

Załącznik do Uchwały Nr XXVIII/242/20222022

Rady Gminy Dołhobyczów z dnia 15 listopada 2022r.

Strategia Rozwoju Gminy Dołhobyczów na lata 2021-2027

ZLECENIODAWCA

Gmina Dołhobyczów
ul. Spółdzielcza 2a
22-540 Dołhobyczów
tel. 84 65 32 524, fax. 084 65 32 524
e-mail: sekretariat@dolhobyczow.pl
www.dolhobyczow.pl

WYKONAWCA

Doradztwo i Reklama Sp. z o.o.
ul. Prymasa S. Wyszyńskiego 4
22-400 Zamość
tel. 84 627 37 05, 512 138 998
e-mail: kontakt@doradztwoireklama.pl
www.doradztwoireklama.pl

Dołhobyczów, 2022 r.

Spis treści

1. WPROWADZENIE	4
2. WNIOSKI Z PRZEPROWADZONEJ DIAGNOZY	10
2.1. Sfera przestrzenna	10
2.2. Sfera społeczna	16
2.3. Sfera gospodarcza	22
2.4. Potencjał organizacyjno-finansowy	23
2.5. Raport z badania ankietowego	24
2.6. Analiza SWOT	25
3. CZĘŚĆ PLANISTYCZNA	31
3.1. Wizja i misja rozwoju Gminy	31
3.2. Cele strategiczne i operacyjne rozwoju w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym	33
3.3. Kierunki działań podejmowanych dla osiągnięcia celów strategicznych i operacyjnych	38
3.4. Oczekiwane rezultaty planowanych działań, w tym w wymiarze przestrzennym oraz wskaźniki ich osiągnięcia	47
3.5. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej w Gminie	51
3.6. Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w Gminie	95
3.7. Obszary strategicznej interwencji określone w strategii rozwoju województwa wraz z zakresem planowanych działań	99
3.8. Obszary strategicznej interwencji kluczowe dla Gminy Dołhobyczów wraz z zakresem planowanych działań	104
4. CZĘŚĆ WDROŻENIOWA	106
4.1. System realizacji strategii, w tym wytyczne do sporządzenia dokumentów wykonawczych	106
4.2. Ramy finansowe i źródła finansowania	108
4.3. Partycypacja społeczna	112
Spis map	115
Spis rysunków	115
Spis tabel	115
Spis wykresów	116

1. WPROWADZENIE

Strategia jest podstawowym instrumentem długofalowego zarządzania Gminą. Pozwala na zapewnienie ciągłości i trwałości w poczynaniach władz Gminy, niezależnie od zmieniających się uwarunkowań politycznych. Strategia umożliwia również efektywne gospodarowanie własnymi zasobami Gminy, takimi jak: środowisko przyrodnicze, zasoby ludzkie, infrastruktura czy też środki finansowe. Wszystkie działania na rzecz miejscowej społeczności podejmowane na danym obszarze muszą wynikać z przyjętego, wieloletniego planu strategicznego, wykazywać zgodność z celami polityki rozwoju na poziomie regionalnym i krajowym oraz stanowić spójny zbiór uzupełniających się zadań i projektów, co nie tylko pozwala na skuteczne zarządzanie jednostką samorządu terytorialnego i podniesienie jakości życia mieszkańców, lecz także znacznie ułatwia ubieganie się o dofinansowanie ze źródeł zewnętrznych.

Polityka rozwoju poszczególnych jednostek samorządu terytorialnego prowadzona jest w oparciu o długofalowe, kompleksowe dokumenty planistyczno-strategiczne. Opracowywane są one na szczeblu lokalnym, powiatowym i regionalnym. Strategia jest formalnym dokumentem, którego celem jest wskazanie wizji oraz strategicznych kierunków rozwoju Gminy w latach 2021-2027. Strategia rozwoju określa kierunki prowadzenia polityki prorozwojowej w danej jednostce, jej cele i pożądane efekty. Pozwala na uporządkowanie i rozłożenie w czasie planowanych działań oraz opisuje, jak będzie się rozwijał dany obszar, co będzie wykorzystane jako atut, czego negatywny wpływ musi być neutralizowany. Zawiera zapis wizji - pożadanego obrazu danej jednostki oraz misji, której wypełnienie gwarantuje uzyskanie założonych efektów.

Dokument będzie nadrzędny względem dokumentów sektorowych dotyczących obszaru Gminy Dołhobyczów, jednocześnie będzie spójny z dokumentami wyższego rzędu – Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2030, Strategią Województwa Lubelskiego do 2030 roku. Strategia będzie wyznaczała ramy dla planów i programów powstających w Gminie podczas jej obowiązywania. Dodatkowo dokument stwarza możliwości korzystania z funduszy i działań strukturalnych Unii Europejskiej. Strategia Rozwoju Gminy Dołhobyczów na lata 2021-2027, została opracowana na podstawie aktualnych dokumentów planistycznych, sprawozdań oraz danych statystycznych.

Programowanie rozwoju społeczno-gospodarczego jednostki samorządu terytorialnego jest procesem długofalowym, wielokierunkowym i całościowym. Uzależniony jest on od lokalnych uwarunkowań oraz wielu czynników, z których część wpływa stymulująco na proces rozwoju, a część go hamuje. Rolą władz jednostki samorządu terytorialnego jest najbardziej efektywne wykorzystanie atutów i walorów danego obszaru oraz możliwie największe zminimalizowanie wpływu słabych stron i zagrożeń, które utrudniają jego wszechstronny, społeczno-gospodarczy rozwój. W tym celu, lokalne władze przyjmują unikalną i właściwą dla danej jednostki politykę prorozwojową, dla której punktem wyjścia są; diagnoza stanu obecnego oraz analiza SWOT, pozwalające na zidentyfikowanie problemów oraz wytyczenie pożądaných celów i kierunków rozwoju. Ponadto diagnoza stanu społecznego, gospodarczego oraz zagospodarowania przestrzennego, została uzupełniona analizą ankiet wypełnionych przez mieszkańców z której wnioski przedstawiono w niniejszym dokumencie.

Niniejszy dokument nawiązuje do obowiązującej w latach poprzednich Strategii Rozwoju Gminy Dołhobyczów na lata 2007–2020 i jest w pełni zgodny z celami w niej określonymi, do wielu z nich nawiązuje w sposób bezpośredni. Jednak ze względu na to, iż horyzont czasowy poprzedniej strategii dobiegł końca, konieczne było opracowanie nowego dokumentu strategicznego, by zachować ciągłość prowadzonej polityki.

Podstawa prawna opracowania Strategii

Opracowanie sporządzono zgodnie z wymogami formalnymi i merytorycznymi zawartymi w „ustawie z dnia 6 grudnia 2006 roku o zasadach prowadzenia polityki rozwoju” art. 17. (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 1057). Ustawa ma na celu ułatwienie jednostkom samorządu terytorialnego sporządzenie strategii rozwoju tak, by była ona jak najbardziej spójna z dokumentami na szczeblu krajowym i regionalnym, i mogła stanowić źródło odniesień w procesie ubiegania się o środki zewnętrzne, zgodnie z wymogami ustawy z dnia 15 lipca 2020 r. o zmianie ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju oraz niektórych innych ustaw” oraz z ustawą z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 1372, 1834).

Zgodnie z zapisami ustawy z dnia 15 lipca 2020 r. o zmianie ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju oraz niektórych innych ustaw: z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym:

Art. 10e. 1. Gmina może opracować strategię rozwoju gminy.

2. Strategia rozwoju gminy jest spójna ze strategią rozwoju województwa oraz strategią rozwoju ponadlokalnego, obejmującą tę gminę.
3. Strategia rozwoju gminy zawiera wnioski z diagnozy, o której mowa w art. 10a ust. 1 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. z 2021 r. poz. 1057), przygotowanej na potrzeby tej strategii, oraz określa w szczególności:
 - 1) cele strategiczne rozwoju w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym;
 - 2) kierunki działań podejmowanych dla osiągnięcia celów strategicznych;
 - 3) oczekiwane rezultaty planowanych działań, w tym w wymiarze przestrzennym, oraz wskaźniki ich osiągnięcia;
 - 4) model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy;
 - 5) ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w gminie;
 - 6) obszary strategicznej interwencji określone w strategii rozwoju województwa, o której mowa w art. 11 ust. 1 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (Dz. U. z 2020 r. poz. 1668 oraz z 2021 r. poz. 1038), wraz z zakresem planowanych działań;
 - 7) obszary strategicznej interwencji kluczowe dla gminy, jeżeli takie zidentyfikowano, wraz z zakresem planowanych działań;
 - 8) system realizacji strategii, w tym wytyczne do sporządzania dokumentów wykonawczych;
 - 9) ramy finansowe i źródła finansowania.
4. Strategię rozwoju gminy sporządza się w formie tekstowej oraz graficznej zawierającej zobrazowanie treści, o których mowa w szczególności w ust. 3 pkt 4, 6 i 7.

Art. 10f. 1. Rada gminy, w drodze uchwały, określa szczegółowy tryb i harmonogram opracowania projektu strategii rozwoju gminy, w tym tryb konsultacji, o których mowa w art. 6 ust. 3 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju:

1. Projekt strategii rozwoju gminy opracowuje wójt oraz przedkłada go zarządowi województwa w celu wydania opinii dotyczącej sposobu uwzględnienia ustaleń

i rekomendacji w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w województwie określonych w strategii rozwoju województwa.

2. Zarząd województwa wydaje opinię, o której mowa w ust. 2, w terminie 30 dni od dnia otrzymania projektu strategii rozwoju gminy. W przypadku braku opinii we wskazanym terminie uznaje się, że strategia rozwoju gminy jest spójna ze strategią rozwoju województwa.
3. Strategia rozwoju gminy jest przyjmowana przez radę gminy w drodze uchwały.
4. Strategia rozwoju gminy podlega aktualizacji, jeżeli wymaga tego sytuacja społeczna, gospodarcza lub przestrzenna gminy albo gdy jest to konieczne dla zachowania jej spójności ze strategią rozwoju województwa. Do aktualizacji strategii rozwoju gminy stosuje się ust. 1-4.

Podstawę opracowania Strategii Rozwoju Gminy Dołhobyczów na lata 2021-2027 stanowi Uchwała XX/186/2021 Rady Gminy Dołhobyczów z dnia 24 sierpnia 2021 roku w sprawie przystąpienia do opracowania Strategii Rozwoju Gminy Dołhobyczów na lata 2021-2027 oraz określenia szczegółowego trybu i harmonogramu opracowania projektu strategii, w tym trybu konsultacji. Uchwała podjęta została na podstawie art. 10e ust. 1 i art. 10f ust. 1 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2021 r. poz. 1372) oraz w związku z art. 6 ust. 3 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (tj. Dz. U. z 2021 r. poz. 1057 z późn. zm.).

Na podstawie art. 10f ust. 1 ustawy o samorządzie gminnym Rada Gminy Dołhobyczów została upoważniona do określenia - w drodze uchwały - szczegółowego trybu i harmonogramu opracowania projektu strategii rozwoju Gminy, w tym trybu konsultacji w szczególności z sąsiednimi gminami i ich związkami, lokalnymi partnerami społecznymi i gospodarczymi, mieszkańcami Gminy oraz z właściwym dyrektorem Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie.

Obligatoryjnym elementem uchwały podejmowanej w wykonaniu upoważnienia przyznanego w art. 10f ust. 1 ustawy o samorządzie gminnym są postanowienia regulujące tryb konsultowania projektu strategii rozwoju Gminy m.in. z lokalnymi partnerami społecznymi i gospodarczymi, a także z mieszkańcami Gminy. Upoważnienie Rady Gminy do określenia trybu konsultacji oznacza, iż Rada Gminy w drodze uchwały określiła procedurę i reguły postępowania w tej sprawie.

Postanowienia te będą zatem kształtować uprawnienia wskazanych podmiotów, w tym mieszkańców Gminy, do udziału w konsultacjach prowadzonych w sprawie projektu strategii rozwoju Gminy. W konsekwencji zakwalifikowania uchwały podejmowanej na podstawie art. 10f ust. 1 ustawy o samorządzie gminnym do kategorii aktów prawa miejscowego podlega ona ogłoszeniu w wojewódzkim dzienniku urzędowym i wchodzi w życie, co do zasady, po upływie 14 dni od ogłoszenia w wojewódzkim dzienniku urzędowym.

Harmonogram prac

Prace nad Strategią rozpoczęto w sierpniu 2021 roku, kiedy to Wójt Gminy Dołhobyczów podjął decyzję o przystąpieniu do opracowywania dokumentu. Proces tworzenia Strategii poprzedzono analizą sytuacji społeczno-gospodarczej Gminy, którą pogłębiono podczas badania ankietowego w formie elektronicznej. Na tej podstawie wyznaczono obszary problemowe, z których wynikają cele strategiczne. Te z kolei zostały podzielone na cele operacyjne, a dla nich wyznaczono zadania i działania, których realizacja wpłynie na osiągnięcie postawionych celów. Powstały w ten sposób projekt dokumentu strategicznego udostępniono mieszkańcom z prośbą o zapoznanie się i przekazanie uwag. Ostateczny dokument będzie uwzględniał opinię mieszkańców Gminy.

Metodologia prac

Do opracowania Strategii wykorzystano dane zgromadzone w Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego, analizy i raporty środowiska, gospodarki oraz problemów społecznych tworzonych dla powiatu oraz województwa, opracowania planistyczne Gminy Dołhobyczów, dokumenty programowe oraz sprawozdania jednostek organizacyjnych Gminy (przedszkola, szkoły itp.). Wykorzystane zostały również dane, przygotowane przez poszczególne referaty Urzędu Gminy Dołhobyczów. Na potrzeby opracowania niniejszej Strategii w kwietniu 2021 roku zostało przeprowadzone badanie ankietowe w formie ankiety elektronicznej wśród mieszkańców Gminy Dołhobyczów. Ankieta została udostępniona na stronie internetowej Gminy. Umożliwienie mieszkańcom oceny rozwoju skutkuje otrzymaniem bardzo wartościowej informacji zwrotnej do tworzenia celów i kierunków rozwoju jakie powinna obrać Gmina na najbliższe lata. Sporządzono na podstawie zgromadzonych

danych diagnozę stanu społeczno-gospodarczego, edukacyjnego, technicznego, ochrony środowiska i bezpieczeństwa na terenie Gminy Dołhobyczów. Wyznaczono cele i kierunki rozwoju zgodne z zapisami celów zawartych w dokumentach wyższego szczebla – wojewódzkich i powiatowych. Przy wyznaczaniu celów strategicznych uwzględniono zapisy wieloletniego planu finansowego, dochody i wydatki Gminy oraz potencjał społeczny i gospodarczy. Dobrano cele strategiczne pod kątem jak największego prawdopodobieństwa wykonalności, zarówno względem kondycji finansowej Gminy, jak i możliwości społecznych oraz ekonomicznych lokalnej społeczności.

2. WNIOSKI Z PRZEPROWADZONEJ DIAGNOZY

Wnioski z diagnozy stanu obecnego

W niniejszym dokumencie diagnoza stanu obecnego, stanowiąca opis istniejącej sytuacji Gminy w ujęciu przestrzennym, społecznym i gospodarczym, została podsumowana za pomocą porównania stanu obecnego Gminy ze stanem bazowym w poprzednim okresie strategicznym (2014-2020). Takie ujęcie pozwala nie tylko na podsumowanie istniejącej sytuacji Gminy lecz także na zbadanie zmian, które dokonały się w obranym horyzoncie czasowym. Wnioski z diagnozy stanu obecnego są punktem wyjścia do opracowania części planistycznej strategii rozwoju.

Porównanie stanu obecnego Gminy ze stanem bazowym w poprzednim okresie strategicznym (2014-2020)

Za rok bazowy dla poprzedniego okresu strategicznego przyjęto rok 2013, tj. ostatni rok przed jego rozpoczęciem, natomiast rokiem porównawczym jest rok 2020 - ostatni rok badanego okresu. Dzięki temu możliwe będzie sprawdzenie, jakie wymierne efekty wywołały procesy rozwojowe Gminy w okresie strategicznym 2014-2020, kształtowane między innymi dzięki realizacji różnorodnych projektów inwestycyjnych i nieinwestycyjnych, w tym współfinansowanych ze środków UE w ramach programów operacyjnych obejmujących lata 2014-2020. Porównanie stanu obecnego do poprzedniego roku bazowego będzie więc opierać się na porównaniu roku 2013 z 2020 dla każdej ze sfer.

2.1. Sfera przestrzenna

W sferze przestrzennej Gminy Dołhobyczów nie zaszły zmiany co do podstawowej funkcjonalności poszczególnych części Gminy i ich wpływu na jej rozwój. Podobnie jak w roku 2013, do głównych problemów wynikających z położenia i cech przestrzeni Gminy należą:

- brak odpowiednio zagospodarowanych przestrzeni publicznych w wielu miejscowościach gminy;
- niska spójność przestrzenna gminy;

- zanikanie tradycyjnych cech zabudowy i przestrzeni oraz zaburzenia ładu przestrzennego;
- niedostateczne wykorzystanie przestrzeni publicznej i jej niska funkcjonalność;

W porównaniu do roku 2013 gęstość zaludnienia Gminy w 2020 spadła o 3 os./km² z 28 os./km² do 25 os./km². Spadek gęstości zaludnienia o podobną wartość odnotowano w całym powiecie hrubieszowskim.

Tabela 1. Zmiana wskaźnika gęstości zaludnienia w 2020 w stosunku do roku 2013

Wyszczególnienie	Zmiana wskaźnika w osobach/km ²	Zmiana w %
Gmina Dołhobyczów	-3	-10,7
powiat hrubieszowski	- 4	-5,7

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Stan środowiska naturalnego w porównaniu do roku 2013 nie uległ istotnej degradacji i należy uznać go za dobry. Na terenie Gminy nie funkcjonują zakłady przemysłu ciężkiego, do głównych zagrożeń dla środowiska naturalnego w dalszym ciągu należą zanieczyszczenia bytowe i rolnicze. Z uwagi na rolniczy charakter Gminy, środowisko naturalne jest w większości przekształcone antropogenicznie, a obszary niezabudowane są głównie przeznaczone pod uprawy. Zagrożeniem dla wód powierzchniowych i podziemnych oraz gleb jest stosowanie chemicznych nawozów i środków ochrony roślin w rolnictwie. Niekorzystnie na stan środowiska wpływa także niedostatecznie rozwinięta sieć kanalizacji sanitarnej oraz zaniedbania w zakresie gospodarki odpadami. Ogrzewanie domów i budynków użyteczności publicznej za pomocą pieców i kotłowni węglowych (źródła niskiej emisji), nierzadko będących w złym stanie technicznym, istotnie obniża jakość powietrza, negatywnie wpływa na stan wód, gleb, flory i fauny, a także wywiera niekorzystny wpływ na zdrowie ludności. Ponadto, na stan powietrza wpływa natężenie ruchu międzynarodowego do przejścia Dołhobyczów-Uhrynów. W 2019 r. Gmina Dołhobyczów zrealizowała projekt pn. „Głęboka termomodernizacja obiektów Zespołu Szkół w Hulczu”, współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020, Oś priorytetowa 5. Efektywność energetyczna i gospodarka niskoemisyjna, Działanie 5.2. Efektywność energetyczna sektora publicznego. Głównym celem projektu była poprawa efektywności

energetycznej oraz ograniczenie niskiej emisji poprzez głęboką termomodernizację obiektów użyteczności publicznej.

Do najpoważniejszych problemów związanych z siecią dróg na terenie Gminy Dołhobyczów należy zły stan nawierzchni wielu dróg, zarówno powiatowych, jak i gminnych. W wielu miejscowościach brakuje chodników oraz innych elementów infrastruktury drogowej i okołodrogowej (zatoki przystankowe, wyznaczone przejścia dla pieszych, niezbędne oznakowanie w miejscach szczególnie niebezpiecznych), co w istotny sposób obniża bezpieczeństwo pieszych i innych użytkowników dróg. Wiele odcinków dróg nie posiada odpowiedniej nośności - bardzo ważnego parametru technicznego, przy obecnym stałym wzroście przewozu towarów transportem kołowym. Zły stan dróg jest jedną z przyczyn występowania negatywnych zjawisk drogowych, jakimi są wypadki.

W badanym okresie gminna sieć wodociągowa została rozbudowana. W stosunku do roku 2013, w 2020 roku długość sieci wodociągowej wzrosła o 0,2 km (0,2%). Znacznie wzrósł odsetek osób korzystających z sieci wodociągowej – w porównaniu do 2013, w 2020 był wyższy o 19,4 punktów procentowych. W analizowanych latach nie rozbudowano sieci kanalizacji sanitarnej.

Tabela 2. Zmiana długości sieci wodociągowej i kanalizacyjnej oraz udziału mieszkańców korzystających z sieci wodociągowej i kanalizacyjnej w porównaniu do roku 2013

Wyszczególnienie	2013	2020
Długość sieci wodociągowej [km]	99,9	100,1
Długość sieci kanalizacji sanitarnej [km]	26,5	26,5
Udział mieszkańców korzystających z sieci wodociągowej w stosunku do ogółu ludności [%]	51,6	71,0
Udział mieszkańców korzystających z sieci kanalizacyjnej w stosunku do ogółu ludności [%]	21,8	21,7

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Pod względem stopnia zwodociągowania Gmina Dołhobyczów prezentuje się korzystnie, z sieci wodociągowej korzysta obecnie ponad 70% mieszkańców Gminy i planowane są dalsze inwestycje w tym zakresie. Dołhobyczów jest gminą o stosunkowo wysokim stopniu zwodociągowania, wyróżniającą się pozytywnie na tle średniej dla

powiatu, w tym także biorąc pod uwagę średnią dla obszarów wiejskich. Gospodarstwa domowe niepodłączone do sieci zaopatrują się w wodę z ujęć indywidualnych.

Stopień skanalizowania Gminy jest niski, z sieci kanalizacyjnej korzysta mniej niż 25% ludności. W obszarach nieskanalizowanych nieczystości sanitarne z budynków niepodłączonych do kanalizacji komunalnej odprowadzane są do zbiorników bezodpływowych, znajdujących się na terenach posesji. Do priorytetowych inwestycji zaplanowanych przez władze gminne na nowy okres projekcyjny należy dalsza rozbudowa sieci kanalizacyjnej Gminy. Konieczne jest także wzięcie pod uwagę budowy przydomowych oczyszczalni ścieków (zamiast standardowych zbiorników bezodpływowych) w miejscach, gdzie funkcjonowanie sieci zbiorczej jest utrudnione lub nieekonomiczne.

Do głównych problemów związanych z funkcjonowaniem sieci wodociągowej i kanalizacyjnej należy także duża dysproporcja pod względem zwodociągowania i skanalizowania obszaru Gminy, co oznacza, iż w większości miejscowości na ten moment niemożliwe jest prowadzenie jednolitej, kompleksowej gospodarki wodno-ściekowej. Z tego względu inwestycje w infrastrukturę dostarczania wody i odprowadzania ścieków uznawane są za priorytetowe.

Na terenie Gminy Dołhobyczów, podobnie jak w roku 2013, nie funkcjonuje sieć gazowa. Gospodarstwa wykorzystujące gaz w celach bytowych, używają gazu z butli gazowych.

Gmina jest w całości zelektryfikowana.

Na terenie Gminy nie funkcjonuje sieć ciepła. Budynki mieszkalne i obiekty użyteczności publicznej ogrzewane są za pomocą indywidualnych pieców i kotłowni, w zdecydowanej większości zasilanych węglem kamiennym (w sezonie letnim zastępowanym drewnem). W części budynków, szczególnie nowszych, spotyka się próby zastępowania węgla innymi źródłami ciepła (olej, gaz płynny) lub wykorzystania odnawialnych źródeł energii (kolektory słoneczne, fotowoltaika), lecz nie są to jeszcze powszechne rozwiązania. Z tego względu, źródła niskiej emisji są największymi emitorami zanieczyszczeń do atmosfery. Niekorzystny wpływ obecnych sposobów dostarczania ciepła i ciepłej wody użytkowej do mieszkań oraz obiektów użyteczności publicznej potęguje niska wydajność energetyczna budynków i systemów ich

ogrzewania (nieocieplone ściany zewnętrzne i stropy, przestarzałe piece, itp.). Do priorytetowych przedsięwzięć w tym zakresie należy realizacja i promocja przedsięwzięć mających na celu zmniejszenie ilości zanieczyszczeń pochodzących ze źródeł niskiej emisji (modernizacje kotłowni, przechodzenie na system ogrzewania zasilany innymi niż węgiel surowcami energetycznymi, wykorzystywanie odnawialnych źródeł energii) oraz zwiększenie energooszczędności budynków (termomodernizacja, wymiana stolarki okiennej i drzwiowej). Konieczne jest także zwiększanie świadomości mieszkańców w zakresie niebezpieczeństw płynących ze spalania w przydomowych piecach i kotłowniach przedmiotów wykonanych z tworzyw nieprzeznaczonych do palenia (takich jak plastik, guma, tekstylia).

Gmina Dołhobyczów zrealizowała projekt pn. „Głęboka termomodernizacja obiektów Zespołu Szkół w Hulczu”, współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020, Oś priorytetowa 5. Efektywność energetyczna i gospodarka niskoemisyjna, Działanie 5.2. Efektywność energetyczna sektora publicznego. Głównym celem projektu była poprawa efektywności energetycznej oraz ograniczenie niskiej emisji poprzez głęboką termomodernizację obiektów użyteczności publicznej (Zespół Szkół w Hulczu). Zakres robót budowlanych obejmował termomodernizację starej części szkoły, łącznika, nowej części szkoły, łącznika, sali gimnastycznej, wymianę instalacji c.o., roboty zewnętrzne, instalację pompy ciepła oraz instalację dolnego źródła pompy ciepła. Realizacja projektu przyczyniła się do poprawy jakości powietrza, została zredukowana emisja zanieczyszczeń do powietrza poprzez wymianę starych systemów grzewczych o niskiej sprawności energetycznej jak również montaż instalacji urządzeń wykorzystujących odnawialne źródła energii (pompa ciepła). Dzięki wymianie instalacji grzewczej, ociepleniu ścian zewnętrznych oraz wymianie nieszczelnych drzwi i okien, zmniejszyła się emisja gazów z procesu spalania do atmosfery w tym CO₂, obniżone zostały koszty za energię elektryczną oraz poprawie uległ stan techniczny obiektu.

Gmina Dołhobyczów zrealizowała projekt pn. „Odnawialne Źródła Energii w Gminie Dołhobyczów i w Gminie Mircze”, współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020, Oś Priorytetowa 4 Energia

przyjazna środowisku, Działanie 4.1. Wsparcie wykorzystania OZE. Projekt realizowany był w partnerstwie przez Gminę Dołhobyczów (lider projektu) oraz Gminę Mirce (partner projektu) i obejmował instalację kolektorów słonecznych i kotłów na biomasę na terenie dwóch Gmin. W Gminie Dołhobyczów zainstalowano 5 kotłów na biomasę oraz 105 kolektorów.

Gmina Dołhobyczów realizuje projekt pn. „Odnawialne Źródła Energii w Gminie Dołhobyczów”, współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020, Oś Priorytetowa 4 Energia przyjazna środowisku, Działanie 4.1. Wsparcie wykorzystania OZE. Głównym celem projektu jest „Zmniejszenie emisji zanieczyszczeń do atmosfery poprzez zwiększenie poziomu wykorzystywania odnawialnych źródeł energii”. Projekt obejmuje montaż: a) 110 instalacji kolektorów słonecznych; b) 86 instalacji fotowoltaicznych o mocy 2,48 – 3,72 kWp; c) 26 instalacji kotłów na biomasę o mocy 15-25 kW. Rezultatem przeprowadzonych działań będzie uruchomienie 222 systemów OZE (opartych na nowoczesnych technologiach informacyjno-komunikacyjnych TIK) wykorzystywanych docelowo przez prywatne gospodarstwa domowe.

Mieszkańcy Gminy posiadają dostęp do Internetu i sieci telefonii komórkowej. W stosunku do poprzedniego okresu diagnostycznego oferta dostawców jest szersza.

Zgodnie z danymi BDL GUS, w 2020 roku masa wytworzonych odpadów komunalnych przez jednego mieszkańca na terenie Gminy Dołhobyczów wynosiła 124 kg i była wyższa o 9 kg w stosunku do wartości tego wskaźnika w roku 2019 (pierwszy rok udostępnienia tych danych w BDL GUS). Oznacza to, że ilość odpadów wytwarzanych przez mieszkańców rośnie, zarówno w ujęciu całościowym, jak i w przeliczeniu na jednostkę. Ogółem, na terenie Gminy w 2020 zebrano 388,25 ton odpadów zmieszanych (z czego 347,65 tony to odpady z gospodarstw domowych), co stanowiło wartość większą niż w roku 2013 o 155,61 tony. Jednocześnie rośnie ilość selektywnie zebranych odpadów: w 2020 wynosiła 270,64 tony i była wyższa o 49,39 tony niż w roku 2017 (pierwszy rok udostępnienia tych danych w BD GUS) – jednak z wahaniami, nie w każdym z lat 2017-2020 wskaźnik rósł. Wskaźników odpadów zebranych selektywnie w relacji do ogółu odpadów w 2020 wyniósł 41,1 i był niższy

o 11,3 punktu procentowego niż w roku 2017. Gmina wywiązuje się ze swoich ustawowych obowiązków w zakresie gospodarowania odpadami. Rośnie liczba odpadów ogółem i w przeliczeniu na mieszkańca, jednak udaje się także zwiększyć ilość odpadów odbieranych selektywnie w dłuższym okresie. Do podstawowych zadań z zakresu gospodarki odpadami należy między innymi zwiększenie udziału odpadów zbieranych selektywnie w ogólnej ilości odbieranych odpadów, dalsze zwiększanie efektywności selektywnej zbiórki odpadów oraz podnoszenie świadomości ekologicznej mieszkańców, przedsiębiorców i rolników w tym zakresie.

W porównaniu do roku 2013 w roku 2020 liczba mieszkań wzrosła łącznie o 5. Zwiększyła się także liczba mieszkań wyposażonych poszczególne instalacje sanitarne. Największy procentowy wzrost odnotowano w przypadku liczby mieszkań mających dostęp do centralnego ogrzewania (0,41%).

Tabela 3. Porównanie liczby mieszkań w 2013 i 2020 roku

Wyszczególnienie	2013	2020	zmiana w %
Liczba mieszkań	2 066	2 071	0,24
Liczba mieszkań wyposażonych w wodociąg	1 834	1 839	0,27
Liczba mieszkań wyposażonych w łazienkę	1 640	1 646	0,37
Liczba mieszkań wyposażonych w centralne ogrzewanie	1 446	1 452	0,41

Źródło: Opracowano na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Wyposażenie mieszkań w instalacje techniczno-sanitarne w Gminie Dołhobyczów można uznać za dostateczne.

2.2. Sfera społeczna

W porównaniu do roku bazowego, dla którego 10-letni okres referencyjny obejmował lata 2004-2013, w obecnie badanym okresie zaszły większe zmiany w liczbie ludności. Podobnie, jak w roku 2013, w 2020 odnotowano spadek liczby mieszkańców w okresie 10 lat. Poprzednio, liczba mieszkańców Gminy zmalała w ciągu 10 lat o 327

osób (-5,29%). W 2020, w badanym okresie porównawczym 2011-2020, liczba mieszkańców Gminy spadła o 700 osób (-11,37%). Liczba mieszkańców Gminy jest obecnie mniej ustabilizowana, niż w poprzednim badanym okresie i zachodzą w niej zmiany na większą skalę.

Tabela 4. Porównanie kształtowania się liczby ludności Gminy Dołhobyczów w 2013 i 2020 roku wraz z odniesieniem do 10-letnich okresów referencyjnych

Wyszczególnienie	2013	2020
Liczba ludności [osoby]	5 848	5 265
Wzrost/spadek liczby ludności w 10-letnim okresie [osoby]	-327	-700
Wzrost/spadek liczby ludności w 10-letnim okresie [%]	-5,29	-11,73

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Podobnie jak w poprzednim okresie diagnostycznym, przyrost naturalny był ujemny, jednak w porównaniu do roku 2013 kształtował się na dużo niższym poziomie. W roku 2020 przyrost naturalny przyjmował bardzo niską wartość.

Saldo migracji prezentuje się znacznie mniej korzystnie, niż w roku 2013, mimo, że wtedy również przyjmowało wartości ujemne. Różnicę obrazuje porównanie salda migracji na 100 osób, które w 2020 roku przyjmowało takie wartości, jak w 2013 ogółem.

Tabela 5. Porównanie kształtowania się przyrostu naturalnego i salda migracji Gminy Dołhobyczów w 2013 i 2020 roku

Wyszczególnienie	2013	2020
Przyrost naturalny (na 1000 ludności)	-3,23	-9,44
Saldo migracji	-11	-58
Saldo migracji na 100 osób	-1,9	-11,0

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Charakterystycznym zjawiskiem, w dalszym ciągu spotykanym na terenie Gminy Dołhobyczów są migracje zarobkowe za granicę, w większości przypadków niewiążące się z oficjalną zmianą miejsca zamieszkania, krótkookresowe, sezonowe. Wywołują one zarówno pozytywne skutki (utrzymywanie gospodarstwa domowego, stałe źródło

dochodu), jak i negatywne (osłabienie więzi rodzinnych, zmniejszenie komfortu życia, utrata pracowników na lokalnym rynku pracy).

W stosunku do roku 2013 nasila się zjawisko starzenia się lokalnej społeczności. Znacznie wzrósł udział liczby osób w wieku poprodukcyjnym w liczbie ludności ogółem, przy spadku udziału liczby osób w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym.

Tabela 6. Porównanie udziału osób w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym w liczbie ludności Gminy Dołhobyczów w roku 2013 i 2020

Wyszczególnienie	2013	2020
Liczba osób w wieku przedprodukcyjnym [%]	17,0	15,4
Liczba osób w wieku produkcyjnym [%]	62,7	59,7
Liczba osób w wieku poprodukcyjnym [%]	20,4	24,9

Źródło: Opracowano na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

W zakresie edukacji na poziomie podstawowym od czasu poprzedniej diagnozy zaszła zasadnicza zmiana – nastąpiła reforma oświaty, skutkująca likwidacją gimnazjów i przywracająca 8-klasową szkołę podstawową. Na terenie Gminy Dołhobyczów działają obecnie:

- Publiczna Szkoła Podstawowa w Dołhobyczowie im. Nadbużańskiego Oddziału Straży Granicznej. Organ prowadzący: Gmina Dołhobyczów.
- Publiczna Szkoła Podstawowa w Hulczu. Organ prowadzący: Gmina Dołhobyczów.
- Stowarzyszenie „Przyjazna szkoła w Przewodowie”. Organ prowadzący: Stowarzyszenie Przyjazna Szkoła w Przewodowie.

W 2020 roku do ww. Szkół uczęszczało łącznie 354 dzieci.

W przypadku sfery kultury dostępne są dane z 2020 roku, które obrazują wpływ pandemii i związanych z nią ograniczeń na organizację wydarzeń kulturalnych i uczestnictwo w nich. Z tego względu, do porównania z poprzednim okresem diagnostycznym konieczne jest przeanalizowanie danych także z ostatniego roku przed pandemią, by zbadać, jak funkcjonowała sfera kultury zanim została ograniczona. Podstawowe dane zaprezentowano w poniższej tabeli:

Tabela 7. Porównanie danych dotyczących organizacji wydarzeń kulturalnych i uczestnictwa w nich na terenie Gminy Dołhobyczów w roku 2013, 2019 oraz 2020

Wyszczególnienie	2013	2019	2020
Liczba imprez organizowanych przez GOK	44	24	15
Liczba uczestników imprez organizowanych przez GOK	4 615	3 510	570
Średnia liczba uczestników na imprezę	104	146	38
Liczba czytelników aktywnie wypożyczających w ciągu roku	527	264	247

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Porównanie danych dotyczących imprez kulturalnych organizowanych przez GOK potwierdza, że liczba uczestników wydarzeń kulturalnych w 2020 była znacznie niższa, niż w 2019, przy mniejszej liczbie imprez. Zdecydowanie więcej wydarzeń kulturalnych było organizowanych w 2013 roku, wzięło w nich udział 4 615 widzów, co jest wartością najwyższą spośród porównywanych lat. Natomiast wskaźnik średniej liczby uczestników na imprezę był najwyższy w roku 2019, co oznacza że pomimo mniejszej niż w 2013 liczby imprez oraz całkowitej liczby osób biorących w nich udział, średnio na jedną imprezę przypadało więcej uczestników. Może to się wiązać zarówno z charakterem imprez (np. w 2019 zorganizowano więcej wydarzeń o charakterze masowym, z dużą liczbą uczestników w ramach jednej imprezy, co miało wpływ na średnią wartość wskaźnika), jak też z ogólnym wzrostem poziomu atrakcyjności wydarzeń kulturalnych oraz zwiększającymi się potrzebami lokalnej społeczności w tym zakresie. Wartość wskaźnika drastycznie spadła w roku 2020, co miało bezpośredni związek z pandemicznymi obostrzeniami.

Spadek o 263 osób (49,9%) w stosunku do roku 2013 odnotowano w liczbie czytelników wypożyczających książki z biblioteki w 2019 roku. Rok 2020, w którym występowały także ograniczenia w korzystaniu z bibliotek, cechuje się mniejszym spadkiem liczby czytelników w stosunku do roku 2019.

Podobnie jak w roku 2013, podstawową bazę sportową Gminy tworzą ogólnodostępne boiska sportowe w miejscowościach: Dołhobyczów, Hulcze, Przewodów, Gołębie, Żabcze i Witków. W Dołhobyczowie działa piłkarski Klub Sportowy GKS Kresy Dołhobyczów. Na terenie Gminy nie ma pełnowymiarowej sali gimnastycznej, istnieją niepełnowymiarowe sale przyszkolne. Obszar Gminy cechuje się niedostatecznym wyposażeniem w infrastrukturę tego typu.

Podobnie jak w roku 2013, na terenie Gminy funkcjonuje jedna przychodnia – Gminny Ośrodek Zdrowia. W porównaniu do roku 2013 liczba porad opieki zdrowotnej spadła o 39,3%. Mieszkańcy korzystają ze specjalistycznych usług opieki zdrowotnej poza obszarem Gminy, przede wszystkim na terenie miasta Hrubieszów.

Korzystne przedstawia się analiza porównująca dane dotyczące pomocy społecznej w roku 2013 i 2020. Każdy z podstawowych wskaźników dotyczących korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej oraz korzystających ze świadczeń rodzinnych był w 2019 niższy niż w 2013. Oznacza to, że mniej osób znajdowało się w sytuacji życiowej kwalifikującej ich do korzystania z pomocy.

Tabela 8. Porównanie podstawowych wskaźników dotyczących pomocy społecznej na terenie Gminy Dołhobyczów w 2013 i 2020 roku

Korzystający ze środowiskowej pomocy społecznej		2013	2020
gospodarstwa domowe korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej	gospodarstwa domowe	221	140
beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności	osoby	1 243	676
Korzystający ze świadczeń rodzinnych		2013	2020
rodziny otrzymujące zasiłki rodzinne na dzieci	rodzina	231	139
dzieci, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny - ogółem	osoba	439	268
dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny	osoba	389	248

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Również poziom bezrobocia kształtował się korzystniej, niż w roku 2013. Znacznie mniejsza była liczba bezrobotnych – w stosunku do poprzedniego okresu zmniejszyła się o 45,9%. Zmniejszył się także udział osób młodych oraz osób długotrwale bezrobotnych w liczbie bezrobotnych ogółem. Wzrósł udział bezrobotnych kobiet oraz bezrobotnych powyżej 50 roku życia.

Tabela 9. Porównanie podstawowych wskaźników dotyczących bezrobocia na terenie Gminy Dołhobyczów w 2013 oraz w 2020 roku

Rok	Bezrobotni ogółem [osoby]	W tym			
		Kobiety [%]	W wieku 18-24 lata [%]	Długotrwale bezrobotni [%]	Bezrobotni powyżej 50 roku życia [%]
2013	609	49,9	21,8	76,0	21,2
2020	329	52,3	13,1	71,7	29,2

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

W porównaniu do poprzedniego badanego okresu, stopa bezrobocia na terenie powiatu hrubieszowskiego spadła z 20,3% w 2013 do 12,9% w 2020. Średnia stopa bezrobocia w regionie spadła w tym samym okresie odpowiednio z 14,4% do 8,2%.

Pomimo korzystnych danych dotyczących bezrobocia, lokalny rynek pracy boryka się z podobnymi problemami, co w poprzednim badanym okresie. Słabo rozwinięty sektor mikro i średnich przedsiębiorstw (MŚP) nie zapewnia dostatecznej liczby miejsc pracy na terenie Gminy, brakuje także większych zakładów, które zwiększyłyby zapotrzebowanie na miejscowych pracowników. Głównym źródłem utrzymania mieszkańców pozostaje rolnictwo, praca w sektorze publicznym lub zatrudnienie poza obszarem Gminy, przede wszystkim w położonym w niedalekiej odległości Hrubieszowie.

Na terenie Gminy notuje się również zjawisko bezrobocia ukrytego (agrarnego), którym charakteryzują się obszary wiejskie, gdzie dominuje nieefektywne, małoobszarowe rolnictwo z niskim poziomem produkcji towarowej i nadmiarem pracowników. Pomimo tego, iż osoby dotknięte bezrobociem ukrytym nie są wykazywane w statystykach i pracują w rolnictwie, ich praca nie przyczynia się do wzrostu produkcji i nie przynosi oczekiwanych korzyści ekonomicznych. Konieczne jest rozwijanie lokalnego rynku pracy, stymulowanie rozwoju przedsiębiorczości i tworzenie nowych miejsc pracy, by osoby bezrobotne oraz dotknięte zjawiskiem bezrobocia ukrytego mogły podjąć pracę w sektorze pozarolniczym.

2.3. Sfera gospodarcza

W porównaniu do roku 2013 liczba podmiotów gospodarki narodowej na terenie Gminy Dołhobyczów w 2020 spadła o 4 szt. Jednak biorąc pod uwagę 10-letnie okresy referencyjne dla obu lat, w obu liczbą podmiotów wykazywała wzrost. Jednak w okresie diagnostycznym 2004-2013 wzrost liczby przedsiębiorstw cechował się znacznie większą dynamiką i wyniósł ponad 12%, przy niecałych 2% w okresie 2011-2020.

Tabela 10. Porównanie kształtowania się liczby podmiotów gospodarki narodowej na terenie Gminy Dołhobyczów w 2013 i 2020 roku

Wyszczególnienie	2013	2020
Liczba podmiotów gospodarki narodowej	279	275
Wzrost liczby podmiotów gospodarki w badanym 10-letnim okresie	32	5
Wzrost liczby podmiotów gospodarki narodowej w badanym 10-letnim okresie [%]	12,95	1,85

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Pod względem branż w obu porównywanych latach liczebnie dominowały podmioty tych samych sekcji: G - handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle oraz F - budownictwo. W przypadku sekcji F odnotowano wzrost liczby podmiotów o 50%, podczas gdy liczba podmiotów sekcji G spadła o 22%.

Tabela 11. Porównanie danych dotyczących kształtowania się liczby podmiotów poszczególnych sekcji w 2013 i 2020 roku

Wyszczególnienie	2013	2020
Liczba podmiotów sekcji G - handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	77	60
Liczba podmiotów sekcji F - budownictwo	40	60

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Dane dotyczące kształtowania się liczby podmiotów gospodarczych ogółem oraz podmiotów gospodarczych poszczególnych sekcji wskazują na to, iż na terenie Gminy rozwija się sektor usług. Dominują usługi tradycyjne - handel, naprawa pojazdów oraz usługi budowlane.

Pandemia COVID-19 wpłynęła, w mniejszym lub większym zarówno na sferę gospodarczą, jak i na rynek pracy w poszczególnych branżach, jednak w tym momencie większość tych efektów nie jest widoczna w ogólnodostępnych danych statystycznych. Dzieje się to między innymi z powodu uzasadnionego „opóźnienia” pomiędzy wystąpieniem pewnego zjawiska, a możliwością policzalnego ukazania jego skutków. Szczególnie jest to widoczne w sferze gospodarczej, gdzie liczba podmiotów gospodarki narodowej działających na terenie Gminy Dołhobyczów na koniec 2020 roku jest taka sama, jak na koniec 2019 roku, pomimo iż w całym 2020 roku przedsiębiorstwa niemal wszystkich branż borykały się z negatywnym wpływem pandemicznych ograniczeń na ich działalność. Jednak z uwagi na możliwości wykorzystania pakietów pomocowych, prób przebranżowienia i dostosowania do nowych uwarunkowań, przenoszenia biznesu do sieci (dla branż, w których to było możliwe) i innych rozwiązań zapobiegających lub przesuujących w czasie konieczność zamknięcia działalności, w roku 2020 nie odnotowano liczbowego spadku liczby przedsiębiorstw. Nieuniknione jest jednak pojawienie się tego efektu w danych statystycznych w ciągu najbliższego roku lub dwóch lat, z tego względu program strategiczny musi uwzględniać aktywizowanie sfery gospodarczej oraz zapewnienie warunków do rozwoju przedsiębiorczości, pomimo tego, iż zgodnie z danymi statystycznymi obecna sytuacja wydaje się być w tym zakresie stabilna i korzystna.

2.4. Potencjał organizacyjno-finansowy

Wskaźniki dotyczące finansów Gminy wykazują znaczny wzrost w stosunku do roku 2013. W 2020 roku dochody zwiększyły się o 55,1%, natomiast wydatki wzrosły o 45,6% w porównaniu do poprzedniego okresu diagnostycznego. W 2020 roku proporcjonalnie wyższe były także dochody i wydatki na mieszkańca, natomiast udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem wynosił 19,1, co było niższe o 1,9 punktu procentowego od analogicznego wskaźnika w roku 2013. Finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych w 2020 roku było wyższe, niż w roku 2013, jednak pamiętać należy, iż ten wskaźnik uzależniony jest od okresu budżetowania i dostępności środków przeznaczonych na dofinansowanie projektów realizowanych przez jednostki samorządu terytorialnego (JST).

Tabela 12. Porównanie podstawowych wskaźników dotyczących finansów Gminy Dołhobyczów w roku 2013 i 2020

Wyszczególnienie	2013	2020
Dochody ogółem [zł]	16 698 780,66	25 896 198,22
Dochody na mieszkańca [zł]	2 842,83	4 890,69
Wydatki ogółem [zł]	16 659 235,61	24 260 487,91
Wydatki na mieszkańca [zł]	2 836,10	4 581,77
Obsługa długu publicznego [zł]	122 355,48	69 299,51
Udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem [%]	21,0	19,1
Finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych [zł]	1 113 582,99	1 816 544,28

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

2.5. Raport z badania ankietowego

Na potrzeby diagnozy stanu społeczno-gospodarczego Gminy Dołhobyczów przeprowadzone zostały badania ankietowe wśród mieszkańców. Ankieta została udostępniona na stronie Gminy, jak również możliwa była do pobrania w siedzibie Urzędu Gminy. Wśród ankietowanych wypełnione zostały jedynie ankiety w formie elektronicznej. Celem badania ankietowego było poznanie opinii dotyczącej jakości życia w Gminie, potrzeb mieszkańców oraz określenia priorytetów rozwojowych na najbliższe lata. Badania prowadzone były w dniach od 19 marca 2021 r. do 16 kwietnia 2021 r. Respondenci odpowiadali na pytania z zakresu społeczeństwa, gospodarki, przestrzeni i środowiska, infrastruktury technicznej, turystyki i rekreacji, edukacji i kultury. Łącznie zebrano 43 ankiety. Największą część respondentów stanowili mieszkańcy w wieku 36-50 lat (46,51%).

Analizie poddano jakość i poziom życia mieszkańców na terenie Gminy Dołhobyczów. Na pytanie „Jak ogólnie ocenia Pani/Pan poziom życia w Gminie Dołhobyczów?” ankietowani w większości głosów uznali, że poziom życia na terenie Gminy Dołhobyczów jest „przeciętny” (42,86%).

Ocenie poddane zostały również główne problemy społeczne występujące na terenie Gminy. Oceniano w czterostopniowej skali. W większości pytań ankietowani uznali, iż analizowane problemy są na poziomie niskim oraz średnim. Wysokie

zagrożenie problemem dostrzeżono w przypadku braku atrakcyjnych miejsc pracy, bezrobocia, wzrostu liczby osób starszych alkoholizmu i biedy.

W ankiecie należało również wskazać główne priorytety rozwojowe Gminy. Najwięcej odpowiedzi padło na „rozwój i podniesienie dostępności infrastruktury rekreacyjno-sportowej (budowa i modernizacja boisk, hal sportowych, placów zabaw)” oraz „rozwój i poprawa stanu infrastruktury technicznej (sieć wodociągowa, kanalizacyjna, jakość dróg, itp.)”.

Za najmocniejszą stronę Gminy ankietowani uznali środowisko naturalne, natomiast najsłabszą stroną według ankietowanych jest rynek pracy i możliwość zatrudnienia.

W ostatnim pytaniu zapytano ankietowanych o zaznaczenie jednej odpowiedzi z czym chcieliby aby utożsamiano Gminę w roku 2027. Wśród odpowiedzi 32,87% ankietowanych uznało że życzyliby sobie utożsamiać ją z Gminą przedsiębiorczą, atrakcyjną dla inwestorów i tworzącą nowe miejsca pracy a 26,56% z gminą zapewniającą dostęp do wysokiej jakości usług społecznych.

Szczegółowe dane dotyczące przeprowadzonego badania ankietowego zostały zaprezentowane z rozdziale III. Diagnozy sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej do Strategii Rozwoju Gminy Dołhobyczów na lata 2021-2027.

2.6. Analiza SWOT

Z przeprowadzonej diagnozy stanu obecnego wynika, iż Gmina Dołhobyczów posiada wewnętrzne uwarunkowania i potencjał sprzyjające rozwojowi (mocne strony), jak również boryka się z problemami utrudniającymi rozwój (słabe strony). Ponadto, na obszar Gminy i procesy społeczno-gospodarcze odbywające się w jego obrębie wpływają czynniki zewnętrzne – zarówno pozytywne (szanse), jak i negatywne (zagrożenia).

Analiza SWOT, która podsumowuje poszczególne grupy zjawisk, procesów i elementów obecnej sytuacji Gminy, zidentyfikowane w trakcie diagnozy, przedstawia się następująco:

Tabela 13. Analiza SWOT

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> ✓ położenie w niewielkiej odległości od miasta Hrubieszów, dobre z nim skomunikowanie, ✓ walory krajobrazowe i przyrodnicze, w tym obszary objęte prawną ochroną, ✓ miejsca historyczne i obiekty zabytkowe znajdujące się na terenie Gminy, ✓ bogata historia i tradycje lokalne, ✓ dobry stan środowiska naturalnego, ✓ dobre warunki do rozwoju rolnictwa, ✓ wystarczająco rozwinięta sieć dróg, ✓ coraz większa popularność odnawialnych źródeł energii wśród mieszkańców i przedsiębiorców, ✓ dobry dostęp do sieci telefonicznych i Internetu, ✓ coraz większa ilość odpadów zbieranych selektywnie, ✓ stosunkowo dobry stan zasobu mieszkaniowego, ✓ dostateczny dostęp do edukacji na poziomie podstawowym na terenie Gminy, ✓ działalność gminnych instytucji kultury, ✓ działalność pozarządowych organizacji sfery społecznej, ✓ dostęp do usług podstawowej opieki medycznej na terenie Gminy, ✓ spadek liczby osób bezrobotnych, ✓ liczba podmiotów gospodarczych utrzymująca się na podobnym poziomie w ostatnich latach, ✓ wzrost liczby podmiotów świadczących działalność usługową, ✓ duże możliwości rozwoju turystyki, ✓ turystyczne szlaki piesze, rowerowe i samochodowe, przebiegające przez obszar Gminy. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ brak odpowiednio zagospodarowanych przestrzeni publicznych w wielu miejscowościach Gminy, ✓ niska spójność przestrzenna Gminy, ✓ zanikanie tradycyjnych cech zabudowy i przestrzeni oraz zaburzenia ładu przestrzennego, ✓ niedostateczne wykorzystanie przestrzeni publicznej i jej niska funkcjonalność, ✓ niedostateczny poziom rozwoju sieci kanalizacji sanitarnej i wodociągowej, ✓ ogrzewanie budynków przede wszystkim za pomocą pieców i kotłowni wykorzystujących węgiel kamienny, ✓ zły stan nawierzchni wielu dróg, ✓ niedostateczny rozwój infrastruktury drogowej i okołodrogowej w poszczególnych miejscowościach, ✓ zmniejszanie się liczby ludności, ✓ postępowanie zjawiska starzenia się lokalnej społeczności, ✓ ujemne saldo migracji i wskaźnik przyrostu naturalnego, ✓ niedostateczny poziom rozwoju infrastruktury sportowej i rekreacyjnej, ✓ niedostateczny dostęp do specjalistycznych usług opieki zdrowotnej, ✓ migracje zarobkowe, ✓ niewystarczająca liczba miejsc pracy w sektorze usług rynkowych i zawodach pozarolniczych, ✓ odpływ młodych, wykształconych ludzi, poszukujących pracy w wysoko rozwiniętych sektorach gospodarki, ✓ ryzyko wystąpienia bezrobocia ukrytego, ✓ niedostatecznie rozwinięty sektor usług rynkowych i działalność pozarolnicza, ✓ dominacja tradycyjnych branż w gospodarce,

	<ul style="list-style-type: none"> ✓ niska aktywność gospodarcza obszaru, ✓ brak miejsc pracy dla osób wysoko wykwalifikowanych, ✓ duże rozdrobnienie gospodarstw rolnych, ✓ tradycyjny sposób prowadzenia produkcji rolnej,
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> ✓ usytuowanie przejścia granicznego na obszarze Gminy, ✓ położenie w niedalekiej odległości od granicy z Ukrainą, w obszarze przygranicznym, ✓ bliskość miasta powiatowego, ✓ funkcjonalne powiązanie obszarów przyrodniczych Gminy z obszarami sąsiednimi i korytarzami ekologicznymi różnej rangi, ✓ zobowiązania Polski do wypełniania zaleceń Wspólnoty w zakresie rozwoju OZE i wdrażania zasad gospodarki niskoemisyjnej, ✓ możliwość pozyskania środków zewnętrznych, w tym funduszy UE, na projekty związane z poprawą jakości sfery przestrzennej, gospodarczej i społecznej, ✓ polityka prorozwojowa powiatu i regionu; ✓ wdrażanie na terenie Unii Europejskiej polityki zrównoważonego rozwoju, zakładającej ochronę posiadanych zasobów i racjonalne gospodarowanie przestrzenią, ✓ wdrażanie na terenie Unii Europejskiej polityki wspierania rozwoju obszarów wiejskich i nowoczesnego rolnictwa, ✓ niedalekie położenie od miasta Hrubieszów, dzięki czemu mieszkańcy mają dogodny dostęp do usług społecznych niedostępnych na terenie Gminy (np. szkolnictwo ponadgimnazjalne, opieka szpitalna), ✓ wspieranie rozwoju sektora MŚP przez Unię Europejską, 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ duża konkurencja ze strony innych jednostek w pozyskiwaniu funduszy UE, ✓ położenie na obszarze tzw. ściany wschodniej – 5 województw Polski Wschodniej, charakteryzujących się niższym poziomem rozwoju, niż pozostała część kraju, ✓ niższy poziom rozwoju całego regionu, odczuwalne przez mieszkańców zapóźnienia w stosunku do bogatszych części kraju, ✓ daleka odległość od stolicy województwa i innych aglomeracji, peryferyjność położenia, ✓ zagrożenia dla środowiska naturalnego wynikające z zanieczyszczeń zewnętrznych, w tym dużego natężenia ruchu, ✓ konkurencyjność sąsiednich gmin pod kątem atrakcyjności inwestycyjnej i turystycznej, ✓ zjawisko migracji zarobkowej, w szczególności osób młodych i wykształconych, ✓ zjawisko starzenia się lokalnej społeczności postępujące na obszarze całego kraju, ✓ możliwość powrotu obostrzeń pandemicznych, wpływających negatywnie na sferę gospodarczą i społeczną.

<ul style="list-style-type: none"> ✓ możliwość rozwoju współpracy transgranicznej w różnych dziedzinach, ✓ wzrost popularności prowadzenia własnej działalności gospodarczej, ✓ regionalna polityka promocji walorów turystycznych Lubelszczyzny szansą na przyciągnięcie większej liczby turystów, ✓ wzrost popularności turystyki, w szczególności weekendowej i krajoznawczej, zwiększające się miejscami mniej znanymi w skali kraju, niewyeksplotowanymi pod kątem turystycznym, ✓ wzrost popularności czynnej rekreacji i zdrowego trybu życia, sprzyjający korzystaniu z walorów przyrodniczych i aktywności na świeżym powietrzu, ✓ wzrost zainteresowania lokalnymi społecznościami, ich tradycjami i zwyczajami. 	
--	--

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o.o.

Powyższa analiza potwierdza, że Gmina Dołhobyczów posiada wiele zasobów i potencjału sprzyjających polityce rozwojowej. Położona jest w stosunkowo niedalekiej odległości od miasta Hrubieszów i dobrze z nim skomunikowana. Do jej głównych atutów należą posiadane przez nią walory przyrodnicze i krajobrazowe. Gmina położona jest na obszarze trzech krain geograficznych (Kotliny Hrubieszowskiej, Grzędy Sokalskiej, Równiny Bełskiej). Tereny położone w obrębie Grzędy Sokalskiej cechują się wyżynnym charakterem i występowaniem wzniesień, co urozmaica krajobraz. Gminę podsiada dobre warunki do rozwoju rolnictwa oraz cechuje się dobrym stanem środowiska i występowaniem obszarów cennych przyrodniczo, w tym także objętych prawną ochroną. Na terenie Gminy znajdują się unikalne obiekty zabytkowe, w tym przede wszystkim dawne cerkwie.

Na rozwój Gminy negatywnie wpływają jej słabe strony, zarówno związane z brakami infrastrukturalnymi, jak również zagospodarowaniem przestrzeni oraz funkcjonowaniem sfery społecznej i gospodarczej. Do najpoważniejszych problemów należy między innymi brak uporządkowanej gospodarki wodno-ściekowej, ogrzewanie budynków za pomocą nieefektywnych źródeł ciepła, zmniejszanie się liczby ludności,

postępowanie zjawiska starzenia się lokalnej społeczności czy ryzyko wystąpienia bezrobocia ukrytego. Negatywnie na gospodarkę Gminy wpływa dominacja tradycyjnych branż oraz niedostatecznie rozwinięty sektor usług rynkowych. Mało rozwinięte są branże tworzące miejsca pracy dla osób wysoko wykwalifikowanych. Rolnictwo Gminy wykazuje cechy typowe dla obszarów wiejskich regionu – rozdrobnienie gospodarstw, ich niska specjalizacja, duży udział produkcji na własne potrzeby. Problemem jest także niewystarczająco rozwinięta branża turystyczna i okołoturystyczna.

Do czynników zewnętrznych sprzyjających rozwojowi Gminy należy zaliczyć przede wszystkim usytuowanie w obrębie Gminy przejścia granicznego Dołhobyczów-Uhrynów, dzięki któremu przez obszar Gminy przebiega międzynarodowy szlak komunikacyjny. Prowadzi to do ożywienia sfery gospodarczej, między innymi w zakresie obsługi ruchu oraz zwiększonej liczby turystów odwiedzających Gminę. Pozwala również na szersze wdrażanie różnorodnych przedsięwzięć transgranicznych. Szansą na wdrożenie efektywnej polityki prorozwojowej jest możliwość pozyskania środków zewnętrznych, w tym funduszy UE. Niezwykle istotne jest także wdrażanie na terenie Unii Europejskiej polityki zrównoważonego rozwoju, która kładzie nacisk na ochronę posiadanych zasobów i racjonalne gospodarowanie przestrzenią. Gmina jest także objęta polityką rozwojową jednostek wyższego szczebla – powiatu oraz województwa. Prowadzenie własnej działalności gospodarczej staje się również coraz bardziej popularne na terenie całego kraju, coraz więcej ludzi decyduje się na założenie firmy zamiast pracy na etacie. Od kilku lat notuje się także rosnącą popularność turystyki, szczególnie weekendowej i krajoznawczej. Turyści coraz częściej poszukują miejsc mało popularnych i szerzej nieznanych, by zobaczyć coś unikatowego. Szansą na rozwój branży turystycznej jest promocja całego województwa jako regionu wartego odwiedzenia. Rolnictwo Gminy może skorzystać z różnorodnych form wsparcia działalności rolniczej dostępnych dla państw członkowskich Unii Europejskiej.

Do głównych czynników zewnętrznych negatywnie oddziałujących na rozwój Gminy należy peryferyjne położenie w skali kraju oraz przynależność do tzw. ściany wschodniej – pięciu województw Polski Wschodniej, charakteryzujących się niższym poziomem rozwoju, niż pozostała część kraju. Szczególnie intensywne w województwach o niższym poziomie rozwoju zjawisko migracji zarobkowej (zarówno w obrębie kraju, jak i za granicę), w szczególności osób młodych i wykształconych.

Negatywnie na sferę społeczną wpływa także fakt, iż przez niższy poziom rozwoju całego regionu, odczuwalne są przez mieszkańców zapóźnienia w stosunku do bogatszych części kraju. Obniża to atrakcyjność całego województwa lubelskiego dla mieszkańców. Istnieje duża konkurencja ze strony innych jednostek w pozyskiwaniu funduszy UE, co utrudnia pozyskiwanie zewnętrznych źródeł dofinansowania inwestycji gminnych.

3. CZĘŚĆ PLANISTYCZNA

3.1. Wizja i misja rozwoju Gminy

Stan docelowy Gminy po wdrożeniu przedsięwzięć strategicznych w założonym okresie opisuje wizja rozwoju Gminy. W przedmiotowej strategii sformułowano ją następująco:

Gmina Dołhobyczów gminą zapewniającą wysoki standard życia i funkcjonalne otoczenie gospodarcze, rozwijającą się w sposób zrównoważony, z racjonalnym wykorzystaniem dostępnych zasobów i walorów.

Wizja rozwoju Gminy Dołhobyczów zakłada osiągnięcie trwałej poprawy jakości życia, usprawnienie funkcjonowania otoczenia gospodarczego oraz zwiększenie funkcjonalności gminnej przestrzeni. Będzie to możliwe dzięki prowadzeniu polityki rozwojowej w sposób zrównoważony, z optymalnym wykorzystaniem istniejących zasobów i walorów, zidentyfikowanych w toku przeprowadzonej diagnozy strategicznej. Przedsięwzięcia strategiczne nie mogą prowadzić do nadmiernej eksploatacji wewnętrznych czynników rozwojowych i lokalnego potencjału lecz do ich długofalowego oddziaływania na sferę społeczną, gospodarczą, przestrzenną Gminy, z tego względu zastosowanie zasady zrównoważonego rozwoju zostało ujęte i podkreślone w przyjętej wizji. Wizja ta jest zgodna ze strategiczną wizją całego regionu, w której główny nacisk położono na zrównoważony rozwój województwa, z racjonalnym wykorzystaniem między innymi specyfiki społeczno-gospodarczej i zasobów środowiska.

Podmiotem odpowiedzialnym za prowadzenie gminnej polityki prorozwojowej, koordynowanie wszystkich jej interesariuszy oraz wdrożenie Strategii Rozwoju, oraz jest Gmina Dołhobyczów. Misję Gminy określono jako:

Wdrożenie kompleksowej polityki prorozwojowej o charakterze zrównoważonym, umożliwiającej wykorzystanie posiadanych zasobów i potencjału oraz poprawę jakości życia mieszkańców i podniesienie atrakcyjności obszaru Gminy.

Zgodnie z przyjętą misją, Gmina Dołhobyczów wdroży politykę rozwojową zakładającą prowadzenie kompleksowych działań w sferze społecznej, gospodarczej i przestrzennej, które będą zgodne z zasadami zrównoważonego rozwoju. Polityka strategiczna skupi się na racjonalnym wykorzystaniu istniejących zasobów, na bazie których realizowane będą przedsięwzięcia zwiększające atrakcyjność Gminy dla mieszkańców, przedsiębiorców, odwiedzających. Z uwagi na fakt, iż zasady zrównoważonego rozwoju są konkretnie i jednoznacznie określone, konieczne jest wskazanie, jakie warunki muszą spełnić wszystkie podmioty biorące udział w przedsięwzięciach strategicznych, by efekty ich aktywności wpisywały się w przyjętą wizję rozwoju i prowadziły do osiągnięcia założonych celów. Określono zbiór nadrzędnych zasad, którymi będą cechować się poszczególne przedsięwzięcia wdrażane w ramach polityki rozwoju:

- oszczędne gospodarowanie zasobami – stosowanie rozwiązań ograniczających negatywny wpływ na środowisko naturalne oraz zmiany klimatu, promowanie zasad gospodarki obiegu zamkniętego, racjonalne i optymalne wykorzystywanie posiadanych zasobów, w szczególności przyrodniczych,
- wspieranie ładu przestrzennego – traktowanie przestrzeni jako zasób ograniczony, który musi być z tego względu wykorzystywany w sposób zaplanowany, racjonalny, uporządkowany,
- kompleksowe i długofalowe efekty – wspieranie przedsięwzięć które zakładają wywieranie synergicznych korzyści w różnych sferach, w długim okresie,
- innowacyjność – promowanie innowacyjnych rozwiązań, zarówno technologicznych, jak też rozumianych jako wdrażanie nowych, niestosowanych dotąd działań we wszystkich sferach: społecznej, gospodarczej, przestrzennej,
- aktywność społeczna – promowanie przedsięwzięć aktywizujących lokalną społeczność, zachęcających do współdziałania, realizacji projektów partnerskich,
- zapobieganie wykluczeniu – wdrażanie działań mających na celu zapobieganie różnym formom wykluczenia wśród osób i grup nimi zagrożonych,
- wspieranie przedsiębiorczości – wpieranie inicjatyw o charakterze gospodarczym, zwiększających przedsiębiorczość obszaru, zachęcających do podejmowania przedsięwzięć tego typu.

Powyższe zasady odnoszą się bezpośrednio do największych wyzwań i zagrożeń, z którymi borykać będą się wszystkie podmioty biorące udział w procesie rozwoju Gminy w przyjętym horyzoncie czasowym. Część z nich ma charakter zewnętrzny, globalny (zmiany klimatu, pogorszenie stanu środowiska naturalnego), część z nich dotyczy bezpośrednio lokalnych uwarunkowań i stanu obecnego (gminna przestrzeń, lokalna społeczność, przedsiębiorczość obszaru).

Wizja, misja oraz przyjęte zasady wdrażania przedsięwzięć strategicznych gwarantują odpowiednie ukierunkowanie polityki rozwoju na terenie Gminy.

3.2. Cele strategiczne i operacyjne rozwoju w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym

CELE STRATEGICZNE

Cele strategiczne są celami długofalowymi, nieopisującymi bezpośrednich efektów wdrażanych przedsięwzięć lecz ich oddziaływanie na proces rozwoju w przyjętym horyzoncie czasowym. Określają pożądane, trwałe efekty wdrożenia planu strategicznego. Zostały wyznaczone na bazie przeprowadzonej diagnozy stanu obecnego, są konsekwencją przyjętej wizji i obranych zasad polityki rozwoju.

Założono osiągnięcie następujących celów strategicznych:

- **I. Kształtowanie ładu i funkcjonalności przestrzeni**
- **II. Wspieranie rozwoju przedsiębiorczości i rolnictwa z wykorzystaniem posiadanych zasobów i potencjału**
- **III. Wzmacnianie kapitału społecznego Gminy**

Cel strategiczny I. Kształtowanie ładu i funkcjonalności przestrzeni zakłada długofalowe oddziaływanie na sferę przestrzenną i środowisko naturalne Gminy. W jego ramach realizowane będą przedsięwzięcia ukierunkowane na zwiększenie funkcjonalności i jakości przestrzeni publicznej oraz wykorzystanie walorów przyrodniczych i dziedzictwa kulturowego w procesie rozwoju. Cel skupia działania bezpośrednio ingerujące w przestrzeń Gminy, prowadzące do jej pełniejszego i bardziej racjonalnego wykorzystania, poprawy jej estetyki, nadania jej nowych cech i funkcji,

rozwoju niezbędnej infrastruktury oraz ochrony zasobów przyrodniczych, co nie tylko poprawi jakość życia mieszkańców, lecz także uczyni obszar Gminy bardziej atrakcyjnym dla innych podmiotów – inwestorów, przedsiębiorców, odwiedzających, itp. Dzięki temu, możliwe będzie optymalne i zrównoważone wykorzystanie walorów przestrzeni i środowiska naturalnego Gminy.

Cel strategiczny II. Wspieranie rozwoju przedsiębiorczości i rolnictwa z wykorzystaniem posiadanych zasobów i potencjału zakłada realizację przedsięwzięć, które w długim okresie oddziaływać będą bezpośrednio na sferę gospodarczą. Doprowadzą one do osiągnięcia długofalowych rezultatów, takich jak wzrost aktywności gospodarczej, rozwój przedsiębiorczości, wzrost atrakcyjności inwestycyjnej. Podkreśla istotność wykorzystania posiadanych przez Gminę zasobów do poprawy funkcjonowania lokalnej gospodarki. Cel strategiczny II umożliwi pełniejsze wykorzystanie posiadanego przez Gminę potencjału oraz ułatwi stworzenie kompleksowego, komplementarnego planu działań skoncentrowanego na kreowaniu pożądanych zjawisk gospodarczych.

Cel strategiczny III. Wzmacnianie kapitału społecznego Gminy bezpośrednio odnosi się do funkcjonowania sfery społecznej i kapitału społecznego. W długim okresie doprowadzi do zwiększenia aktywności lokalnej społeczności, zwiększenia integracji mieszkańców, przeciwdziałania negatywnym trendom społecznym, w tym bezrobociu i wykluczeniu. Cel strategiczny III zwiększy zarówno zaangażowanie mieszkańców w dbanie o wspólne dobro, w tworzenie społeczeństwa obywatelskiego, w działania na rzecz gminnej wspólnoty, jak też zachęci mieszkańców do dbałości o rozwój własny, zaspokojenie potrzeb edukacyjnych i zawodowych.

CELE OPERACYJNE

Cele operacyjne przyporządkowane są do poszczególnych celów strategicznych, opisują bezpośrednie efekty wdrażanych działań. Ze względu na swój komplementarny i spójny charakter, przyczynią się do osiągnięcia założonych celów strategicznych i, co za tym idzie, umożliwią spełnienie misji i osiągnięcie pożądanej wizji obszaru. Określają grupy przedsięwzięć, jakie będą realizowane w ramach Strategii Poszczególnym celom strategicznym przyporządkowano następujące cele operacyjne:

Cel strategiczny I: Kształtowanie ładu i funkcjonalności przestrzeni

- **Cel operacyjny I.1. Ochrona zasobów środowiska naturalnego i przeciwdziałanie zmianom klimatu** – cel grupuje przedsięwzięcia, które zakładają zarówno konieczność ochrony lokalnych zasobów naturalnych, jak też podejmowanie działań w odpowiedzi na globalne problemy związane z pogarszaniem stanu środowiska i zmiany klimatyczne. W jego ramach promowane będą rozwiązania prośrodowiskowe, mające realny wpływ na stan środowiska naturalnego. Działania wdrożone w ramach celu I.1. będą niezwykle istotne z punktu widzenia zrównoważonego rozwoju i racjonalnego wykorzystania dostępnych zasobów.

- **Cel operacyjny I.2. Poprawa stanu infrastruktury technicznej i społecznej** – cel zakłada osiągnięcie trwałej, długookresowej poprawy jakości infrastruktury technicznej i społecznej, co w istotnym stopniu przyczyni się do podniesienia jakości życia mieszkańców. Odpowiednio rozwinięta infrastruktura służy zaspokojeniu zarówno potrzeb podstawowych, bytowych (np. sieć wodociągowa i kanalizacyjna), jak również potrzeb wyższego rzędu (kulturalnych, społecznych). Projekty z zakresu budowy i modernizacji różnego typu infrastruktury należą do inwestycji najczęściej postulowanych przez mieszkańców i stanowią jeden z najbardziej istotnych elementów planu strategicznego.

- **Cel operacyjny I.3. Funkcjonalne zagospodarowanie przestrzeni i ochrona dziedzictwa kulturowego** – założeniem celu jest właściwe i racjonalne gospodarowanie przestrzenią. Właściwe zagospodarowanie przestrzeni jest podstawą dla prawidłowego przebiegu procesów społeczno-gospodarczych, które się w niej odbywają, a także wpływa pozytywnie na jakość życia oraz wykorzystanie istniejących walorów w procesie rozwoju. Szczególną rolę pełni przestrzeń publiczna, która z jednej strony jest dostępna dla wszystkich, z drugiej – nieodpowiednio ukształtowana traci swój potencjał jako miejsce kreowania pozytywnych zjawisk społecznych i gospodarczych. W ramach celu operacyjnego I.3. realizowane będą przedsięwzięcia które pozwolą na nadanie lub

wzmocnienie funkcji pełnionych przez gminną przestrzeń oraz poprawę ładu przestrzennego. Ponadto, w ramach celu realizowane będą przedsięwzięcia zakładające ochronę miejsc o wysokich walorach kulturowych.

Cel strategiczny II. Wspieranie rozwoju przedsiębiorczości i rolnictwa z wykorzystaniem posiadanych zasobów i potencjału

- **Cel operacyjny II.1. Wzrost poziomu przedsiębiorczości i jakości otoczenia gospodarczego** – cel zakłada wdrożenie działań, które pozwolą na zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej Gminy, wspieranie prowadzenia działalności na terenie Gminy, wspomagających pozyskanie inwestorów z zewnątrz.
- **Cel operacyjny II.2. Rozwój nowoczesnego rolnictwa** – udział rolnictwa w gminnej gospodarce jest duży. Gmina posiada warunki do rozwoju nowoczesnego rolnictwa, wykorzystującego posiadane zasoby w sposób zrównoważony, w tym także rolnictwa ekologicznego, jednak konieczna jest modernizacja tego sektora gospodarki, promowanie innowacyjnych rozwiązań, dostosowanie do istniejących uwarunkowań, w tym do zmian klimatycznych. Wspierane będą także rozwiązania zmniejszające presję rolnictwa na środowisko naturalne.
- **Cel operacyjny II.3. Rozwój działalności pozarolniczej na terenie Gminy** - diagnoza stanu obecnego wykazała, że gminna gospodarka posiada potencjał rozwoju i dywersyfikacji działalności miejscowych przedsiębiorców. Konieczne jest wspieranie rozwoju branż pozarolniczych, w szczególności sektora usług rynkowych, branży turystycznej i agroturystycznej, promowanie przedsiębiorczości, zachęcanie do zakładania własnej działalności gospodarczej oraz tworzenie dogodnych warunków dla przedsiębiorców, w szczególności sektora MŚP.

Cel strategiczny III. Wzmacnianie kapitału społecznego Gminy

- **Cel operacyjny III.1. Wspieranie aktywnej walki z bezrobociem** – cel zakłada współpracę z Urzędem Pracy, organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami, które mogą zaangażować się w pomoc bezrobotnym w znalezieniu pracy lub podniesieniu kwalifikacji zawodowych. Warto dodać, iż wspieranie aktywnej walki z bezrobociem ma na celu nie tylko pomoc osobom bezrobotnym, lecz także poprawę sytuacji osób pracujących, w tym zagrożonych utratą miejsca pracy, w szczególności z powodu niedostatecznych kwalifikacji.

- **Cel operacyjny III.2. Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu** – cel zakłada podjęcie działań na rzecz grup zagrożonych marginalizacją (seniorów, osób z niepełnosprawnościami osób w trudnej sytuacji życiowej lub materialnej) i ich włączenie oraz integrację społeczną.

- **Cel operacyjny III.3. Zapewnienie wysokiej jakości oferty edukacyjnej, kulturalnej, społecznej oraz usług publicznych** – cel zakłada realizację przedsięwzięć, które zapewnią mieszkańcom dostęp do szerokiej, zróżnicowanej i w pełni dostosowanej do ich potrzeb oferty edukacyjnej, kulturalnej, społecznej. Wszelkie działania w tym zakresie pozwolą zarówno na wspieranie indywidualnego rozwoju, jak też na integrację lokalnej społeczności. Rozwinięta, różnorodna i atrakcyjna oferta edukacyjna, kulturalna, społeczna, pozwala na angażowanie mieszkańców w organizację i udział w różnorodnych przedsięwzięciach, co jeszcze bardziej wzmacnia więzi społeczne.

Tabela 14. Cele strategiczne i operacyjne Strategii Rozwoju Gminy Dołhobyczów na lata 2021-2027

CELE STRATEGICZNE		
Cel strategiczny I: Kształtowanie ładu i funkcjonalności przestrzeni	Cel strategiczny II. Wspieranie rozwoju przedsiębiorczości i rolnictwa z wykorzystaniem posiadanych zasobów i potencjału	Cel strategiczny III. Wzmacnianie kapitału społecznego Gminy
CELE OPERACYJNE		
I.1. Ochrona zasobów środowiska naturalnego i przeciwdziałanie zmianom klimatu	II.1. Wzrost poziomu przedsiębiorczości i jakości otoczenia gospodarczego	III.1. Wspieranie aktywnej walki z bezrobociem
I.2. Poprawa stanu infrastruktury technicznej i społecznej	II.2. Rozwój nowoczesnego rolnictwa	III.2. Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu
I.3. Funkcjonalne zagospodarowanie przestrzeni i ochrona dziedzictwa kulturowego	II.3. Rozwój działalności pozarolniczej na terenie Gminy	III.3. Zapewnienie wysokiej jakości oferty edukacyjnej, kulturalnej, społecznej oraz usług publicznych

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o.o.

3.3. Kierunki działań podejmowanych dla osiągnięcia celów strategicznych i operacyjnych

Kierunki działań oznaczają kierunki koncentracji wspólnych wysiłków podejmowanych przez Gminę Dołhobyczów oraz jej partnerów publicznych, społecznych i gospodarczych. Odpowiadają na pytanie „co jest do zrobienia?”. Kierunki działań służą realizacji założonych celów i są podstawą wdrażania strategii. Strategia powinna określać kierunki działań lub, tam gdzie to jest możliwe, konkretne działania.

Cel strategiczny I: Kształtowanie ładu i funkcjonalności przestrzeni

Cel operacyjny I.1. Ochrona zasobów środowiska naturalnego i przeciwdziałanie zmianom klimatu

Kierunki działań w ramach celu operacyjnego:

- zwiększenie stopnia wykorzystania odnawialnych źródeł energii na terenie Gminy,

- wymiana nieefektywnych źródeł energii na spełniające wymogi ochrony środowiska,
- termomodernizacja budynków mieszkalnych, budynków wykorzystywanych do prowadzenia działalności i budynków użyteczności publicznej,
- zwiększanie efektywności gospodarki odpadami,
- promowanie rozwiązań prośrodowiskowych i zwiększanie świadomości ekologicznej mieszkańców (np. wdrażanie zasad gospodarki zamkniętej, gromadzenie wody deszczowej przez mieszkańców i przedsiębiorców, stosowanie rozwiązań ograniczających produkcję odpadów i marnowanie żywności, zachęcanie do segregowania odpadów, wykorzystywania odnawialnych źródeł energii, racjonalnego gospodarowania wodą),
- ochrona posiadanych przez Gminę cennych walorów przyrodniczych.

Cel operacyjny I.2. Poprawa stanu infrastruktury technicznej i społecznej

Kierunki działań w ramach celu operacyjnego:

- budowa oraz modernizacja dróg i chodników,
- budowa ścieżek rowerowych,
- rozbudowa i modernizacja sieci energetycznej, gazowej, wodociągowej i kanalizacji sanitarnej,
- budowa, remonty i modernizacje budynków szkół, placówek kulturalnych i pozostałych obiektów użyteczności publicznej,
- inwestycje w świetlice wiejskie oraz siedziby OSP,
- budowa i modernizacja placów zabaw dla dzieci, boisk i innych obiektów zapewniających możliwość aktywnego spędzenia czasu wolnego,
- likwidacja barier architektonicznych,
- rozwój infrastruktury teleinformatycznej,
- rozwój zasobów mieszkaniowych.

Cel operacyjny I.3. Funkcjonalne zagospodarowanie przestrzeni i ochrona dziedzictwa kulturowego

Kierunki działań w ramach celu operacyjnego:

- modernizacja i organizacja parków, placów, skwerów, organizacja zieleni publicznej,
- modernizacja oświetlenia ulicznego,

- funkcjonalne zagospodarowanie przestrzeni publicznej,
- modernizacja i renowacja obiektów zabytkowych,
- budowa obiektów infrastruktury turystycznej i okołoturystycznej (wytyczanie szlaków pieszych i rowerowych, montaż tablic informacyjnych, itp.),
- dbałość o właściwe zagospodarowanie gminnej przestrzeni, w szczególności w przypadku powstawania nowych obiektów lub osiedli,
- promowanie wśród mieszkańców i przedsiębiorców rozwiązań podnoszących estetykę i ład przestrzenny.

Cel strategiczny II. Wspieranie rozwoju przedsiębiorczości i rolnictwa z wykorzystaniem posiadanych zasobów i potencjału

Cel operacyjny II.1. Wzrost poziomu przedsiębiorczości i jakości otoczenia gospodarczego

Kierunki działań w ramach celu operacyjnego:

- promocja inwestycyjna Gminy,
- udział w partnerstwach na rzecz wzajemnej promocji inwestycyjnej,
- działania na rzecz współpracy pomiędzy przedsiębiorcami, samorządem, organizacjami wspierania biznesu, zarówno w skali lokalnej, jak też ponadlokalnej i transgranicznej,
- wsparcie przedsiębiorców w rozwoju działalności gospodarczej i tworzeniu nowych miejsc pracy.

Cel operacyjny II.2. Rozwój nowoczesnego rolnictwa

Kierunki działań w ramach celu operacyjnego:

- rozwój nowych kierunków produkcji rolnej, dostosowanych do zmieniających się uwarunkowań i potrzeb rynkowych,
- promowanie rozwiązań z zakresu bezpośredniej sprzedaży produktów rolnych odbiorcom lub ze znacznym ograniczeniem pośrednictwa w handlu produktami rolnymi,
- wspieranie rozwoju usług na rzecz rolnictwa,
- promowanie rozwiązań z zakresu ochrony i efektywnego wykorzystywania wód,

- promowanie rozwiązań z zakresu ochrony gleb i racjonalnego stosowania środków chemicznych,
- promowanie ekologicznych form produkcji rolnej.

Cel operacyjny II.3. Rozwój działalności pozarolniczej na terenie Gminy

Kierunki działań w ramach celu operacyjnego:

- promowanie prowadzenia nierolniczej działalności gospodarczej, poradnictwo i szkolenia dla przyszłych przedsiębiorców,
- wspieranie przedsiębiorców w rozwoju działalności gospodarczej i tworzeniu nowych miejsc pracy,
- wspieranie branży turystycznej, w tym agroturystycznej.

Cel strategiczny III. Wzmacnianie kapitału społecznego Gminy

Cel operacyjny III.1. Wspieranie aktywnej walki z bezrobociem

Kierunki działań w ramach celu operacyjnego:

- działania na rzecz aktywizacji zawodowej osób niepracujących,
- działania na rzecz podnoszenia kompetencji i kwalifikacji zawodowych zarówno wśród osób bezrobotnych, jak i pracujących,
- wspieranie godzenia pracy zawodowej z obowiązkami rodzinnymi, w szczególności poprzez zapewnienie opieki nad dziećmi lub osobami niesamodzielnymi,
- działania angażujące przedsiębiorców samorząd, organizacje pozarządowe w walkę z bezrobociem i trudną sytuacją na rynku pracy,
- monitorowanie trendów i zapotrzebowania na lokalnym rynku pracy.

Cel operacyjny III.2. Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu

Kierunki działań w ramach celu operacyjnego:

- przeciwdziałanie uzależnieniom i przemocy,
- zapewnienie niezbędnej pomocy materialnej lub psychologicznej,
- rozwój usług opiekuńczych na rzecz osób starszych, niesamodzielnych, niepełnosprawnych, w szczególności w formach środowiskowych,
- aktywizacja osób i grup zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Cel operacyjny III.3. Zapewnienie wysokiej jakości oferty edukacyjnej, kulturalnej, społecznej oraz usług publicznych

Kierunki działań w ramach celu operacyjnego:

- zapewnienie wysokiej jakości usług edukacyjnych dla dzieci, zarówno na poziomie szkolnym, jak i przedszkolnym,
- organizacja pozaszkolnych zajęć edukacyjnych, sportowych oraz kółek zainteresowań dla dzieci i młodzieży,
- organizacja zajęć kulturalnych, edukacyjnych i integracyjnych dla dorosłych, w tym dla seniorów,
- organizacja nowych przedsięwzięć kulturalnych,
- działania na rzecz zwiększenia aktywności lokalnych grup artystycznych, stowarzyszeń, grup hobbystycznych,
- promowanie zdrowego trybu życia i aktywności fizycznej wśród dzieci, młodzieży i dorosłych,
- budowanie poczucia przynależności do lokalnej społeczności, kultywowanie tradycji, zachowanie pamięci o lokalnej historii,
- wspieranie postaw prospołecznych, obywatelskich i aktywnego działania na rzecz lokalnej społeczności.

Ww. kierunki działań wpłyną na realizację założonych celów Strategii. W trakcie opracowywania dokumentu strategicznego wykrystalizowały się również priorytetowe projekty/przedsięwzięcia, których realizacja do końca 2027 r. wpłynie w sposób znaczny na rozwój społeczno-gospodarczy Gminy Dołhobyczów. W poniższej tabeli przedstawiono listę przedsięwzięć priorytetowych. Część z nich posiada już konkretne ramy i zakres, natomiast pozostałe są jeszcze w fazie opracowywania i stanowią ogólną koncepcję działania. Inwestycje przedstawione poniżej nie wyczerpują katalogu przedsięwzięć możliwych do realizacji w ramach niniejszej Strategii.

Tabela 15. Lista przedsięwzięć priorytetowych

Lp.	Kierunki działań	Nazwa zadania	Wartość całkowita [PLN]	Źródła finansowania			Okres realizacji						
				Budżet beneficjenta	Fundusze UE	Inne źródła	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Cel strategiczny I: Kształtowanie ładu i funkcjonalności przestrzeni													
Cel operacyjny I.1. Ochrona zasobów środowiska naturalnego i przeciwdziałanie zmianom klimatu													
1.	Zwiększenie stopnia wykorzystania odnawialnych źródeł energii na terenie Gminy	Odnawialne źródła energii w Gminie Dołhobyczów	2 873 355,20	x	x		x	x					
2.		Odnawialne źródła energii na budynkach użyteczności publicznej	800 000,00	x	x				x	x	x	x	x
3.		Wymiana taboru transportowego do utrzymania dróg gminnych na niskoemisyjny	3 780 000,00	x		x			x	x			
Cel operacyjny I.2. Poprawa stanu infrastruktury technicznej i społecznej													
4.	Budowa oraz modernizacja dróg i chodników	Przebudowa drogi gminnej Nr 111381L (ok. 1000 m) w miejscowości Zaręka	1 111 102,98	x		x	x	x					
5.		Przebudowa drogi gminnej Nr 111404L długości 1,3 km łączącej Przewodów z Lipiną	1.381.216,00	x		x			x	x			
6.		Przebudowa drogi gminnej Nr 111372L (ok. 1550 m) w miejscowości Sulimów	1 310 000,00	x		x	x	x					
7.		Przebudowa drogi gminnej Nr 111371L (ok. 2000 m) w miejscowości	1 210 000,00	x		x	x						

	Oszczów												
8.	Przebudowa drogi gminnej Nr 111408L w miejscowości Żabcze	450 000,00	x					x	x				
9.	Budowa chodnika z kostki granitowej na działce Nr 295/2 w Dołhobyczowie	55 000,00	x			x	x	x					
10.	Przebudowa drogi gminnej Nr 111398L w miejscowości Horoszczyce	50 000,00	x			x	x						
11.	Przebudowa drogi gminnej na działce Nr 123 w miejscowości Honiatyn	600 000,00	x					x	x				
12.	Przebudowa drogi gminnej na działce nr 120 (ok. 180 m - dokończenie) do gruntów rolnych w miejscowości Dołhobyczów tzw. „Mołczany”	200 000,00	x			x		x	x				
13.	Przebudowa drogi gminnej Nr 111386L (ok. 250 m) w miejscowości Oszczów w ramach usuwania skutków klęsk żywiołowych	250 000,00	x			x			x	x			
14.	Przebudowa drogi gminnej Nr 111406L (ok. 300 m) w miejscowości Zaręka	330 000,00	x			x					x	x	
15.	Przebudowa drogi gminnej w miejscowości Honiatyn na działce 114 ok. 400 m	450 000,00	x			x			x	x			
16.	Przebudowa drogi gminnej w miejscowości Żabcze ok. 400 m	450 000,00	x			x			x	x	x	x	x
17.	Przebudowa drogi gminnej Nr 111370L ok. 520 mb w miejscowości Oszczów	500 000,00	x			x					x	x	

18.		Przebudowa drogi gminnej Nr 111381L (ok. 900 m) w miejscowości Zaręka	1 000 000,00	x		x			x	x			
19.		Zabezpieczenie wąwozu w miejscowości Oszców ok 330 m	340 000,00	x		x				x			
20.		Przebudowa pozostałych dróg na terenie Gminy Dołhobyczów	5 036 535,00	x		x			x	x	x	x	x
21.	Rozbudowa i modernizacja sieci energetycznej, gazowej, wodociągowej i kanalizacji sanitarnej	Przebudowa linii energetycznej oświetleniowej w Żabczu	100 000,00	x			x	x					
22.		Rozbudowa wodociągu i kanalizacji w Dołhobyczowie	6 000 000,00	x	x				x	x	x	x	x
23.		Modernizacja hydroforni i oczyszczalni ścieków na terenie Gminy Dołhobyczów	5 000 000,00	x		x			x	x	x	x	x
24.	Budowa, remonty i modernizacje budynków szkół, placówek kulturalnych i pozostałych obiektów użyteczności publicznej	Modernizacja budynku Ośrodka Zdrowia w Dołhobyczowie	300 000,00	x			x	x					
25.	Inwestycje w świetlice wiejskie oraz siedziby OSP	Zakup małego używanego samochodu dla OSP Chłopiatyn	80 000,00	x			x						
26.		Zakup małego używanego samochodu dla OSP Horoszczyce	80 000,00	x			x						
27.		Zakup średniego samochodu dla OSP Dołhobyczów	1 000 000,00	x		x			x				
28.		Zakup średniego samochodu dla OSP Hulcze	132 000,00	x					x				
29.	Budowa i modernizacja placów zabaw dla dzieci, boisk i innych obiektów zapewniających możliwość aktywnego	Budowa kompleksu sportowego przy Publicznej Szkole Podstawowej w Dołhobyczowie	2 133 654,95	x		x		x	x	x	x		
30.		Utworzenie boiska sportowego	500 000,00	x				x	x				

	spędzenia czasu wolnego	w Hulczu												
31.		Przebudowa stadionu w miejscowości Dołhobyczów	2 000 000,00	x		x					x	x	x	
32.		Utworzenie rodzinnego terenu rekreacji w Dołhobyczowie	1 890 730,00	x		x			x	x				
33.	Rozwój zasobów mieszkaniowych	Utworzenie mieszkań socjalnych	1 200 000,00	x	x	x			x	x	x	x		
Cel operacyjny I.3. Funkcjonalne zagospodarowanie przestrzeni i ochrona dziedzictwa kulturowego														
34.	Modernizacja oświetlenia ulicznego	Modernizacja oświetlenia ulicznego na terenie Gminy poprzez wymianę na oprawy LED	400 000,00	x							x	x	x	x
35.	Funkcjonalne zagospodarowanie przestrzeni publicznej	Rewitalizacja zdegradowanego terenu w centrum Dołhobyczowa	5 445 531,92	x	x		x	x						
36.	Modernizacja i renowacja obiektów zabytkowych	Renowacja obiektu zabytkowego mieszczącego Warsztat Terapii Zajęciowej w Oszczowie	2 100 000,00	x		x		x	x	x	x			
Cel strategiczny II. Wspieranie rozwoju przedsiębiorczości i rolnictwa z wykorzystaniem posiadanych zasobów i potencjału														
Cel operacyjny II.3. Rozwój działalności pozarolniczej na terenie Gminy														
37.	Wspieranie branży turystycznej, w tym agroturystycznej	Promowanie walorów turystycznych Gminy Dołhobyczów	200 000,00	x					x	x	x	x	x	x
Cel strategiczny III. Wzmacnianie kapitału społecznego Gminy														
Cel operacyjny III.3. Zapewnienie wysokiej jakości oferty edukacyjnej, kulturalnej, społecznej oraz usług publicznych														
38.	Zapewnienie wysokiej jakości usług edukacyjnych dla dzieci, zarówno na poziomie szkolnym, jak	Tworzymy nowe miejsca przedszkolne i rozwijamy umiejętności dzieci w Gminie Dołhobyczów	1 021 706,22	x	x	x		x	x					

	i przedszkolnym												
39.	Organizacja zajęć kulturalnych, edukacyjnych i integracyjnych dla dorosłych, w tym dla seniorów	Utworzenie klubu seniora	300 000,00	x		x		x	x	x	x		
40.		Aktywizacja społeczna osób starszych	150 000,00	x					x	x	x	x	x
41.		Czas na zmiany w Gminie Dołhobyczów	251 767,68	x				x	x	x	x	x	x
42.	Budowanie poczucia przynależności do lokalnej społeczności, kultywowanie tradycji, zachowanie pamięci o lokalnej historii	Zmiana lokalizacji pomnika „Pomordowanych mieszkańców Dołhobyczowa w latach 1939-1945”	20 000,00	x		x	x						

3.4. Oczekiwane rezultaty planowanych działań, w tym w wymiarze przestrzennym oraz wskaźniki ich osiągnięcia

Rezultaty są bezpośrednim efektem planowanych do realizacji działań strategicznych. Opisują zmiany, jakie mają zostać wywołane dzięki wdrażanym przedsięwzięciom. Z uwagi na fakt, iż muszą być one mierzalne i weryfikowalne, określa się je w ujęciu wskaźnikowym.

Określono, iż planowane do realizacji w ramach strategii przedsięwzięcia przyczynią się do osiągnięcia następujących rezultatów:

Tabela 16. Oczekiwane rezultaty planowanych działań

Oczekiwany rezultat planowanych działań	Wskaźnik produktu	Wskaźnik rezultatu	Wskaźnik oddziaływania
Sfera przestrzenna			
Poprawa stanu środowiska naturalnego Gminy, w tym stanu powietrza	liczba instalacji wykorzystujących odnawialne źródła energii (szt.)	zmniejszenie zapotrzebowania na energię ze źródeł konwencjonalnych (GJ/rok)	zmniejszenie emisji zanieczyszczeń do atmosfery (Mg/rok)

	liczba kotłów wymienionych na spełniające wymogi ekoprojektu (szt.)	zmniejszenie zapotrzebowania na energię ze źródeł konwencjonalnych (GJ/rok)	zmniejszenie emisji zanieczyszczeń do atmosfery (Mg/rok)
	liczba budynków poddanych termomodernizacji (szt.)	zmniejszenie zapotrzebowania na energię ze źródeł konwencjonalnych (GJ/rok)	zmniejszenie emisji zanieczyszczeń do atmosfery (Mg/rok)
	ilość odpadów poddanych zbiórce selektywnej (Mg/rok)	udział odpadów zebranych selektywnie w ilości odpadów ogółem	zmniejszenie udziału odpadów zmieszanych w ilości odpadów ogółem (Mg/rok)
Poprawa stopnia wyposażenia Gminy w niezbędną infrastrukturę techniczną	długość wybudowanych dróg (km)	udział dróg o nawierzchni twardej ulepszonej w długości dróg ogółem (%)	długość dróg o nawierzchni twardej ulepszonej na 100 km ² obszaru (km/km ²)
	długość zmodernizowanych dróg (km)	udział dróg o nawierzchni twardej ulepszonej w długości dróg ogółem (%)	długość dróg o nawierzchni twardej ulepszonej na 100 km ² obszaru (km/km ²)
	długość wybudowanej sieci kanalizacji sanitarnej (km)	liczba osób korzystających z wybudowanej sieci kanalizacji sanitarnej (os.)	udział osób korzystających z sieci kanalizacji sanitarnej w liczbie mieszkańców Gminy ogółem (%)
	długość wybudowanej sieci wodociągowej (km)	liczba osób korzystających z wybudowanej sieci wodociągowej (os.)	udział osób korzystających z sieci wodociągowej w liczbie mieszkańców Gminy ogółem (%)
Poprawa stanu infrastruktury społecznej	liczba wybudowanych obiektów infrastruktury społecznej (szt.)	liczba osób korzystających z wybudowanych obiektów infrastruktury społecznej (os.)	liczba obiektów infrastruktury społecznej na 1000 ludności (szt./1000 os.)
	liczba zmodernizowanych/ doposażonych obiektów infrastruktury społecznej (szt.)	liczba osób korzystających ze zmodernizowanych/ doposażonych obiektów infrastruktury społecznej (os.)	liczba obiektów infrastruktury społecznej na 1000 ludności (szt./ 1000 os.)
	liczba nowych obiektów sportowo-	liczba osób korzystających z nowych	liczba obiektów sportowo-

	rekreacyjnych na terenie Gminy (szt.)	obiektów sportowo-rekreacyjnych na terenie Gminy (os.)	rekreacyjnych na 1000 ludności (szt./ 1000 os.)
	liczba budynków użyteczności publicznej, w których zlikwidowano bariery architektoniczne (szt.)	liczba osób korzystających z budynków użyteczności publicznej, w których zlikwidowano bariery architektoniczne (os.)	zmniejszenie liczby budynków użyteczności publicznej nieposiadających udogodnień dla osób z niepełnosprawnościami (szt.)
Wzmocnienie funkcjonalności przestrzeni i ładu przestrzennego	liczba uchwalonych / zmienionych planów miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego	powierzchnia obszarów objętych uchwalonymi / zmienionymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego	powierzchnia obszarów objętych miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego w powierzchni Gminy ogółem (%)
	liczba nowych miejsc zorganizowanej zieleni (ha)	powierzchnia nowych obszarów zorganizowanej zieleni (ha)	udział powierzchni obszarów zagospodarowanej zieleni w powierzchni Gminy ogółem (%)
	liczba miejsc i szlaków wyposażonych w infrastrukturę rekreacyjną lub turystyczną (szt.)	liczba osób korzystających z miejsc i szlaków wyposażonych w infrastrukturę turystyczną lub rekreacyjną (os.)	udział powierzchni obszarów zagospodarowanych pod kątem turystycznym lub rekreacyjnym w powierzchni Gminy ogółem (%)
	liczba odnowionych miejsc lub obiektów zabytkowych (szt.)	liczba osób odwiedzających odnowione miejsca lub obiekty zabytkowe (os.)	liczba turystów korzystających z noclegów na 1000 ludności (os./1000 os.)
Sfera gospodarcza			
Wzrost aktywności gospodarczej obszaru	liczba przedsięwzięć promujących i wspierających tworzenie i rozwój działalności (szt.)	liczba nowych przedsiębiorstw zarejestrowanych na terenie Gminy (szt.)	podmioty wpisane do rejestru REGON na 10000. ludności (szt./ 10000 os.)
	liczba przedsięwzięć promujących Gminę jako obszar atrakcyjny dla inwestorów (szt.)	liczba nowych przedsiębiorstw zarejestrowanych na terenie Gminy (szt.)	podmioty wpisane do rejestru REGON na 10000. ludności (szt./ 10000 os.)

Rozwój branży turystycznej	liczba przedsięwzięć promujących Gminę jako obszar atrakcyjny dla turystów (szt.)	liczba nowych przedsiębiorstw zarejestrowanych w branżach turystycznych na terenie Gminy (szt.)	podmioty wpisane do rejestru REGON na 10000. ludności (szt./10000 os.)
rozwój nowoczesnego rolnictwa	liczba nowoutworzonych ekologicznych użytków rolnych (szt.)	powierzchnia ekologicznych użytków rolnych (ha)	udział powierzchni ekologicznych użytków rolnych w powierzchni ogółem (%)
	liczba przedsięwzięć zmierzających do wykreowania produktów tradycyjnych (szt.)	liczba produktów tradycyjnych (szt.)	-
	liczba gospodarstw o zwiększonym areale (szt.)	powierzchnia gospodarstw o zwiększonym areale (ha)	średnia powierzchnia gospodarstw rolnych na terenie Gminy (ha)
Sfera społeczna			
Rozwój usług edukacyjnych, kulturalnych i społecznych na rzecz ludności	liczba nowych zajęć pozaszkolnych dla dzieci i młodzieży (szt.)	liczba uczestników nowych zajęć pozaszkolnych dla dzieci i młodzieży (os.)	łączna liczba zajęć pozaszkolnych, kółek zainteresowań i innych form organizacji czasu wolnego dla dzieci i młodzieży rocznie (szt./rok)
	liczba nowych wydarzeń kulturalnych, edukacyjnych dla dorosłych (szt.)	liczba uczestników nowych wydarzeń kulturalnych, edukacyjnych dla dorosłych (szt.)	łączna liczba wydarzeń kulturalnych, edukacyjnych i integracyjnych w ciągu roku (szt./rok)
	liczba nowych przedsięwzięć integracyjnych dla niepełnosprawnych (szt.)	liczba uczestników nowych przedsięwzięć integracyjnych dla niepełnosprawnych (os.)	łączna liczba wydarzeń integracyjnych dla niepełnosprawnych w ciągu roku (szt./rok)
	liczba nowych przedsięwzięć adresowanych do seniorów (szt.)	liczba uczestników nowych przedsięwzięć adresowanych do seniorów (os.)	łączna liczba wydarzeń dla seniorów w ciągu roku (szt./rok)
Rozwój usług na rzecz osób w trudnej sytuacji, w tym bezrobotnych	liczba inicjatyw na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem (szt.)	liczba osób biorących udział w inicjatywach na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem (os.)	liczba osób korzystających z pomocy społecznej w liczbie ludności ogółem (%)

	liczba szkoleń i innych inicjatyw na rzecz osób bezrobotnych (szt.)	liczba osób biorących udział w szkoleniach i innych inicjtywach na rzecz osób bezrobotnych (os.)	liczba osób bezrobotnych ogółem (os.)
	liczba wdrożonych programów profilaktycznych (szt.)	liczba osób objętych programami profilaktycznymi (os.)	liczba osób korzystających z pomocy społecznej w liczbie ludności ogółem (%)

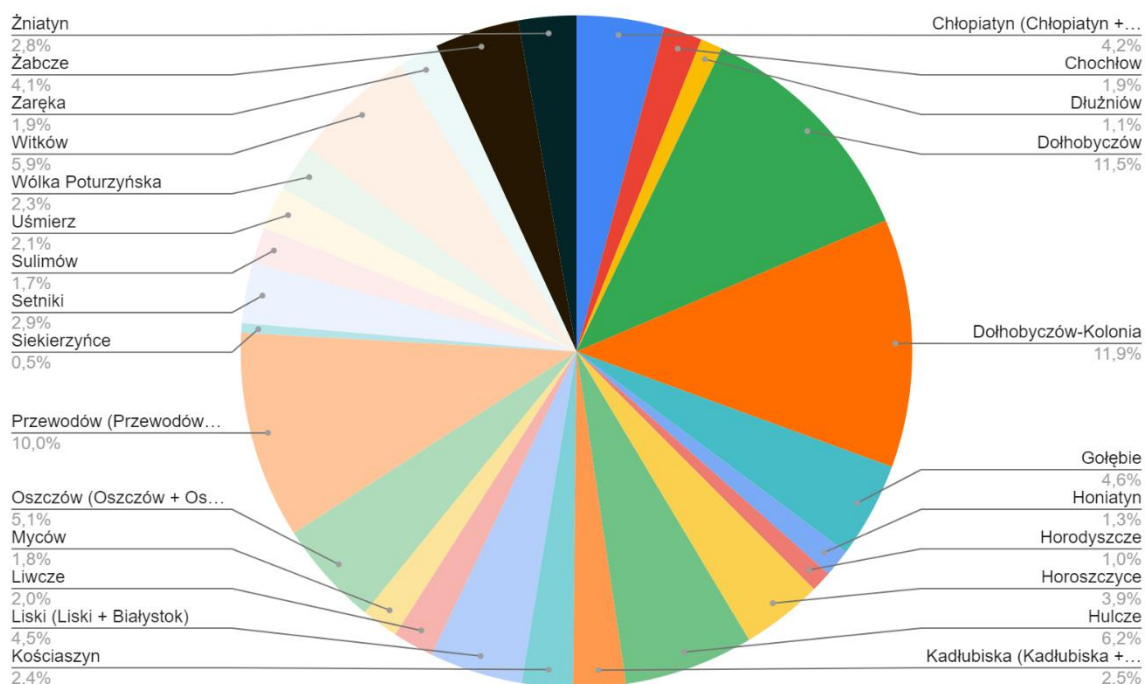
Wskaźniki zostały przyporządkowane do planowanych podstawowych efektów dla każdej ze sfer: przestrzennej, gospodarczej, społecznej. Uporządkowane są od wskaźników produktu, opisujących bezpośredni skutek wdrożenia inwestycji lub przedsięwzięcia, przez rezultat - efekt uzyskany dzięki wykorzystywaniu produktów, po oddziaływanie - szerszy wpływ przedsięwzięcia na dane zjawisko.

3.5. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej w Gminie

Ludność Gminy i dostępność podstawowych funkcji dla mieszkańców

W Gminie Dołhobyczów trzy sołectwa wyróżniają się pod względem koncentracji ludności: Dołhobyczów, Dołhobyczów-Kolonia oraz Przewodów. Są one jedynymi miejscowościami, w których udział mieszkańców w liczbie ludności ogółem przekracza 10%. Łączna liczba mieszkańców tych trzech miejscowości wynosi 1801, co stanowi 33,4% ludności Gminy.

Wykres 1. Udział ludności poszczególnych sołectw Gminy Dołhobyczów w ludności ogółem

Źródło: dane Urzędu Gminy Dołhobyczów

Dołhobyczów pełni funkcję centrum Gminy oraz jej głównego ośrodka administracyjnego i gospodarczego. Jednak z uwagi na fakt, iż mieszka w nim jedynie 11,5% mieszkańców Gminy, nie może być on jedynym ośrodkiem koncentracji funkcji pozamieszkańciovych, gdyż dla wielu mieszkańców dostęp do tych funkcji byłby w takim przypadku utrudniony. Wysoka jakość życia mieszkańców jest warunkowana także możliwością zaspokojenia przez nich innych potrzeb, poza podstawowymi potrzebami bytowymi. Mieszkańcy gminnych miejscowości poza Dołhobyczowem i miejscowościami sąsiednimi mieliby problemy z zaspokojeniem potrzeb wyższego rzędu, np. dostępu do szerokiej oferty kulturalnej, edukacyjnej i społecznej lub różnorodnych możliwości czynnego spędzania czasu wolnego, gdyby całość infrastruktury i obiektów służących tym potrzebom koncentrowała się na terenie Dołhobyczowa. Istotne jest także funkcjonowanie sfery gospodarczej, dostępność podstawowych usług (np. handlu) czy poprawianie stanu i unowocześnianie rolnictwa, które stanowi główne źródło dochodu dla wielu mieszkańców gminnych wsi. Z tego względu, część funkcji pozamieszkańciovych przejęły inne miejscowości Gminy, przede wszystkim Przewodów

(edukacyjna, kulturalna, gospodarcza), Dołhobyczów-Kolonia (gospodarcza), Hulcze (edukacyjna). Zrównoważony rozwój pozostałych miejscowości Gminy, oparty o rzeczywiste potrzeby, z przedsięwzięciami nieprzeskalowanymi, uzasadnionymi ekonomicznie, bazujący na posiadanych przez każdą wieś zasobach, walorach i potencjale, przyczyni się do podniesienia poziomu życia ludności i poprawi spójność oraz procesy rozwojowe na terenie całej Gminy.

Elementy struktury osadniczej

Obszar Gminy Dołhobyczów posiada charakterystyczny, wąski, wydłużony w kierunkach północnym i południowym kształt. Z tego względu, dystans pomiędzy krańcami wschodnimi i zachodnimi Gminy jest niewielki, znacznie mniejszy od dystansu pomiędzy krańcami północnymi i południowymi. Wpływa to na odległość poszczególnych wsi od siebie oraz od siedziby Gminy – miejscowości Dołhobyczów, położonej w północnej części obszaru. Układ przestrzenny oraz połączenia komunikacyjne sprawiają, że najlepiej skomunikowane z Dołhobyczowem są miejscowości północnej i centralnej części, podczas gdy wsie położone w części południowej cechują się zarówno znaczną odległością od siedziby Gminy, jak i bardziej złożonym dojazdem. Miejscowości takie jak Wyżłów, Przewodów, Lipina czy Setniki położone są ponad 20 km od Dołhobyczowa, co jest dosyć dalekim dystansem w skali lokalnej.

Gmina Dołhobyczów jest jedną z największych powierzchniowo gmin w powiecie hrubieszowskim – jest ona trzecią pod tym względem gminą powiatu (po Gminie wiejskiej Hrubieszów oraz Gminie Mircze). Na sieć osadniczą Gminy składa się 31 miejscowości (w których funkcjonuje 26 sołectw), cechujących się głównie kolonijnym typem zabudowy większości wsi.

Mapa 1. Mapa Gminy Dołhobyczów z wyróżnionym położeniem Dołhobyczowa

Źródło: <https://dolhobyczow.e-mapa.net/>

Układ przestrzenny Gminy Dołhobyczów można podzielić na trzy główne części:

- północną – obejmującą miejscowości położone na północ od drogi wojewódzkiej Nr 844, w której duży udział powierzchni mają lasy,

- centralną – obejmującą miejscowości położone przy drogach wojewódzkich Nr 844 i 852, w tym siedzibę Gminy, miejscowość Dołhobyczów, w której koncentrują się funkcje pozamieszkaniowe i pozarolnicze na skalę gminną,
- południową – obejmującą miejscowości usytuowane na południe od drogi wojewódzkiej Nr 844, której główną funkcją jest produkcja rolna.

Miejscowość Dołhobyczów cechuje się największą liczbą mieszkańców oraz największą gęstością zaludnienia spośród gminnych miejscowości. Jest ona lokalnym ośrodkiem administracyjnym, kulturalnym, edukacyjnym, gospodarczym oraz siedzibą gminnych instytucji oraz obiektów użyteczności publicznej. Położona jest bezpośrednio przy drodze wojewódzkiej Nr 844, jednak droga ta nie stanowi jedynej osi rozwoju jej zabudowy. Dołhobyczów posiada układ przestrzenny zbliżony do miejskiego, z wykształconym funkcjonalnie i przestrzennie centrum oraz wieloludnicowymi osiedlami, położonymi przy odchodzących od drogi wojewódzkiej drogach powiatowych i gminnych. Dzięki temu, przestrzeń miejscowości posiada konkretne funkcje skupione w dających się zidentyfikować obszarach, a zabudowa nie jest usytuowana wyłącznie wzdłuż głównej drogi, dzięki czemu większa liczba budynków skupiona jest na mniejszym obszarze, a dużą część osiedli o przeważającym charakterze mieszkalnym położona jest w pewnym oddaleniu od szlaków komunikacyjnych o dużym natężeniu ruchu.

Bezpośrednio w funkcjonalnym centrum Dołhobyczowa lub w jego najbliższym otoczeniu zlokalizowane są między innymi: Urząd Gminy, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, Przygraniczne Centrum Kultury i Rekreacji, szkoła podstawowa, kościół parafialny, oddział banku, poczta. Działalność prowadzą tam liczne sklepy i punkty usługowe. Niewielki powierzchniowo obszar skupia wiele różnych funkcji o charakterze społecznym i gospodarczym na rzecz mieszkańców całej Gminy. Im dalej od centralnej części miejscowości, tym zabudowa jest bardziej rozproszona i zwiększa się przestrzenny udział użytków rolnych.

Mapa 2. Układ przestrzenny centrum miejscowości Dołhobyczów

Źródło: Geoportal Powiatu Hrubieszowskiego

Wśród pozostałych gminnych wsi przeważa budownictwo jednorodzinne, zagrodowe, o różnym stopniu rozproszenia. Obszary zwartej zabudowy koncentrują się w większych miejscowościach, szczególnie tam, gdzie pełnione są funkcje pozamieszkańciewe i pozarolnicze, tj. w Chłopiatynie, Hulczu, Przewodowie. Z uwagi na fakt, iż na terenie Gminy funkcjonowały dawniej państwowe gospodarstwa rolne (m.in. Dołhobyczów, Białystok, Hulcze, Lipina, Liwczce, Majdan, Przewodów), znajdują się tam także skupiska zabudowy wielorodzinnej, rzadko występującej na obszarach wiejskich.

Schemat powiązań infrastrukturalnych i funkcjonalnych

Podstawowe powiązania infrastrukturalne pomiędzy miejscowościami generowane są przez infrastrukturę drogową, która ma istotny wpływ na funkcjonalność poszczególnych części Gminy. Przez obszar Gminy Dołhobyczów przebiegają dwie drogi wojewódzkie: Nr 844 Chełm – Dołhobyczów – granica Polski oraz Nr 852 Józefówka – Witków. W kontekście połączeń ponadlokalnych oraz wpływu na funkcjonalność poszczególnych części Gminy, większe znaczenie ma droga wojewódzka Nr 844, gdyż umożliwia zarówno bezpośrednie połączenie z Hrubieszowem i Chełmem, jak też jest szlakiem dojazdowym do przejścia granicznego

Dołhobyczów-Uhrynów. Droga wojewódzka Nr 852, której jedynie krótki odcinek przebiega przez obszar Gminy, jest natomiast istotnym szlakiem komunikacyjnym łączącym Gminę Dołhobyczów z gminami wschodniej części powiatu tomaszowskiego. Połączenia z sąsiednimi gminami zapewnia także sieć dróg powiatowych, przebiegających przez obszar Gminy. Biorąc pod uwagę komunikację wewnątrzgminną, droga wojewódzka Nr 844 posiada największe znaczenie dla Dołhobyczowa oraz miejscowości północnej i centralnej części obszaru, natomiast najdłuższy szlak komunikacyjny, umożliwiający największej liczbie miejscowości przejazdu w obrębie Gminy i dojazd do Dołhobyczowa tworzą drogi powiatowe Nr 3432L Hrubieszów (ul. Nowa) - Kryłów - Dołhobyczów - Gr. Państwa oraz Nr 3449L Uśmierz - Hulcze - Ułhówek, przebiegające w kierunku północ-południe. Ponadto, przez terytorium Gminy przebiega jedenaście innych dróg powiatowych. Łączna długość odcinków dróg powiatowych znajdujących się w obrębie Gminy wynosi 93,55 km, w tym 83,78 km to drogi utwardzone. Sieć dróg uzupełniają drogi gminne, mające głównie znaczenie lokalne, dla jednej lub kilku miejscowości. Łączna długość dróg tego typu jest mniejsza, niż dróg powiatowych i wynosi 75,54 km (w tym 36,65 dróg utwardzonych). Dostępność komunikacyjna Gminy jest więc wysoka, jednak wciąż istnieją możliwości poprawy stanu poszczególnych dróg, w szczególności powiatowych i gminnych.

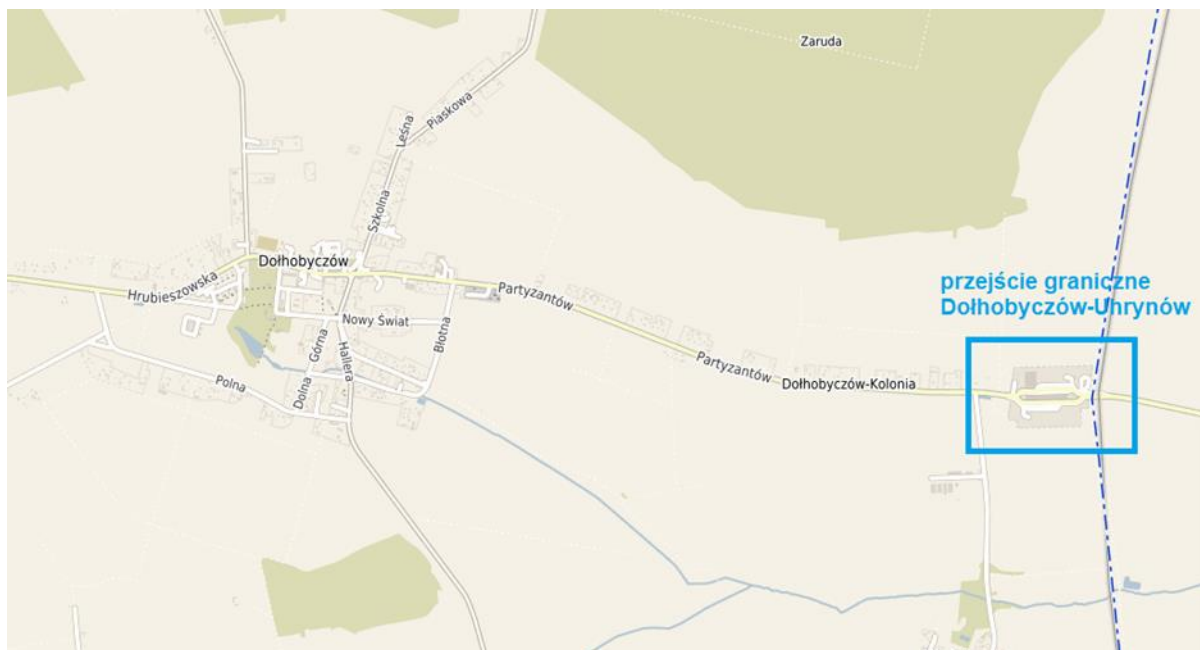
Na funkcjonowanie i stan dróg w obrębie Gminy wpływa także międzynarodowy ruch osobowy do przejścia granicznego Dołhobyczów-Uhrynów. Pomimo faktu, iż większość pojazdów udających się w stronę przejścia przemieszcza się głównie drogami wojewódzkimi, od momentu otwarcia przejścia odnotowano także wzmożony ruch na drogach powiatowych, które stanowią alternatywne drogi dojazdu do granicy. Co więcej, w przypadku zdarzeń losowych na głównych szlakach dojazdowych do przejścia, ruch jest przekierowywany na drogi powiatowe. Wiele odcinków tych dróg nie posiada odpowiedniej nośności ani infrastruktury okołodrogowej, która zwiększałaby bezpieczeństwo ich użytkowników oraz mieszkańców przydrożnych miejscowości. W okresach szczególnie intensywnych wyjazdów na Ukrainę i z powrotem (np. w okresie świąt), w większości obszaru Gminy odczuwa się skutki zwiększonego ruchu, takie jak utrudnienia w poruszaniu się pieszych w miejscach, gdzie brakuje chodników, trudności z przejściem przez jezdnię, utrudnienia w dojazdach do obiektów użyteczności publicznej oraz punktów usługowych, położonych bezpośrednio przy drogach, itp. Z uwagi na szczególny charakter Gminy, jako miejsca lokalizacji przejścia

granicznego oraz przebiegający przez obszar Gminy ruch o charakterze międzynarodowym, konieczna jest poprawa jakości dróg i rozwój infrastruktury towarzyszącej.

Rozwój sieci drogowej sprzyja także rozwojowi branży turystycznej, która posiada duży potencjał rozwoju na terenie Gminy. Gmina Dołhobyczów jest miejscem o dogodnych warunkach uprawiania turystyki rowerowej, która w ostatnich latach stała się bardzo popularnym sposobem spędzania wolnego czasu. Jednocześnie, budowa wyspecjalizowanych ścieżek rowerowych niesie za sobą dodatkowe koszty i nie wszędzie jest możliwa. W tych miejscach, gdzie natężenie ruchu jest umiarkowane, możliwy jest rozwój tej formy rekreacji w oparciu o istniejącą sieć dróg. Konieczne jest jednak, by były one w dobrym stanie i zapewniały dojazd do atrakcyjnych miejsc.

Na terenie Gminy usytuowane jest przejście graniczne Dołhobyczów-Uhrynów, otwarte w 2014 roku. Jest zlokalizowane w całości po stronie polskiej. Przeznaczone jest dla całodobowego, międzynarodowego ruchu osobowego. Pod względem rozwiązań organizacyjnych i architektonicznych przejście Dołhobyczów-Uhrynów jest jednym z najnowocześniejszych przejść na granicy zewnętrznej UE. Lokalizacja przejścia granicznego na terenie Gminy wpływa zarówno na rozwój jej infrastruktury (coraz lepszy jakościowo dojazd do przejścia, odpowiednie rozwiązania architektoniczne i infrastrukturalne bezpośrednio na przejściu i w jego okolicach, wzmożony ruch na drogach przebiegających przez Gminę), jak też na funkcjonowanie sfery gospodarczej. W miejscowościach położonych bezpośrednio przy przejściu oraz drogach do niego prowadzących tworzy to dogodne warunki do prowadzenia działalności gospodarczej związanej z obsługą ruchu i podróżnych. Otwarcie przejścia zwiększyło możliwości oraz poprawiło warunki prowadzenia transgranicznych przedsięwzięć na terenie Gminy.

Mapa 3. Lokalizacja przejścia granicznego Dołhobyczów-Uhrynów

Źródło: <https://dolhobyczow.e-mapa.net/>

Infrastruktura wodociągowa funkcjonuje w większości miejscowości Gminy. Wodociąg doprowadzony jest do miejscowości lub ich części, w których występuje odpowiednie skoncentrowanie zabudowy. Poza zbiorowym zaopatrzeniem w wodę pitną pozostają miejscowości: Podhajczyki, Zaręka, Kolonia Dołhobyczów (Mołczany), Siekierzyńce, Horoszczycze, Liwcze. Ujęcia wody wraz ze stacjami uzdatniania wody zlokalizowane są w miejscowościach Dołhobyczów, Przewodów, Hulcze, Żabcze, Majdan, Uśmierz.

Oczyszczalnie ścieków wraz z systemami kanalizacji sanitarnej funkcjonują w osiedlach pozostałych po funkcjonujących w przeszłości Państwowych Gospodarstwach Rolnych (Dołhobyczów, Chłopiatyn). Ścieki z pozostałych terenów gromadzone są w zbiornikach bezodpływowych.

W celu poprawy jakości życia oraz ochrony walorów przyrodniczych konieczna jest rozbudowa infrastruktury wodociągowo-kanalizacyjnej we gminnych miejscowościach.

Obszar Gminy jest w pełni zelektryfikowany. W miejscowościach Gminy nie funkcjonują sieci ciepłownicze, produkcja ciepła odbywa się w indywidualnych kotłowniach. Gmina nie posiada także dostępu do sieci gazowej. Na terenie Gminy

dostępna jest zarówno sieć telefonii stacjonarnej, jak i komórkowej. Sieć Internet dostępna jest w wersji stacjonarnej oraz mobilnej.

Infrastruktura o charakterze społecznym jest skupiona głównie w miejscowości Dołhobyczów. Funkcjonuje w niej m.in. Urząd Gminy, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, Przygraniczne Centrum Kultury i Rekreacji, szkoła podstawowa, ośrodek zdrowia, stadion sportowy. Ponadto, w miejscowościach Hulcze i Przewodów funkcjonują szkoły podstawowe (w Przewodowie jest to szkoła niepubliczna), przy których działają niepełnowymiarowe sale gimnastyczne. Mieszkańcy Hulcza, Przewodowa, Gołębia, Żabcza i Witkowa mają dostęp do otwartych boisk. Przy szkołach podstawowych funkcjonują place zabaw dla dzieci. Obszar Gminy cechuje się niedostatecznym wyposażeniem w infrastrukturę sportowo-rekreacyjną.

Z uwagi na istniejące powiązania infrastrukturalne i funkcjonalne zakłada się, iż wzmacniała się będzie rola Dołhobyczowa jako ośrodka centralnego Gminy, pełniącego funkcje pozamieszkańcowskie na rzecz wszystkich mieszkańców. Jednak ze względu na stosunkowo duże odległości między Dołhobyczowem a wieloma miejscowościami Gminy, cechy gminnej przestrzeni, dużą liczbę miejscowości oraz ich rozproszenie, konieczne jest zwiększanie dostępu do części podstawowych, pozamieszkańcowskich funkcji w pozostałych częściach Gminy, w odpowiedniej skali i zgodnie ze zidentyfikowanymi potrzebami. Rozwój pozostałych gminnych miejscowości powinien zakładać, oprócz poprawy jakości życia i zaspokojenia podstawowych potrzeb bytowych, również pewien stopień dostępności funkcji pozamieszkańcowskich, przede wszystkim o charakterze lokalnym i na rzecz ich mieszkańców.

Dziedzictwo przyrodnicze i kulturowe

Gmina Dołhobyczów położona jest w obrębie trzech mezoregionów fizycznogeograficznych: Kotliny Hrubieszowskiej (północna część Gminy), Grzędy Sokalskiej (centralna i południowa część Gminy) oraz Równiny Bełskiej (południowe krańce Gminy). Kotlina Hrubieszowska i Grzęda Sokalska wchodzi w skład Wyżyny Wołyńskiej, natomiast Równina Bełska jest częścią Kotliny Pobuża. Kotlina Hrubieszowska i Równina Bełska charakteryzują się równinnym ukształtowaniem terenu oraz małymi wysokościami względnymi, natomiast tereny położone w obrębie

Grzędy Sokalskiej cechują się wzniesieniami i większymi wysokościami względnymi. Z uwagi na łagodne ukształtowanie terenu oraz wysoką klasę bonitacyjną gleb, obszar Gminy jest przede wszystkim terenem o charakterze rolniczym, przekształconym antropogenicznie. Jednocześnie, w obrębie obszaru znajdują się miejsca o wysokich walorach przyrodniczych, prawnie chronione. Są to przede wszystkim tereny dolin rzecznych oraz obszary leśne.

Prawną ochroną objęto następujące obszary:

- 1) **Dołhobyczowski Obszar Chronionego Krajobrazu** - obejmuje głównie ekosystemy leśne, (lasy zajmują zaledwie 31,5% powierzchni – las świeży, las mieszany świeży, las wilgotny i las mieszany wilgotny, las mieszany świeży, ols jesionowy) oraz ekosystemy nieleśne Bugu w okolicach Gołębia i dolin cieków wodnych: wodne, szuwarowe, zaroślowe i krzewiaste oraz muraw kserotermicznych. Teren charakteryzuje się dużą bioróżnorodnością. Występuje tu wiele gatunków chronionych flory i fauny, w tym wpisanych do Polskiej Czerwonej Księgi Zwierząt Zagrożonych Wyginięciem. W Lasach Dołhobyczowskich liczna jest też zwierzyna łowna, w tym łoś (kilkanaście osobników).
- 2) **Specjalny obszar ochrony siedlisk (Dyrektywa Siedliskowa) Lasy Dołhobyczowskie PLH060103** - zatwierdzony Decyzją Komisji Europejskiej składa się z trzech fragmentów kompleksów leśnych w leśnictwach Dołhobyczów (las Dołhodęby) i Witków (las Zabłocie i część uroczyska Witków). Teren płaski, lasy otoczone przez grunty orne i niewielkie powierzchnie łąk. Obszar wyznaczony w celu ochrony typowo wykształconych łąk subkontynentalnych w odmianie wołyńskiej, który zajmuje 88% powierzchni obszaru. Dominują dojrzałe drzewostany z dominującym dębem bezszypułkowym. Runo wykształcone we wzorcowej formie. Luki, obrzeża dróg leśnych i brzegi lasów zajmują nie-wielkie płyty ciepłolubnych dąbrów. Łęgi olszowo-jesionowe zajmują 10% powierzchni. Zaznacza się w nich trwający od kilku lat proces chorobowego zamierania jesionów. W uroczysku Dołhodęby na trzech fragmentach śródleśnych łąk trzęślicowych występują rzadkie gatunki motyli. Przedmiotem ochrony obszaru Natura 2000 Lasy Dołhobyczowskie PLH060103 są:
 - Zmiennowilgotne łąki trzęślicowe (*Molinion*),

- Niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie (*Arrhenatherion elatioris*),
- Grąd środkowoeuropejski i subkontynentalny (*Galio-Carpinetum*, *Tilio-Carpinetum*),
- Łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe.

3) Obszar Specjalnej Ochrony Siedlisk PLH060035 - Zachodniowołyńska Dolina

Bugu - zatwierdzony Decyzją Komisji Europejskiej. Ostoja obejmuje dwa lewobrzeżne fragmenty doliny Bugu, które ciągną się aż do granicy państwowej. W przeważającej części teren pokrywają wielogatunkowe, ekstensywnie użytkowane łąki oraz pastwiska. Jest to bardzo ważny obszar dla zachowania bioróżnorodności. Zidentyfikowano tu 6 rodzajów siedlisk z załącznika I Dyrektywy Siedliskowej, które zajmują ponad połowę obszaru. Teren pokrywają bardzo dobrze wykształcone murawy kserotermiczne (obszar z roślinnością ciepłolubną, stepową), które stanowią środowisko występowania bogatej fauny owadów. Jest to również miejsce występowania żołą - ptaka objętego ochroną gatunkową w Polsce oraz kolonii susła perełkowanego. Poza tym, wśród gatunków zwierząt wymienionych w załączniku II Dyrektywy Siedliskowej zidentyfikowano występowanie m.in. bociana białego i czarnego, rybitwy białowąsej, orlika krzykliwego, bobra europejskiego, wydry czy kumaka nizinnego. Cała dolina Bugu jest uznawana za bardzo istotny obszar w „Panaeuropejskiej strategii ochrony różnorodności biologicznej i krajobrazowej”, jest jednym z 10 systemów rzecznych Europy, którym nadaje się priorytet ochrony środowiska przyrodniczego. Stanowi on swego rodzaju schronienie, w postaci korytarza ekologicznego, czyli szlaku komunikacyjnego dla wielu gatunków roślin i zwierząt. Jest to miejsce występowania roślin objętych ochroną gatunkową. Przedmiotami ochrony obszaru Natura 2000 Zachodniowołyńska Dolina Bugu PLH060035 są:

- Starorzecza i naturalne eutroficzne zbiorniki wodne ze zbiorowiskami z *Nympheion*, *Potamion*,
- Murawy kserotermiczne *Festuco-Brometea*
- Zmiennowilgotne łąki trzęślicowe *Molinio*
- Ziołorośla górskie (*Adenostylin alliariae*) i ziołorośla nadrzeczne (*Convolvuletalia sepium*)
- Niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie (*Arrhenatherion elatioris*)

- Torfowiska alkaliczne
- Grąd środkowoeuropejski i subkontynentalny (*Galio-Carpinetum*, *Tilio-Carpinetum*)
- Łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe
- wydra *Lutra lutra*
- kumak nizinny *Bombina bombina*
- boleń *Aspius aspius*
- różanka *Rhodeus sericeus amarus*
- piskorz *Misgurnus fossilis*
- koza pospolita *Cobitis taenia*
- trzepla zielona *Ophiogomphus cecili*
- modraszek telejus *Maculinea teleius*
- czerwонецzyk nieparek *Lycaena dispar*
- modraszek nausitous *Maculinea nausithous*
- zmijowiec czerwony *Echium russicum*
- szlaczkoń szafraniec *Colias myrmidon*

Dla obszaru obowiązuje zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Lublinie z dnia 12 stycznia 2015 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Zachodniowołyńska Dolina Bugu PLH060035 (Dz. Urz. Woj. Lub. z 2015 r., poz. 183).

4) **Specjalny obszar ochrony siedlisk NATURA 2000 /PLH060019 – Suśle Wzgórza**

obejmuje teren rezerwatu faunistycznego „Suśle Wzgórza” w m. Chochłów. Przedmiotem ochrony obszaru Natura 2000 Suśle Wzgórza PLH060019 jest: suseł perełkowany *Spermophilus suslicus*. Dla obszaru obowiązuje zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Lublinie z dnia 18 czerwca 2014 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Suśle Wzgórza PLH060019 (Dz. Urz. Woj. Lub. z 2014 r., poz. 2330 z późn. zm.).

5) **Rezerwat faunistyczny „Suśle Wzgórza”** - obejmuje obszar łąk, pastwisk, zadrzewień i nieużytków, położony koło miejscowości Chochłów w Gminie Dołhobyczów. Przedmiotem ochrony jest suseł perełkowany /*Spermophilus suslicus* /Guld./, relikw stepowy pochodzenia pontyjskiego, na zachodniej granicy swojego zasięgu. Jest to jedna z 6 zwartych kolonii susła perełkowanego w Polsce. Teren obszaru zasiedla obecnie 1820 susłów (wartość średnia). Kolonia susłów

perełkowanych zasiedlająca obszar Natura 2000 Suśle Wzgórza PLH060019 stanowi 23% liczebności całej krajowej populacji tego gatunku skupionej w większości jako kolonie zwarte. Do gatunków towarzyszących należy kruk, myszołów zwyczajny, jastrząb, łasica łaska, gronostaj. Ponadto występuje tu makomągwa, trznadel, skowronek, kwiczoł, pokląskwa, rokosz, dudek, pustułka, przepiórka. We florze rezerwatu występują gatunki chronione (kalina koralowa, centuria, zawilec wielkokwiatowy i kocanki piaszkowe) oraz elementy geograficzne – gatunki pontyjskie (driakiew żółtawa, mikołajek płaskolistny, szczodrzeniec rozestany, żebrzyca roczna, kocanki piaszkowe koniczyna dwugłosa, lucerna sierpowata, przytulia właściwa, rzepik pospolity, starzec Jakubek, traganek szerokolistny, wiązówka bulwkowa, zawilec wielkowiakowy). Suseł perełkowany wg Polskiej Czerwonej Księgi Zwierząt jest gatunkiem narażonym na wyginięcie /kat.V/.

6) **Obszar specjalnej ochrony ptaków NATURA 2000 PLB060003 - Dolina Środkowego Bugu** obejmuje cały górny i środkowy, polski odcinek Bugu do Terespoła. W nurcie brak wysp i piaszczystych mielizn. W dolinie dominują łąki i pastwiska, mniejszy udział mają zakrzewienia, pola uprawne i pozostałości lasów łągowych. W granicach ostoi znalazł się sztuczny zbiornik na rzece Udal w rejonie Husynnego. Jest to jedyne miejsce w kraju, gdzie regularnie gnieźdzą się cztery gatunki rybitw: czarna, biało-skrzydła, białowąsa i rzeczna. Podstawę kwalifikacji stanowiły następujące gatunki: bąk, błotniak łąkowy, błotniak stawowy, bocian biały, bocian czarny, derkacz, dubelt, dzięcioł zielonosiwy, dzięcioł biało-szyi, gąsiorek, jarzębatka, kropiatka, orlik krzykliwy, ortolan, podróżniczek, puchacz, rybitwa białowąsa, rybitwa rzeczna, trzmielojad, zielonka, zimorodek. Przedmiotami ochrony obszaru Natura 2000 Dolina Środkowego Bugu PLB060003 są:

- wodniczka *Acrocephalus paludicola*
- brodziec piskliwy *Actitis hypoleucos*
- zimorodek *Alcedo atthis*
- rybitwa białowąsa *Chlidonias hybridus*
- rybitwa białoskrzydła *Chlidonias leucopterus*
- rybitwa czarna *Chlidonias niger*
- gadożer *Circaetus gallicus*
- błotniak łąkowy *Circus pygargus*
- derkacz *Crex crex*

- Dzięcioł białoszy *Dendrocopos syriacus*
- rycyk *Limosa limosa*
- batalion *Philomachus pugnax*
- krwawodziób *Tringa totanus*

Dla obszaru obowiązuje zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Lublinie z dnia 4 kwietnia 2017 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Dolina Środkowego Bugu PLB060003 (Dz. Urz. Woj. Lub. z 2017 r., poz. 1996).

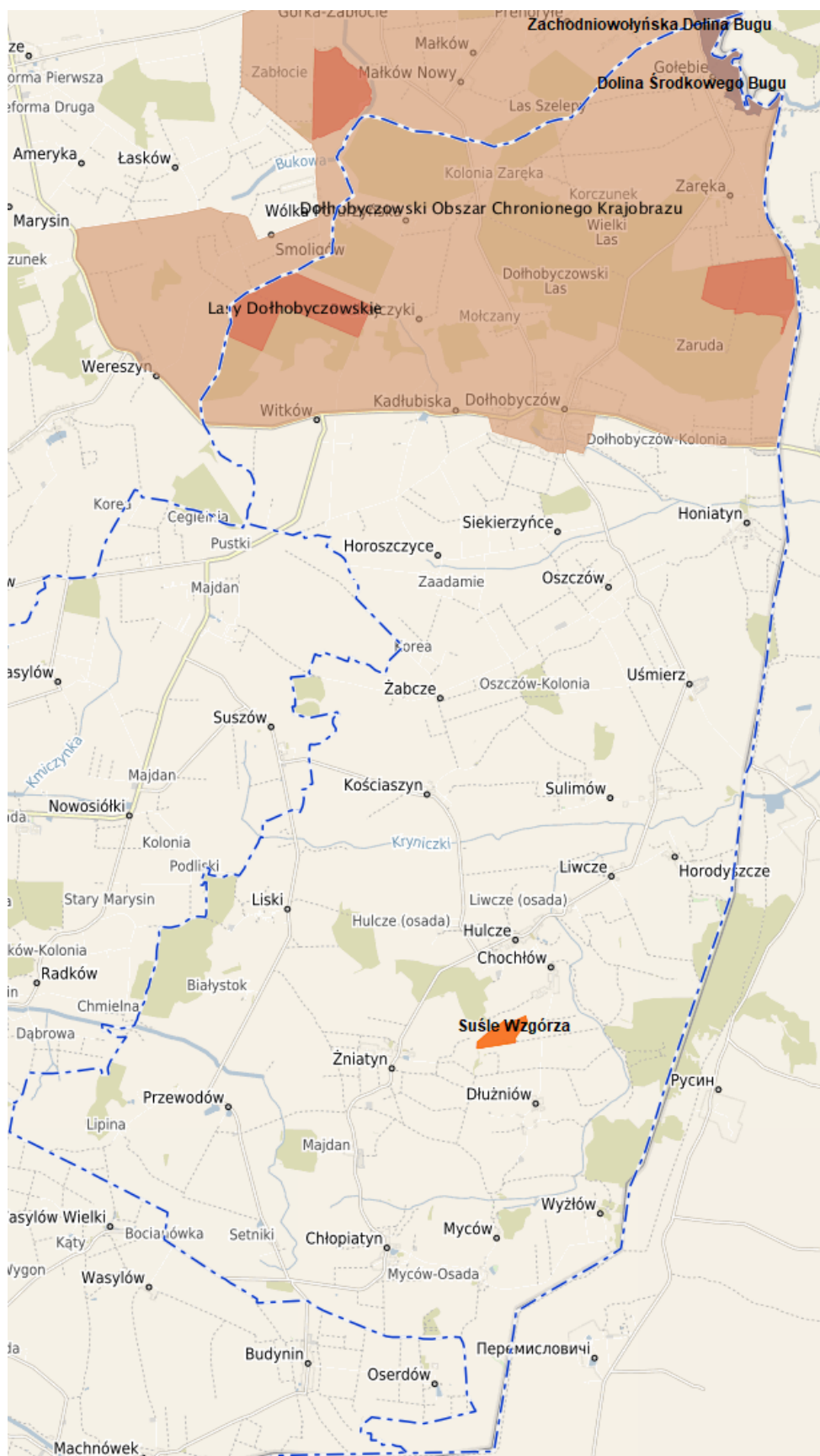
Pomniki przyrody

Tabela 17. Pomniki przyrody na terenie Gminy Dołhobyczów

Lp.	Nr ewidencyjny	Rok utworzenia	Rodzaj pomnika	Wymiary (obwód - cm)	Lokalizacja
1.	141	1988	modrzew polska	270	Dołhobyczów – park podworski
2.	142	1988	buk zwyczajny, forma czerwonołistna	386	Dołhobyczów – park podworski
3.	143	1988	trzy jesiony wyniosłe	426, 434, 429	Dołhobyczów – park podworski
4.	149	1988	lipa drobnolistna	400	Oszczów – park podworski

Źródło: Program ochrony środowiska dla Gminy Dołhobyczów na lata 2019-2022 z perspektywą do roku 2026

Mapa 4. Obszary chronione na terenie Gminy Dołhobyczów

Źródło: <https://dolhobyczow.e-mapa.net/>

Objęcie wskazanych obszarów ochroną w ramach sieci Natura 2000 z jednej strony potwierdza fakt, iż wymienione zasoby przyrodnicze Gminy Dołhobyczów są unikatowe i wymagające ochrony, z drugiej - ma to bezpośredni wpływ na podejmowanie i prowadzenie przedsięwzięć infrastrukturalnych, inwestycyjnych, gospodarczych oraz działalności rolniczej. Działania te nie mogą prowadzić do pogorszenia stanu siedlisk oraz zagrażać gatunkom będącym przedmiotami ochrony. Z tego względu konieczne jest znalezienie równowagi pomiędzy spełnieniem wymogów wynikających z funkcjonowania sieci a podejmowaniem koniecznych przedsięwzięć rozwojowych. Jednocześnie, wysokie walory przyrodniczo-krajobrazowe stanowią czynnik rozwojowy dla turystyki aktywnej, krajoznawczej, rowerowej, itp.

Na terenie Gminy Dołhobyczów znajdują się obiekty zabytkowe i zasoby dziedzictwa kulturowego. Do rejestru zabytków nieruchomych województwa lubelskiego wpisanych jest 17 obiektów z następujących miejscowości gminnych: Dołhobyczów (kościół parafialny rzymskokatolicki pw. MB Częstochowskiej wraz otoczeniem oraz znajdującymi się w granicach tego otoczenia: murem ogrodzeniowym od strony północnej figurą MB i drzewostanem, cerkiew prawosławna pw. Św. Szymona Słupnika, z cmentarzem cerkiewnym, zespół pałacowy: pałac, dwie oficyny, spichlerz, pawilon, dawna rządcówka, park, trzy aleje dojazdowe, płyta nagrobna na mogile poległych w latach 1918-1920 i obelisk na miejscu dawnego Kościoła), Chłopiatyn (dawna cerkiew filialna greckokatolicka, obecnie kościół filialny rzymskokatolicki pw. Ducha Św.), Dłużniów (kościół filialny rzymskokatolicki pw. Podniesienia Krzyża Św. (dawna cerkiew greckokatolicka), wraz z wyposażeniem wnętrza, cmentarz przykościelny z drzewostanem na cmentarzu, najbliższe otoczenie, wzgórze kościelne), Gołębie (pałacyk, pozostałości parku dwie bramy wjazdowe), Kadłubiska (park dworski), Kościaszyn (drewniany kościół filialny pw. św. Jana Nepomucena, w granicach ścian zewnętrznych), Liski Waręskie (kościół filialny rzymskokatolicki pw. św. Mikołaja (dawna cerkiew greckokatolicka), wraz z wyposażeniem wnętrza, dzwonnica, cmentarz kościelny oraz park podworski), Myców (dawna cerkiew filialna greckokatolicka pw. św. Mikołaja wraz z polichromią wnętrza i zachowanym wyposażeniem (ikonostas, ołtarze, obrazy), kaplica grobowa na cmentarzu grzebalnym, z wystrojem arch., witrażami i wyposażeniem wnętrza, otoczenie kaplicy z cmentarzem grzebalnym i drzewostanem), Oszczowa (pałac i pozostałości parku, cmentarz grzebalny (rzymskokatolicki), wraz

z nagrobkami i drzewostanem (wg karty cmentarza), Sulimów (dawna cerkiew filialna greckokatolicka, obecnie kościół filialny rzymskokatolicki pw. św. Jana Ewangelisty), Wyżłów (dawna cerkiew greckokatolicka, obecnie kościół filialny rzymskokatolicki pw. św. Mikołaja, w gran. ścian zewnętrznych), Żniatyn (kościół parafialny rzymskokatolicki pw. św. Michała Archanioła wraz z wyposażeniem w zabytki ruchome, dzwonnica z zabytkowymi dzwonami, drzewostan w gran. cmentarza kościelnego). Ponadto, w Oszczowie znajduje się ziemne założenie obronne (fortalicjum), wpisane do rejestru „C” zabytków archeologicznych województwa lubelskiego. Obiekty zabytkowe położone na terenie Gminy są zabytkami podobnego typu pod względem tematycznym lub funkcjonalnym (budynki cerkwi i dawnych cerkwi, kościoły, pałacyki, parki podworskie), stąd też warto zastanowić się nad ich wspólną promocją jako całościowego produktu turystycznego (np. szlak cerkiewny, szlak sakralny), dzięki czemu odwiedzający pozostaliby na terenie Gminy na dłużej, niż w przypadku zwiedzania jednego obiektu, co bezpośrednio przyczyniłoby się do poprawy funkcjonowania branży turystycznej i okołoturystycznej. Atutem jest dostępność komunikacyjna i stosunkowo niedaleka odległość od siebie zabytków wpisanych do rejestru.

Obszary o kluczowych funkcjach dla rozwoju Gminy

Polityka przestrzenna opisana w Strategii Rozwoju Gminy Dołhobyczów opiera się w całości na założeniach i kierunkach rozwoju struktury funkcjonalno-przestrzennej obszaru Gminy, opracowanych w aktualnym Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Dołhobyczów (zwanym dalej „Studium”). Zgodnie z zapisami studium, główne funkcje Gminy to:

- produkcja żywności (produkcja rolna i hodowlana gospodarka rybna, przetwórstwo rolno-spożywcze, zbytno produktów, obsługa rolnictwa zarówno techniczna, prawna i finansowa itp.),
- obsługa ludności i mieszkalnictwa,
- mała i średnia przedsiębiorczość,
- obsługa komunikacji drogowej i przejść granicznych,
- turystyki i wypoczynku.

Z tego względu, za kluczowe dla rozwoju Gminy uznano te obszary, które są miejscami koncentracji kilku powyższych funkcji na skalę co najmniej kilku miejscowości.

Polityka przestrzenna Gminy Dołhobyczów, opisana w Studium, zakłada przestrzenne wyodrębnienie stref o różnych uwarunkowaniach i potencjale rozwoju. Zgodnie z zapisami Studium, szansę rozwojową stanowi fakt, iż Gmina jest obszarem nadgranicznym, dzięki czemu możliwe jest zmienianie gospodarki monofunkcyjnej (opartej głównie na rolnictwie) na wielofunkcyjną. Wobec tego, obszar Gminy podzielono na trzy następujące strefy o różnych kierunkach rozwojowych, w ramach których wyznaczono obszary, pełniące różne funkcje. Są to następujące strefy:

- **A - środkowa strefa aktywizacji gospodarczej.** Obejmuje ona obszar położony wzdłuż dróg wojewódzkich Nr 844 i Nr 852 oraz ośrodek gminny. Do strefy tej włączono również niewielką część obszaru położonego w granicach Obszaru Chronionego Krajobrazu (północna część terenów przylegających do drogi Nr 844 i ośrodek gminy). W strefie tej znajduje się część wsi Dołhobyczów wraz z Kolonią i zakładem rolnym Dołhobyczów oraz część wsi Witków i Kadłubiska. Strefa A przejmuje większość funkcji Gminy. Dzieli się na obszary:
 - **A - I** - ośrodek gminny w granicach projektowanego miasta, obejmuje część wsi Dołhobyczów i część wsi Kadłubiska,
 - **A - II** - zabudowy wiejskiej i produkcji rolnej oraz obsługi komunikacja i przejść granicznych, obejmuje część wsi Witków, Kadłubiska, Kolonia Dołhobyczów oraz zakład rolny Dołhobyczów, część wsi Horoszczyce,
 - **A - III** - tereny otwarte.
- **B - strefa północna** - rozwoju gospodarczego w obszarze chronionym Obejmuje część wsi i Kolonii Dołhobyczów, grunty wsi Witków i Kadłubiska, sołectwo Podhajczyki z zakładem rolnym Wólka Poturzyńska, wieś i Kolonia Zareka, Gołębie oraz lasy państwowe i prywatne. Główne funkcje tej strefy to:
 - produkcja rolna,
 - gospodarka leśna,
 - turystyka i wypoczynek,
 - obsługa ludności i rolnictwa.

Wydzielono:

- **B - I** - obszary zainwestowane,
- **B - II** - obszary otwarte.

➤ **C - strefa południowa** - efektywnej gospodarki rolnej i aktywizacji gospodarczej, obejmująca pozostałe tereny. Główne funkcje tej strefy to:

- produkcja żywności,
- obsługa ludności,
- mała i średnia przedsiębiorczość,
- turystyka i wypoczynek,
- obsługa komunikacji drogowej oraz przejścia granicznego.

Dzieli się na obszary:

- **C - I** - przeważającej gospodarki rolnej mała i średnioobszarowej - obejmuje miejscowości: Horoszczyce, Siekierzyńce, Oszczów Kolonia, Oszczów wraz z ZR, Uśmierz, Honiatyn, Żabcze, Sulimów, Liwcze wieś i Zakład Rolny, Horodyszczce, Hulcze, Chochłów, Dłużniów, Żniatyn, Chłopiatyn, Wyźłów z Zakładem Rolnym, Myców,
- **C - II** - przeważającej gospodarki rolnej wielkoobszarowej - obejmuje: zakłady rolne gospodarki wielkoobszarowej w Białymstoku, Kościaszynie, Hulczu, Setnikach, Lipinach, Majdanie oraz wieś i zakład rolny w Przewodowie oraz wieś Liski.

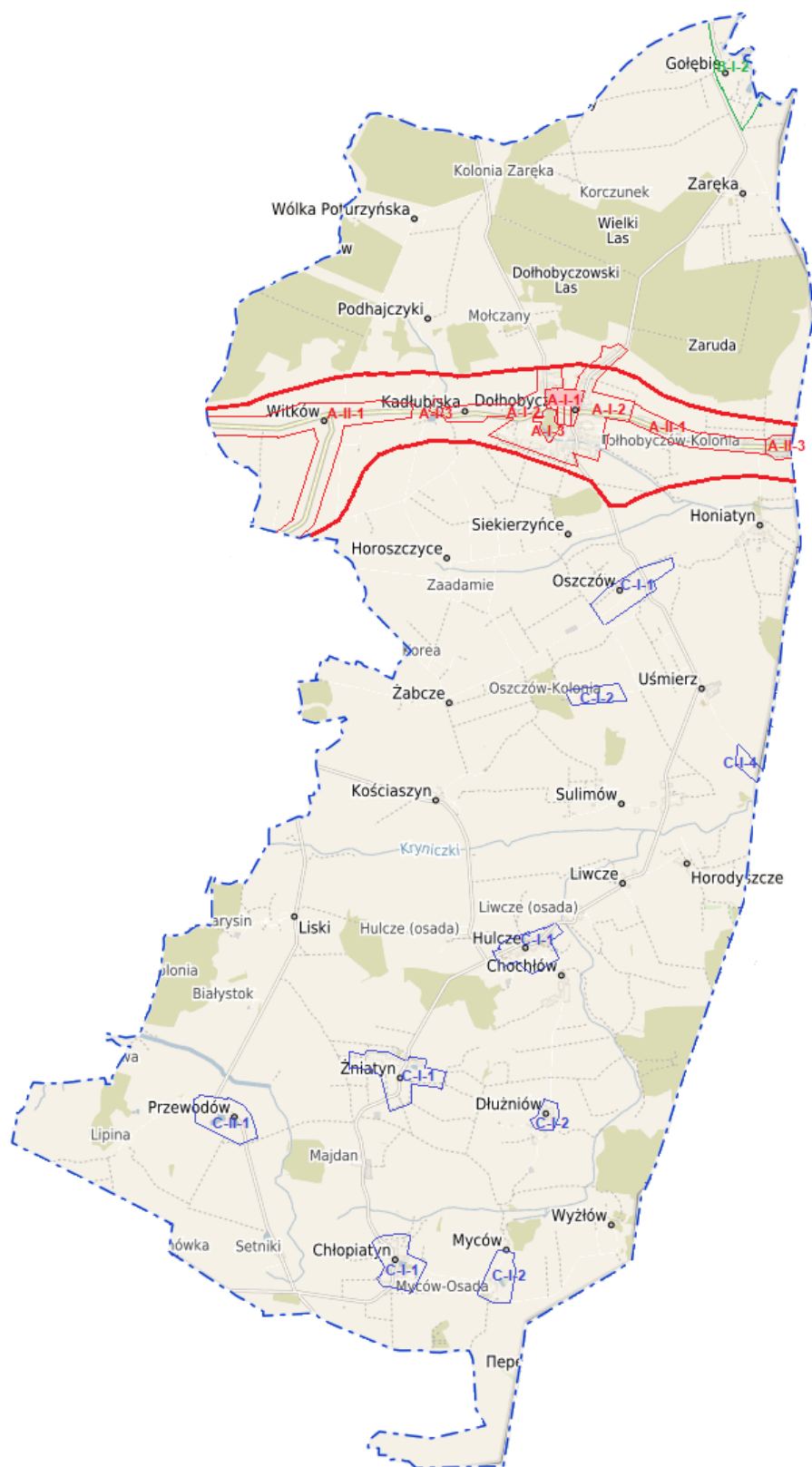
Obszary dzielą się na tereny, zgodnie z pełnionymi przez nie funkcjami, od gospodarczych i administracyjnych po przyrodnicze.

Do obszarów kluczowych dla rozwoju Gminy zaliczono następujące tereny:

- **A - I - 1** scentralizowanych funkcji miejskich - tj. administracji, usług publicznych i komercyjnych o znaczeniu zarówno ponadlokalnym jak i lokalnym, rzemiosła usługowego oraz nieuciążliwego rzemiosła produkcyjnego, obiektów obsługi rolnictwa, komunikacji, infrastruktury komunalnej,
- **A - I - 2** - tereny mieszkalnictwa z usługami: obejmuje zabudowę wielorodzinną i indywidualną wraz z usługami, rzemiosłem nieuciążliwym o charakterze usługowo - produkcyjnym, obiekty sakralne - zabytkowe (kościół, cerkiew, cmentarze),
- **A - II - 1** - tereny zabudowy wiejskiej z usługami publicznymi i komercyjnymi, rzemiosłem, obiektami obsługi turystyki i motoryzacji,
- **A - II - 3** rezerwa terenu pod zadania rządowe: przejście graniczne Dołhobyczów, terminal ropociągu Odessa – Gdańsk,

- **B - I - 2** - wieś Gołębie - wieś o funkcji produkcji żywności oraz obsługi turystyki i wypoczynku - agroturystyka, turystyka kwalifikowana (wędkarstwo, kajakarstwo itp. sporty wodne),
- **C - I - 1** - wsie wielofunkcyjne - Oszczów, Żniatyn, Hulcze i Chłopiatyn - są to tereny zabudowy wiejskiej z koncentracją usług publicznych i komercyjnych o charakterze ponadlokalnym (np.: Oszczów - ośrodek terapii dla niepełnosprawnych, Chłopiatyn - strażnica straży granicznej itp.) oraz lokalnych, obiektami obsługi rolnictwa, zakładami małej i średniej przedsiębiorczości, obsługą łączności drogowej itp., a także ciekawymi zabytkami sakralnymi,
- **C - I - 2** - wsie o funkcji produkcji rolnej z dodatkową funkcją wypoczynku i obsługi turystyki: Dłużniów, Chochłów, Kolonia Oszczów, o funkcji produkcji rolnej z dodatkową funkcją górnictwa skalnego (projektowana kopania wapieni do celów rolniczych ze złoża „Myców 1”): Myców,
- **C - I - 4** - rezerwacja terenu dla realizacji zadań rządowych (przebieg ropociągu),
- **C - II - 1** - wieś Przewodów wraz z istniejącymi obiektami zakładów gospodarki wielkoobszarowej. Jednostka o charakterze wielofunkcyjnym z zabudową wiejską oraz wielorodzinną niskiej intensywności, usługami publicznymi i komercyjnymi.

Mapa 5. Położenie obszarów o kluczowych funkcjach dla rozwoju Gminy Dołhobyczów

Źródło: <https://dolhobyczow.e-mapa.net/>, Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Dołhobyczów

Tereny wchodzące w skład obszarów kluczowych, stanowią następujące elementy struktury funkcjonalno-przestrzennej Gminy:

Tabela 18. Obszary kluczowe jako elementy struktury funkcjonalno-przestrzennej Gminy Dołhobyczów

Nazwa elementu struktury funkcjonalno-przestrzennej	Komponenty przestrzeni konstytuujące dany element struktury funkcjonalno-przestrzennej oraz ich charakterystyka	Ustalenia i rekomendacje dotyczące polityki przestrzennej w Gminie w odniesieniu do określonego elementu struktury funkcjonalno-przestrzennej
Obszary o funkcji gospodarczej.	<p>A - I - 1 scentralizowanych funkcji miejskich- tj. administracji, usług publicznych i komercyjnych o znaczeniu zarówno ponadlokalnym jak i lokalnym, rzemiosła usługowego oraz nieuciążliwego rzemiosła produkcyjnego, obiektów obsługi rolnictwa, komunikacji, infrastruktury komunalnej. Teren obejmuje centrum Dołhobyczowa, które jest gospodarczym centrum Gminy, miejscem lokalizacji usług komercyjnych, punktów handlowych, działalności na rzecz obsługi rolnictwa, rzemiosła.</p> <p>A - I - 2 - tereny mieszkalnictwa z usługami: obejmuje zabudowę wielorodzinną i indywidualną wraz z usługami, rzemiosłem nieuciążliwym o charakterze usługowo - produkcyjnym, obiekty sakralne - zabytkowe (kościół, cerkiew, cmentarze). Teren obejmuje sąsiadujące z centrum Dołhobyczowa osiedla mieszkaniowe. Z uwagi na dużą koncentrację mieszkańców i dogodne położenie (blisko centrum, niedaleko przejścia granicznego, przy drodze wojewódzkiej), stanowi on atrakcyjne miejsce lokalizacji</p>	<ul style="list-style-type: none"> • wykorzystanie możliwości rozwojowych wynikających z przygranicznego położenia w wymianie międzynarodowej z Ukrainą (wymiana towarowa, uruchamianie nowych zakładów przetwórczych o średniej i małej skali), • tworzenie warunków sprzyjających rozwojowi międzynarodowych i międzyregionalnych kontaktów gospodarczych między obszarami o podobnych predyspozycjach rozwoju (umowy partnerskie między regionami i gminami), • opracowanie strategii promocji całego obszaru Gminy, jego atrakcyjności przyrodniczej, kulturowej i inwestycyjnej; - tworzenie grup producenckich i ich związków, spółdzielczości wiejskiej, rynków hurtowych, giełd towarowych, systemu informacji rynkowej (poprawa konkurencyjności rolnictwa i przetwórstwa rolno-spożywczego), • utrzymanie i rozwój wiodących kierunków produkcji opartych na miejscowych surowcach; - pełne wykorzystanie i zagospodarowanie rezerw terenowych, obiektów

	<p>działalności, przede wszystkim usługowej i nieuciążliwej.</p> <p>A - II - 1 - tereny zabudowy wiejskiej z usługami publicznymi i komercyjnymi, rzemiosłem, obiektami obsługi turystyki i motoryzacji. Teren obejmuje skupisko ludności w miejscowościach sąsiadujących z Dołhobyczowem. Podobnie jak obszar A-I-2, jest to obszar o dużej liczbie ludności i dogodnym położeniu (niedaleko przejścia granicznego, przy drodze wojewódzkiej), dlatego stanowi on atrakcyjne miejsce lokalizacji działalności.</p> <p>A - II - 3 rezerwa terenu pod zadania rządowe: przejście graniczne Dołhobyczów, terminal ropociągu Odessa – Gdańsk. Teren pełni funkcję gospodarczą na skalę ponadlokalną i międzynarodową, jako miejsce lokalizacji istniejącego przejścia granicznego.</p> <p>B - I - 2 - wieś Gołębie - wieś o funkcji produkcji żywności oraz obsługi turystyki i wypoczynku - agroturystyka, turystyka kwalifikowana (wędkarstwo, kajakarstwo itp. sporty wodne). Z uwagi na atrakcyjne położenie (przy obszarach chronionych, o wysokich walorach przyrodniczo-krajobrazowych, nad Bugiem), teren ten posiada duży rozwój wielu rodzajów turystyki, opartych o zasoby przyrodnicze i atrakcyjny krajobraz.</p> <p>C - I - 1 - wsie wielofunkcyjne - Oszczów, Żniatyn, Hulcze i Chłopiatyn - są to tereny</p>	<p>kubaturowych przemysłowych pod działalność wytwórczą,</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozwój ilościowy i jakościowy nowych małych i średnich przedsiębiorstw wykorzystujących miejscowe zasoby surowcowe i zasoby pracy, • tworzenie nowych obszarów aktywnej działalności gospodarczej, co wymagać będzie wyposażenia lub uzupełnienia w podstawowe media infrastruktury technicznej i dostępności komunikacyjnej.
--	---	---

	<p>zabudowy wiejskiej z koncentracją usług publicznych i komercyjnych o charakterze ponadlokalnym (np.: Oszczów - ośrodek terapii dla niepełnosprawnych, Chłopiatyn - strażnica straży granicznej itp.) oraz lokalnych, obiektami obsługi rolnictwa, zakładami małej i średniej przedsiębiorczości, obsługą łączności drogowej itp., a także ciekawymi zabytkami sakralnymi.</p> <p>C - I - 2 - wieś o funkcji produkcji rolnej z dodatkową funkcją wypoczynku i obsługi turystyki: Dłużniów, Chochłów, Kolonia Oszczów, o funkcji produkcji rolnej z dodatkową funkcją górnictwa skalnego (projektowana kopania wapieni do celów rolniczych ze złoża „Myców 1”): Myców.</p> <p>C - I - 4 - rezerwacja terenu dla realizacji zadań rządowych (przebieg ropociągu). Teren przeznaczony jest pod działalność gospodarczą na skalę ponadlokalną, międzynarodową.</p> <p>C - II - 1 - wieś Przewodów wraz z istniejącymi obiektami zakładów gospodarki wielkoobszarowej. Jednostka o charakterze wielofunkcyjnym z zabudową wiejską oraz wielorodzinną niskiej intensywności, usługami publicznymi i komercyjnymi.</p>	
<p>Obszary o funkcji społecznej.</p>	<p>A - I - 1 – teren jest miejscem lokalizacji scentralizowanych funkcji miejskich- tj. administracji, usług publicznych o znaczeniu zarówno ponadlokalnym jak i lokalnym, komunikacji, infrastruktury komunalnej. W jego obrębie zlokalizowane są między</p>	<ul style="list-style-type: none"> • zapewnienie optymalnych warunków obsługi ludności oraz podwyższenie standardów obsługi podstawowej ludności poprzez realizacje inwestycji w zakresie urządzeń: socjalnych, kulturalnych, obiektów sportowych,

	<p>innymi: Urząd Gminy, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, Przygraniczne Centrum Kultury i Rekreacji, szkoła podstawowa, siedziba OSP.</p> <p>A - II - 1- tereny zabudowy wiejskiej z usługami publicznymi i komercyjnymi, rzemiosłem, obiektami obsługi turystyki i motoryzacji. Teren jest miejscem lokalizacji obiektów użyteczności publicznej, np. siedziby OSP (Witków), świetlic wiejskich (Witków, Kadłubiska).</p> <p>B - I - 2 - wieś Gołębie. We wsi zlokalizowana jest świetlica wiejska.</p> <p>C - I - 1 - wsie wielofunkcyjne - Oszczów, Żniatyn, Hulcze i Chłopiatyn - są to tereny zabudowy wiejskiej z koncentracją usług publicznych i komercyjnych o charakterze ponadlokalnym (np.: Oszczów - ośrodek terapii dla niepełnosprawnych, Chłopiatyn - strażnica straży granicznej itp.) oraz lokalnych (szkoła podstawowa, świetlice wiejskie, siedziby OSP).</p> <p>C - I - 2 - wsie o funkcji produkcji rolnej z dodatkową funkcją wypoczynku i obsługi turystyki: Dłużniów, Chochłów, Kolonia Oszczów - obszar jest miejscem lokalizacji świetlicy wiejskiej.</p> <p>C - II - 1 - wieś Przewodów o charakterze wielofunkcyjnym, z usługami publicznymi, która jest miejscem lokalizacji szkoły podstawowej, siedziby OSP, Domu Kultury, Biblioteki Publicznej.</p>	<p>rekreacyjnych, gastronomicznych, rozrywkowych, bazy noclegowej itp. Wskazany jest szybki rozwój usług głównie w ośrodku gminnym Dołhobyczów oraz w terenach wskazanych do rozwoju turystyki i agroturystyki;</p> <ul style="list-style-type: none"> • tworzenie gminnych zasobów nieruchomości dla możliwości realizowania inwestycji ponadlokalowych celów publicznych oraz zagranicznego budownictwa mieszkaniowego o charakterze socjalnym dla osób o niskich dochodach; • wspieranie organizacji samopomocowych i charytatywnych.
--	--	--

<p>Obszary o funkcji mieszkaniowej.</p>	<p>A - I - 2 - tereny mieszkalnictwa z usługami: obejmuje zabudowę wielorodzinną i indywidualną wraz z usługami, rzemiosłem nieuciążliwym o charakterze usługowo - produkcyjnym, obiekty sakralne - zabytkowe.</p> <p>A - II - 1 - tereny zabudowy wiejskiej z usługami publicznymi i komercyjnymi, rzemiosłem, obiektami obsługi turystyki i motoryzacji.</p> <p>B - I - 2 - wieś Gołębie - wieś o funkcji produkcji żywności oraz obsługi turystyki i wypoczynku - agroturystyka, turystyka kwalifikowana.</p> <p>C - I - 1 - wsie wielofunkcyjne - Oszczów, Żniatyn, Hulcze i Chłopiatyn - są to tereny zabudowy wiejskiej z koncentracją usług publicznych i komercyjnych o charakterze ponadlokalnym oraz lokalnych, obiektami obsługi rolnictwa, zakładami małej i średniej przedsiębiorczości, obsługą łączności drogowej itp., a także ciekawymi zabytkami sakralnymi.</p> <p>C - I - 2 - wsie o funkcji produkcji rolnej z dodatkową funkcją wypoczynku i obsługi turystyki: Dłużniów, Chochłów, Kolonia Oszczów, o funkcji produkcji rolnej z dodatkową funkcją górnictwa skalnego.</p> <p>C - II - 1 - wieś Przewodów wraz z istniejącymi obiektami zakładów gospodarki wielkoobszarowej. Jednostka o charakterze wielofunkcyjnym z zabudową</p>	<p>Zgodnie z zapisami Studium zapewnienie ładu przestrzennego na obszarze Gminy przy jednoczesnym uwzględnieniu potrzeb i aspiracji mieszkańców oraz zachowaniu podstawowych standardów zabudowy i uzbrojenia terenu wymaga:</p> <ul style="list-style-type: none"> • zachowania istniejącej zabudowy zarówno zagrodowej jednorodzinnej, a także wielorodzinnej i usługowej z możliwością uzupełnień i modernizacji, zarówno w zakresie form zabudowy, jak i wyposażenia komunalnego, • skupienia zabudowy poprzez uzupełnienie istniejących układów przestrzennych - wszelkie budownictwo powinno być realizowane w enklawach skupionej zabudowy lub bliskim jej sąsiedztwie, przy istniejących ciągach drogowych z zachowaniem linii zabudowy określonej obowiązującymi przepisami, • zapewnienia odpowiednich zasobów mieszkaniowych, wynikających z potrzeby zaspokojenia potrzeb społecznych (mieszkalnictwo komunalne) poprzez wyznaczenie odpowiednich terenów lub obiektów, • ograniczenia nowej zabudowy kolonijnej do obiektów, które nie mogą być realizowane w granicach zwartej zabudowy wsi, w tym gospodarstw specjalistycznych i wielkoobszarowych, przy zachowaniu zasad ochrony
---	---	---

	<p>wiejską oraz wielorodzinną niskiej intensywności, usługami publicznymi i komercyjnymi.</p> <p>Powyżej wymienione tereny są obszarami występowania zabudowy mieszkalnej i pełnią funkcję osadniczą na rzecz mieszkańców Gminy.</p>	<p>środowiska przyrodniczego i kulturowego oraz przepisów dotyczących ochrony gruntów wysokich klas bonitacyjnych,</p> <ul style="list-style-type: none"> • likwidacji zbędnych zdekapitalizowanych obiektów poprodukcyjnych byłych zakładów PGR-owskich oraz wyremontowania i zmodernizowania budynków nadających się do wykorzystania (poprawa stanu sanitarnego i estetycznego zakładów rolnych), • lokalizowania usług publicznych, przede wszystkim na działkach usytuowanych w granicach istniejącej zabudowy i będących własnością komunalną, • lokalizowania nieuciążliwych usług komercyjnych w terenach istniejącej zabudowy (uciążliwość ograniczona do granic zainwestowanej działki), • ograniczenia obudowy dróg: ponadlokalnej, wojewódzkich Nr 844 i Nr 852 oraz powiatowych - do inwestycji koniecznych i związanych z obsługą komunikacji drogowej, przy zachowaniu przepisów dotyczących linii zabudowy, • wykluczenia zabudowy w terenach i strefach określonych w studium, • kształtowania nowej zabudowy w harmonii z tradycyjną zabudową o krajobrazem kulturowym, • utrzymywania ładu przestrzennego w oparciu o miejscowe plany zagospodarowania
--	--	--

		przestrzennego oraz decyzje o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu zgodnie z potrzebami samorządów, ludności i inwestorów.
Obszary o funkcji turystycznej.	<p>B-I-2 - wieś Gołębie - wieś o funkcji produkcji żywności oraz obsługi turystyki i wypoczynku - agroturystyka, turystyka kwalifikowana (wędkarstwo, kajakarstwo itp. sporty wodne). Z uwagi na atrakcyjne położenie (przy obszarach chronionych, o wysokich walorach przyrodniczo- krajobrazowych, nad Bugiem), teren ten posiada duży rozwój wielu rodzajów turystyki, opartych o zasoby przyrodnicze i atrakcyjny krajobraz.</p> <p>C-I-2 - wsie o funkcji produkcji rolnej z dodatkową funkcją wypoczynku i obsługi turystyki: Dłużniów, Chochłów, Kolonia Oszczów.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • poprawa estetyki otoczenia oraz stanu sanitarnego wsi, a szczególnie większości zakładów rolnych gospodarki wielkoobszarowej, • poprawa stanu części dróg gminnych, • wykorzystanie na cele turystyczne istniejących tzw. pustostanów oraz niewykorzystanych terenów, • wprowadzanie regionalnych form budownictwa, • tworzenie małego biznesu związanego z obsługą ludności i turystów, • budowa bazy gastronomiczno-noclegowej i obsługi turystyki motorowej, • tworzenie podstaw turystyki kwalifikowanej - wytyczenie tras rowerowo-piesznych, motorowych, tworzenie miejsc biwakowych, sportu i rekreacji • promocja agroturystyki, głównie w północnej i wschodniej części Gminy, • ukształtowanie świadomości społecznej poprzez legislację (tworzenie praw lokalnych w zakresie porządkowania terenów, szkolenia z zakresu obsługi turystyki, pomoc w rozwoju przedsiębiorczości itp.), • promowanie walorów Gminy w regionie i kraju.
Obszary o przeważającej funkcji rolniczej.	B-I-2 - wieś Gołębie - wieś o funkcji produkcji żywności oraz obsługi turystyki i wypoczynku.	<ul style="list-style-type: none"> • wzrost efektywności i towarowości gospodarstw rolnych,

	<p>C - I - 2 - wsie o funkcji produkcji rolnej z dodatkową funkcją wypoczynku i obsługi turystyki.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • wspieranie wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich prowadzącego do zmniejszenia „bezrobocia agrarnego” i wzbogacenie struktury gospodarczej terenów wiejskich o funkcje pozarolnicze, • rozwój przetwórstwa rolnego wykorzystującego własne zasoby surowcowe, • podniesienie jakości wiejskiej przestrzeni ekonomicznej, • podniesienie poziomu wykształcenia ludności wiejskiej jako warunku transformacji rolnictwa, a zwłaszcza unowocześnienia gospodarstw i rozwoju działalności pozarolniczej, • ochrona gleb wysokiej jakości. • użytkowanie rolnicze gruntów z zachowaniem i wzbogaceniem zalesień i zadrzewień śródpolnych jako elementu przeciwdziałającego degradacji krajobrazu (ochrona zasobów wodnych i lokalnej różnorodności biologicznej, łagodzenie niekorzystnych wpływów warunków klimatycznych, hamowanie procesów erozyjnych) wspomagających rolę lasów; • właściwa chemizacja rolnictwa.
<p>Obszary lokalizacji zasobów dziedzictwa kulturowego.</p>	<p>Obiekty wpisane do rejestru zabytków zlokalizowane są w obszarach: A - I - 2, B - I - 2, C - I - 1, C - I - 2, C - II - 1).</p>	<ul style="list-style-type: none"> • odnowa lub zabezpieczenie obiektów i terenów zabytkowych, • renowacja cennych zabytków kultury sakralnej, • zachowanie zabytku w jego obecnej formie przestrzennej wraz z jego najbliższym otoczeniem, • utrzymanie w miarę możliwości pierwotnych

		<p>funkcji obiektów zabytkowych,</p> <ul style="list-style-type: none"> • użytkowanie gwarantujące zachowanie i utrzymanie zabytku, • przywracanie w miarę możliwości dawnej świetności obiektu przy jednoczesnej poprawie standardu funkcjonalnego i technicznego, • eksponowanie w krajobrazie i odpowiednie zagospodarowanie terenów otaczających, - zachowanie istniejących stref ochrony widokowej, krajobrazowej i osi widokowych, • uzgadnianie planowanych inwestycji na etapie ustalania warunków zabudowy i zagospodarowania terenu, • zatwierdzenie projektu wszelkich prac inwestycyjnych przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, • objęcie ochroną prawną na mocy miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego (prawo lokalne), • prowadzenie bieżących prac porządkowych, • kształtowanie harmonijnego krajobrazu kulturowego.
<p>Obszary o wysokich walorach przyrodniczo-krajobrazowych.</p>	<p>B - I - 2 - wieś Gołębie - wieś o funkcji produkcji żywności oraz obsługi turystyki i wypoczynku. Wieś położona jest w obrębie Dołhobyczowskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu, przy terenach objętych ochroną w ramach sieci Natura 2000 (Dolina Środkowego Bugu, Zachodniowołyńska Dolina Bugu).</p> <p>C - I - 2 - wsie o funkcji produkcji rolnej z dodatkową funkcją</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ochrona terenów objętych prawną ochroną zgodnie z jej zasadami, • objęcie ochroną prawną obszarów i obiektów przyrodniczych, cechujących się wysokimi wartościami, • podejmowanie działań przeciwdziałających erozji gleb w rejonach największego zagrożenia obejmujących: rekultywację nieużytków poerozyjnych (zalesianie),

	<p>wypoczynku i obsługi turystyki. Między Chochłowem a Dłużniowem położony jest rezerwat i obszar Natura 2000 Suśle Wzgórza.</p>	<p>kształtowanie poprzecznostokowego układu działek i pól, odpowiednią lokalizację w rzeźbie dróg rolniczych, stosowanie agrotechniki przeciwerozyjnej,</p> <ul style="list-style-type: none"> • ochrona przed zainwestowaniem kompleksów gleb o najwyższych wartościach przez wykluczenie zabudowy rolniczej przestrzeni produkcyjnej poza obszarami urbanizowanymi, • utrzymanie i wprowadzenie zieleni w obszarach zainwestowanych, w tym zieleni ochronnej, • ustanowienie stref ochronnych od istniejących i projektowanych ujęć wody dla wodociągów grupowych, • priorytetowe traktowanie rozwoju technicznej infrastruktury ochrony środowiska (oczyszczalnie ścieków, sieć kanalizacyjna, systemowe rozwiązania gospodarki odpadami, gazyfikacja), • ochrona złóż surowców mineralnych, z zakazem zabudowy obszaru złoża i możliwością wydobycia jedynie na zasadach koncesyjnych.
--	--	---

Inne obszary

Pozostała część Gminy została podzielona na tereny:

- **A - I - 3** - zespoły zabytkowe - zespół pałacowo - parkowy w Dołhobyczowie i park w Kadłubiskach - ochrona obiektów zgodnie z przepisami o ochronie dóbr kultury - możliwość wykorzystania dla celów turystyczno-wypoczynkowych;
- **A - II - 2** - zakład rolny gospodarstwa wielkoobszarowego Dołhobyczów oraz elewatory zbożowe we wsi Witków;

- **A-III** - tereny otwarte;
- **B - I - 1** zakład wielkoobszarowego gospodarstwa rolnego wraz z zabudową mieszkaniową i usługami - zachowanie istniejącej funkcji, konieczność renowacji i modernizacji obiektów gospodarczych i mieszkaniowych. Możliwość lokalizacji małego zakładu przetwórstwa rolno-spożywczego;
- **B - I - 3** tereny zabudowy wiejskiej - wsi i Kol. Zaręka, Podhajczyki, Dołhobyczowa - w większości rozproszonej - zachowanie istniejącej zabudowy oraz usług. Możliwość rozwoju agroturystyki i budownictwa letniskowego indywidualnego w granicach istniejącej zabudowy (enklawy, wykorzystanie opuszczonych obiektów);
- **B - II - 1** lasy - gospodarka w lasach państwowych w oparciu o plany urządzeniowe nadleśnictwa, w lasach prywatnych w oparciu o uproszczone plany urządzeniowe lasów prywatnych;
- **B - II - 2** tereny pól, łąk i wód otwartych;
- **C - I - 2a** wsie wyludnione (Wyżłów, Winniki). Są to wsie zabudowy wiejskiej, możliwość rozwoju agroturystyki, obiektów obsługi turystyki głównie kwalifikowanej i poznawczej, a także wypoczynku krótko- i długopobytowego. Obiekty obsługi ludności i turystów (paraturystyczne). Możliwość lokalizacji nowej zabudowy letniskowej oraz przekształcanie zabudowy istniejącej (opuszczone domy i inne budynki);
- **C - I - 3** wsie o charakterze monofunkcyjnym - produkcja rolna z elementarnymi usługami - ośrodki gospodarki wielkoobszarowej (Liwcze, Uśmierz) oraz wsie o gospodarce mała i średnioobszarowej: Honiatyn, Żabcze, Horoszczyce, Horodyszczce, Siekierzyńce;
- **C - I - 5** tereny otwarte;
- **C - II - 2** wieś Liski - o funkcji produkcji żywności z elementarnymi usługami ludności. Zabudowa wiejska, konieczność ochrony cennych zabytków kultury sakralnej (kościół – dawna cerkiew, cmentarze, figury),
- **C - II - 3** zakłady rolne gospodarstw wielkoobszarowych (Hulcze, Kościaszyn, Setniki, Lipiny, Białystok). Zachowanie zabudowy mieszkaniowej wielo- i jednorodzinnej oraz usług. Możliwość zwiększenia ich asortymentu. Konieczność restrukturyzacji zakładów rolnych - ewentualna możliwość wykorzystania części

obiektów dla rozwoju przetwórstwa rolno - spożywczego, skupu, składowania itp.
likwidacja obiektów zdekapitalizowanych,

➤ **C - II - 4** tereny otwarte.

Tabela 19. Obszary kluczowe jako elementy struktury funkcjonalno-przestrzennej Gminy Dołhobyczów

Nazwa elementu struktury funkcjonalno-przestrzennej	Komponenty przestrzeni konstytuujące dany element struktury funkcjonalno-przestrzennej oraz ich charakterystyka	Ustalenia i rekomendacje dotyczące polityki przestrzennej w Gminie w odniesieniu do określonego elementu struktury funkcjonalno-przestrzennej
Obszary o funkcji gospodarczej:	<p>A - II - 2 - zakład rolno-gospodarstwa wielkoobszarowego Dołhobyczów oraz elewatory zbożowe we wsi Witków,</p> <p>B - I - 1 zakład wielkoobszarowego gospodarstwa rolnego wraz z zabudową mieszkaniową i usługami - zachowanie istniejącej funkcji, konieczność renowacji i modernizacji obiektów gospodarczych i mieszkaniowych. Możliwość lokalizacji małego zakładu przetwórstwa rolno-spożywczego.</p> <p>C - II - 3 zakłady rolne gospodarstw wielkoobszarowych (Hulcze, Kościaszyn, Setniki, Lipiny, Białystok). Zachowanie zabudowy mieszkaniowej wielo- i jednorodzinnej oraz usług. Możliwość zwiększenia ich asortymentu. Konieczność restrukturyzacji zakładów rolnych - ewentualna możliwość wykorzystania części obiektów dla rozwoju przetwórstwa rolno - spożywczego, skupu, składowania itp. likwidacja obiektów zdekapitalizowanych.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • wykorzystanie możliwości rozwojowych wynikających z przygranicznego położenia w wymianie międzynarodowej z Ukrainą (wymiana towarowa, uruchamianie nowych zakładów przetwórczych o średniej i małej skali), • tworzenie warunków sprzyjających rozwojowi międzynarodowych i międzyregionalnych kontaktów gospodarczych między obszarami o podobnych predyspozycjach rozwoju (umowy partnerskie między regionami i gminami), • opracowanie strategii promocji całego obszaru Gminy, jego atrakcyjności przyrodniczej, kulturowej i inwestycyjnej; - tworzenie grup producenckich i ich związków, spółdzielczości wiejskiej, rynków hurtowych, giełd towarowych, systemu informacji rynkowej (poprawa konkurencyjności rolnictwa i przetwórstwa rolno-spożywczego), • utrzymanie i rozwój wiodących kierunków produkcji opartych na miejscowych surowcach, • pełne wykorzystanie

		<p>i zagospodarowanie rezerw terenowych, obiektów kubaturowych przemysłowych pod działalność wytwórczą,</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozwój ilościowy i jakościowy nowych małych i średnich przedsiębiorstw wykorzystujących miejscowe zasoby surowcowe i zasoby pracy, • tworzenie nowych obszarów aktywnej działalności gospodarczej, co wymagać będzie wyposażenia lub uzupełnienia w podstawowe media infrastruktury technicznej i dostępności komunikacyjnej.
Obszary o funkcji mieszkaniowej	<p>B - I - 1 zakład wielkoobszarowego gospodarstwa rolnego wraz z zabudową mieszkaniową i usługami - zachowanie istniejącej funkcji, konieczność renowacji i modernizacji obiektów gospodarczych i mieszkaniowych.</p> <p>B - I - 3 tereny zabudowy wiejskiej - wsi i Kol. Zaręka, Podhajczyki, Dołhobyczowa - w większości rozproszona - zachowanie istniejącej zabudowy oraz usług.</p> <p>C - I - 2a wsie wyludnione (Wyżłów, Winniki). Są to wsie zabudowy wiejskiej, możliwość rozwoju agroturystyki, obiektów obsługi turystyki.</p> <p>C - I - 3 wsie o charakterze monofunkcyjnym - produkcja rolna z elementarnymi usługami - ośrodki gospodarki wielkoobszarowej (Liwcze, Uśmierz) oraz wsie o gospodarce małą i średnioobszarowej;</p>	<p>Zgodnie z zapisami studium zapewnienie ładu przestrzennego na obszarze Gminy przy jednoczesnym uwzględnieniu potrzeb i aspiracji mieszkańców oraz zachowaniu podstawowych standardów zabudowy i uzbrojenia terenu wymaga:</p> <ul style="list-style-type: none"> • zachowania istniejącej zabudowy zarówno zagrodowej jednorodzinnej, a także wielorodzinnej i usługowej z możliwością uzupełnień i modernizacji, zarówno w zakresie form zabudowy, jak i wyposażenia komunalnego, • skupienia zabudowy poprzez uzupełnienie istniejących układów przestrzennych - wszelkie budownictwo powinno być realizowane w enklawach skupionej zabudowy lub bliskim jej sąsiedztwie, przy istniejących ciągach drogowych z zachowaniem linii zabudowy

	<p>Honiatyn, Żabcze, Horoszczyce, Horodyszczce, Siekierzyńce.</p> <p>C - II - 2 wieś Liski - o funkcji produkcji żywności z elementarnymi usługami ludności. Zabudowa wiejska.</p> <p>C - II - 3 zakłady rolne gospodarstw wielkoobszarowych (Hulcze, Kościaszyn, Setniki, Lipiny, Białystok). Zachowanie zabudowy mieszkaniowej wielo- i jednorodzinnej oraz usług.</p> <p>Powyżej wymienione tereny są obszarami występowania zabudowy mieszkalnej i pełnią funkcję osadniczą na rzecz mieszkańców Gminy.</p>	<p>określonej obowiązującymi przepisami,</p> <ul style="list-style-type: none"> • zapewnienia odpowiednich zasobów mieszkaniowych, wynikających z potrzeby zaspokojenia potrzeb społecznych (mieszkalnictwo komunalne) poprzez wyznaczenie odpowiednich terenów lub obiektów, • ograniczenia nowej zabudowy kolonijnej do obiektów, które nie mogą być realizowane w granicach zwartej zabudowy wsi, w tym gospodarstw specjalistycznych i wielkoobszarowych, przy zachowaniu zasad ochrony środowiska przyrodniczego i kulturowego oraz przepisów dotyczących ochrony gruntów wysokich klas bonitacyjnych, • likwidacji zbędnych zdekapitalizowanych obiektów poprodukcyjnych byłych zakładów PGR-owskich oraz wyremontowania i zmodernizowania budynków nadających się do wykorzystania (poprawa stanu sanitarnego i estetycznego zakładów rolnych), • lokalizowania usług publicznych, przede wszystkim na działkach usytuowanych w granicach istniejącej zabudowy i będących własnością komunalną, • lokalizowania nieuciążliwych usług komercyjnych w terenach istniejącej zabudowy (uciążliwość ograniczona do granic zainwestowanej działki), • ograniczenia obudowy dróg: ponadlokalnej, wojewódzkich
--	---	---

		<p>Nr 844 i Nr 852 oraz powiatowych - do inwestycji koniecznych i związanych z obsługą komunikacji drogowej, przy zachowaniu przepisów dotyczących linii zabudowy,</p> <ul style="list-style-type: none"> • wykluczenia zabudowy w terenach i strefach określonych w studium, • kształtowania nowej zabudowy w harmonii z tradycyjną zabudową o krajobrazem kulturowym, • utrzymywania ładu przestrzennego w oparciu o miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego oraz decyzje o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu zgodnie z potrzebami samorządów, ludności i inwestorów.
<p>Obszary o funkcji turystycznej</p>	<p>B - I - 3 tereny zabudowy wiejskiej - wsi i Kol. Zaręka, Podhajczyki, Dołhobyczowa - w większości rozproszona - zachowanie istniejącej zabudowy oraz usług. Możliwość rozwoju agroturystyki i budownictwa letniskowego indywidualnego w granicach istniejącej zabudowy.</p> <p>B - II - 2 tereny pól, łąk i wód otwartych.</p> <p>C - I - 2a wsie wyludnione (Wyżłów, Winniki). Są to wsie zabudowy wiejskiej, możliwość rozwoju agroturystyki, obiektów obsługi turystyki głównie kwalifikowanej i poznawczej, a także wypoczynku krótko- i długopobytowego. Obiekty obsługi ludności i turystów (paraturystyczne). Możliwość</p>	<ul style="list-style-type: none"> • poprawa estetyki otoczenia oraz stanu sanitarnego wsi, a szczególnie większości zakładów rolnych gospodarki wielkoobszarowej, • poprawa stanu części dróg gminnych, • wykorzystanie na cele turystyczne istniejących tzw. pustostanów oraz niewykorzystanych terenów, • wprowadzanie regionalnych form budownictwa, • tworzenie małego biznesu związanego z obsługą ludności i turystów, • budowa bazy gastronomiczno-noclegowej i obsługi turystyki motorowej, • tworzenie podstaw turystyki kwalifikowanej - wytyczenie tras rowerowo-piesznych,

	<p>lokalizacji nowej zabudowy letniskowej oraz przekształcanie zabudowy istniejącej (opuszczone domy i inne budynki).</p>	<p>motorowych, tworzenie miejsc biwakowych, sportu i rekreacji,</p> <ul style="list-style-type: none"> • promocja agroturystyki, głównie w północnej i wschodniej części Gminy, • ukształtowanie świadomości społecznej poprzez legislację (tworzenie praw lokalnych w zakresie porządkowania terenów, szkolenia z zakresu obsługi turystyki, pomoc w rozwoju przedsiębiorczości itp.), • promowanie walorów Gminy w regionie i kraju.
<p>Obszary o przeważającej funkcji rolniczej.</p>	<p>A - II - 2 - zakład rolny gospodarstwa wielkoobszarowego Dołhobyczów oraz elewatory zbożowe we wsi Witków.</p> <p>A-III - tereny otwarte (w obrębie pól uprawnych).</p> <p>B - I - 1 zakład wielkoobszarowego gospodarstwa rolnego wraz z zabudową mieszkaniową i usługami.</p> <p>B - I - 3 tereny zabudowy wiejskiej - wsi i Kol. Zaręka, Podhajczyki, Dołhobyczowa - w większości rozproszonych - zachowanie istniejącej zabudowy oraz usług.</p> <p>B - II - 1 lasy - gospodarka w lasach państwowych w oparciu o plany urządzeniowe nadleśnictwa, w lasach prywatnych w oparciu o uproszczone plany urządzeniowe lasów prywatnych.</p> <p>B - II - 2 tereny pól, łąk i wód otwartych (w obrębie pól uprawnych).</p>	<ul style="list-style-type: none"> • wzrost efektywności i towarowości gospodarstw rolnych, • wspieranie wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich prowadzącego do zmniejszenia „bezrobocia agrarnego” i wzbogacenie struktury gospodarczej terenów wiejskich o funkcje pozarolnicze, • rozwój przetwórstwa rolnego wykorzystującego własne zasoby surowcowe, • podniesienie jakości wiejskiej przestrzeni ekonomicznej, • podniesienie poziomu wykształcenia ludności wiejskiej jako warunku transformacji rolnictwa, a zwłaszcza unowocześnienia gospodarstw i rozwoju działalności pozarolniczej, • ochrona gleb wysokiej jakości, • użytkowanie rolnicze gruntów z zachowaniem i wzbogaceniem zalesień i zadrzewień śródpolnych jako elementu przeciwdziałającego degradacji krajobrazu (ochrona zasobów wodnych i lokalnej

	<p>C - I - 2a wsie wyludnione (Wyżłów, Winniki), zabudowy wiejskiej.</p> <p>C - I - 3 wsie o charakterze monofunkcyjnym - produkcja rolna z elementarnymi usługami - ośrodki gospodarki wielkoobszarowej (Liwcze, Uśmierz) oraz wsie o gospodarce małej i średnioobszarowej: Honiatyn, Żabcze, Horoszczyce, Horodyszczce, Siekierzyńce.</p> <p>C - I - 5 tereny otwarte (w obrębie pól uprawnych).</p> <p>C - II - 2 wieś Liski - o funkcji produkcji żywności z elementarnymi usługami ludności.</p> <p>C - II - 3 zakłady rolne gospodarstw wielkoobszarowych (Hulcze, Kościaszyn, Setniki, Lipiny, Białystok). Konieczność restrukturyzacji zakładów rolnych - ewentualna możliwość wykorzystania części obiektów dla rozwoju przetwórstwa rolno - spożywczego, skupu, składowania itp. likwidacja obiektów zdekapitalizowanych.</p> <p>C - II - 4 tereny otwarte (w obrębie pól uprawnych).</p>	<p>różnorodności biologicznej, łagodzenie niekorzystnych wpływów warunków klimatycznych, hamowanie procesów erozyjnych) wspomagających rolę lasów,</p> <ul style="list-style-type: none"> • właściwa chemizacja rolnictwa.
<p>Obszary lokalizacji zasobów dziedzictwa kulturowego -</p>	<p>Obiekty wpisane do rejestru zabytków zlokalizowane są w obszarach: A - I - 3, C - I - 3, C - II - 2, C - II - 3.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • odnowa lub zabezpieczenie obiektów i terenów zabytkowych • renowacja cennych zabytków kultury sakralnej, • zachowanie zabytku w jego obecnej formie przestrzennej wraz z jego najbliższym otoczeniem, • utrzymanie w miarę

		<p>możliwości pierwotnych funkcji obiektów zabytkowych,</p> <ul style="list-style-type: none"> • użytkowanie gwarantujące zachowanie i utrzymanie zabytku, • przywracanie w miarę możliwości dawnej świetności obiektu przy jednoczesnej poprawie standardu funkcjonalnego i technicznego, • eksponowanie w krajobrazie i odpowiednie zagospodarowanie terenów otaczających, - zachowanie istniejących stref ochrony widokowej, krajobrazowej i osi widokowych, • uzgadnianie planowanych inwestycji na etapie ustalania warunków zabudowy i zagospodarowania terenu, • zatwierdzenie projektu wszelkich prac inwestycyjnych przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, • objęcie ochroną prawną na mocy miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego (prawo lokalne), • prowadzenie bieżących prac porządkowych, • kształtowanie harmonijnego krajobrazu kulturowego.
<p>Obszary o wysokich walorach przyrodniczo-krajobrazowych</p>	<p>B - II - 2 tereny pól, łąk i wód otwartych (poza polami uprawnymi i innymi obszarami wykorzystywanymi rolniczo),</p> <p>C - I - 5 tereny otwarte (poza polami uprawnymi i innymi obszarami wykorzystywanymi rolniczo),</p> <p>C - II - 4 tereny otwarte (poza polami uprawnymi i innymi</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ochrona terenów objętych prawną ochroną zgodnie z jej zasadami, • objęcie ochroną prawną obszarów i obiektów przyrodniczych, cechujących się wysokimi wartościami, • podejmowanie działań przeciwdziałających erozji gleb w rejonach największego zagrożenia obejmujących: rekultywację nieużytków

	obszarami wykorzystywanymi rolniczo).	<p>poerozyjnych (zalesianie), kształtowanie poprzecznostokowego układu działek i pól, odpowiednią lokalizację w rzeźbie dróg rolniczych, stosowanie agrotechniki przeciwoerozyjnej,</p> <ul style="list-style-type: none"> • ochrona przed zainwestowaniem kompleksów gleb o najwyższych wartościach przez wykluczenie zabudowy rolniczej przestrzeni produkcyjnej poza obszarami urbanizowanymi, • utrzymanie i wprowadzenie zieleni w obszarach zainwestowanych, w tym zieleni ochronnej, • ustanowienie stref ochronnych od istniejących i projektowanych ujęć wody dla wodociągów grupowych, • priorytetowe traktowanie rozwoju technicznej infrastruktury ochrony środowiska (oczyszczalnie ścieków, sieć kanalizacyjna, systemowe rozwiązania gospodarki odpadami, gazyfikacja). • ochrona złóż surowców mineralnych, z zakazem zabudowy obszaru złoża i możliwością wydobycia jedynie na zasadach koncesyjnych.
--	---------------------------------------	---

Potencjalne konflikty przestrzenne

W toku analizy istniejących uwarunkowań zidentyfikowano następujące potencjalne konflikty przestrzenne:

- wielofunkcyjny rozwój Gminy prowadził będzie do zwiększenia presji osadniczej i gospodarczej na obszary produkcji rolnej. Konieczne jest znalezienie równowagi pomiędzy pozyskiwaniem nowych terenów pod działalność gospodarczą i mieszkalnictwo a ochroną i efektywnym wykorzystaniem terenów produkcji

rolnej, przede wszystkim cechujących się gruntami o wysokiej klasie bonitacyjnej. Studium określa konieczność ochrony przed zainwestowaniem kompleksów gleb o najwyższych wartościach przez wykluczenie zabudowy rolniczej przestrzeni produkcyjnej poza obszarami urbanizowanymi z uwagi na fakt, iż obszary te są także atrakcyjne gospodarczo i osadniczo,

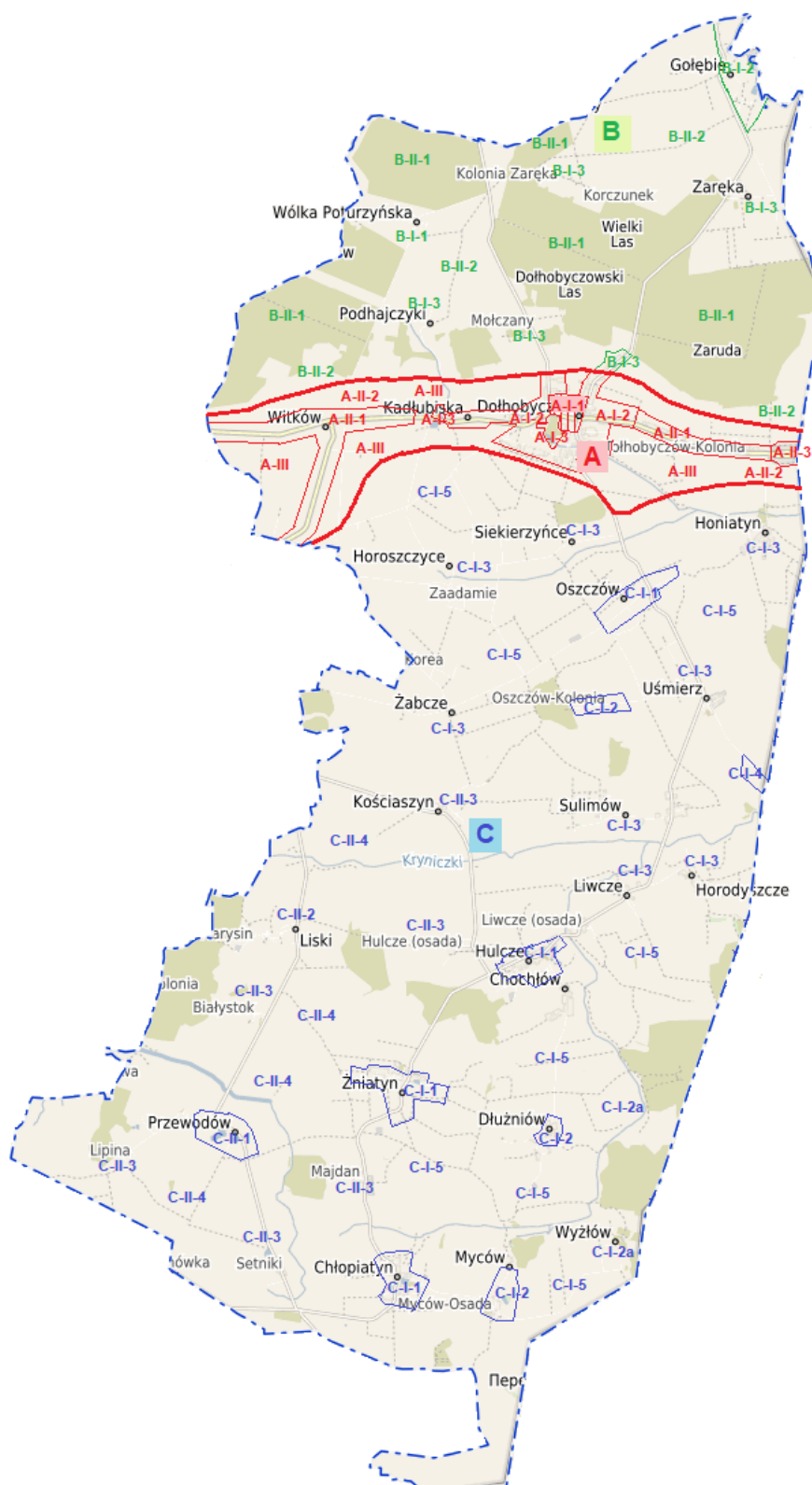
- tereny atrakcyjne pod względem przyrodniczym, w tym także objęte ochroną, cieszą się coraz większym zainteresowaniem jako miejsca zamieszkania, prowadzenia działalności turystycznej, rekreacji. W przeszłości ich niższa dostępność komunikacyjna oraz oddalenie od centrum Gminy należało do słabych stron i mogło stanowić czynnik ograniczający rozwój osadnictwa. Obecnie, gdy znacznie zwiększyła się mobilność ludności, zwiększa się także presja na te tereny. Wyznaczenie obszarów, gdzie dopuszczalny jest dalszy rozwój zabudowy i prowadzenie nieuciążliwej działalności oraz zwiększenie stopnia ochrony i działań zapobiegających degradacji terenów o charakterze naturalnym i nieprzekształconym antropogenicznie pozwoli na zachowanie wysokich walorów przyrodniczo-krajobrazowych i obniży ryzyko niekontrolowanego i niezrównoważonego rozwoju zabudowy,
- obszary o wysokich walorach przyrodniczych, w tym tereny prawnie chronione, są również zagrożone intensywną produkcją rolną, która może prowadzić do degradacji walorów naturalnych obszaru. Konieczne jest utrzymanie równowagi pomiędzy intensywnością zabiegów rolniczych, a zachowaniem dobrego stanu środowiska, w tym wód i gleb oraz wspieranie ekologicznych form produkcji rolnej,
- w kluczowych dla Gminy obszarach rozwoju funkcji pozamieszkaniowych, mogą występować zjawiska negatywnie wpływające na jakość życia mieszkańców (np. lokalizacja działalności uciążliwej, duże natężenie ruchu, brak miejsc parkingowych przy obiektach usługowych i użyteczności publicznej). Konieczne jest zapewnienie równowagi pomiędzy funkcją mieszkaniową i pozostałymi funkcjami, łagodzenie ewentualnych niedogodności wynikających z mieszkania blisko miejsc koncentracji działalności gospodarczej, w szczególności uciążliwej,
- międzynarodowy ruch osobowy do przejścia granicznego Dołhobyczów-Uhrynów może wpływać negatywnie zarówno na jakość infrastruktury drogowej, jak i na bezpieczeństwo mieszkańców. Ruch do przejścia skupia się przede wszystkim na

drogach wojewódzkich, jednak mieszkańcy miejscowości oddalonych od nich również odczuwają wzmożony ruch na drogach powiatowych, które stanowią alternatywne drogi dojazdu do granicy. W przypadku zdarzeń losowych na głównych szlakach dojazdowych do przejścia, ruch jest przekierowywany na drogi powiatowe. Wiele odcinków tych dróg nie posiada odpowiedniej nośności ani infrastruktury okołodrogowej, która zwiększałaby bezpieczeństwo ich użytkowników oraz mieszkańców przydrożnych miejscowości. W okresach szczególnie intensywnych wyjazdów na Ukrainę i z powrotem (np. w okresie świąt), w większości obszaru Gminy odczuwa się skutki zwiększonego ruchu, takie jak utrudnienia w poruszaniu się pieszych w miejscach, gdzie brakuje chodników, trudności z przejściem przez jezdnię, utrudnienia w dojazdach do obiektów użyteczności publicznej oraz punktów usługowych, położonych bezpośrednio przy drogach, itp. Z uwagi na szczególny charakter Gminy, jako miejsca lokalizacji przejścia granicznego oraz przebiegający przez obszar Gminy ruch o charakterze międzynarodowym, konieczna jest poprawa jakości dróg i rozwój infrastruktury towarzyszącej.

Struktura funkcjonalno-przestrzenna Gminy

Model struktury przestrzennej, uwzględniający powyższe uwarunkowania, oparty jest na istniejącym podziale Gminy na obszary, określonym w Studium Uwarunkowań i Zagospodarowania Przestrzennego, gdzie poszczególnym obszarom przypisano funkcje i kierunki rozwoju.

Mapa 6. Model przestrzenny Gminy Dołhobyczów

Źródło: <https://dolhobyczow.e-mapa.net/>, Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Dołhobyczów

3.6. Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w Gminie

Ustalenia i rekomendacje dotyczące prowadzenia polityki przestrzennej w Gminie Dołhobyczów zostały opracowane na podstawie diagnozy stanu obecnego, istniejących uwarunkowań funkcjonalno-przestrzennych oraz zapisów dotyczących polityki przestrzennej w obowiązującym studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego.

Obszary o funkcji gospodarczej:

- wykorzystanie możliwości rozwojowych wynikających z przygranicznego położenia w wymianie międzynarodowej z Ukrainą (wymiana towarowa, uruchamianie nowych zakładów przetwórczych o średniej i małej skali),
- tworzenie warunków sprzyjających rozwojowi międzynarodowych i międzyregionalnych kontaktów gospodarczych między obszarami o podobnych predyspozycjach rozwoju (umowy partnerskie między regionami i gminami),
- opracowanie strategii promocji całego obszaru Gminy, jego atrakcyjności przyrodniczej, kulturowej i inwestycyjnej; - tworzenie grup producenckich i ich związków, spółdzielczości wiejskiej, rynków hurtowych, giełd towarowych, systemu informacji rynkowej (poprawa konkurencyjności rolnictwa i przetwórstwa rolno-spożywczego),
- utrzymanie i rozwój wiodących kierunków produkcji opartych na miejscowych surowcach; - pełne wykorzystanie i zagospodarowanie rezerw terenowych, obiektów kubaturowych przemysłowych pod działalność wytwórczą,
- rozwój ilościowy i jakościowy nowych małych i średnich przedsiębiorstw wykorzystujących miejscowe zasoby surowcowe i zasoby pracy,
- tworzenie nowych obszarów aktywnej działalności gospodarczej, co wymagać będzie wyposażenia lub uzupełnienia w podstawowe media infrastruktury technicznej i dostępności komunikacyjnej.

Obszary o funkcji społecznej:

- zapewnienie optymalnych warunków obsługi ludności oraz podwyższenie standardów obsługi podstawowej ludności poprzez realizację inwestycji w zakresie urządzeń: socjalnych, kulturalnych, obiektów sportowych,

rekreacyjnych, gastronomicznych, rozrywkowych, bazy noclegowej itp. Wskazany jest szybki rozwój usług głównie w ośrodku gminnym Dołhobyczów oraz w terenach wskazanych do rozwoju turystyki i agroturystyki,

- tworzenie gminnych zasobów nieruchomości dla możliwości realizowania inwestycji ponadlokalowych celów publicznych oraz zagranicznego budownictwa mieszkaniowego o charakterze socjalnym dla osób o niskich dochodach;
- wspieranie organizacji samopomocowych i charytatywnych.

Obszary o funkcji mieszkaniowej:

Zgodnie z zapisami studium zapewnienie ładu przestrzennego na obszarze Gminy przy jednoczesnym uwzględnieniu potrzeb i aspiracji mieszkańców oraz zachowaniu podstawowych standardów zabudowy i uzbrojenia terenu wymaga:

- zachowania istniejącej zabudowy zarówno zagrodowej jednorodzinnej, a także wielorodzinnej i usługowej z możliwością uzupełnień i modernizacji, zarówno w zakresie form zabudowy, jak i wyposażenia komunalnego,
- skupienia zabudowy poprzez uzupełnienie istniejących układów przestrzennych - wszelkie budownictwo powinno być realizowane w enklawach skupionej zabudowy lub bliskim jej sąsiedztwie, przy istniejących ciągach drogowych z zachowaniem linii zabudowy określonej obowiązującymi przepisami,
- zapewnienia odpowiednich zasobów mieszkaniowych, wynikających z potrzeby zaspokojenia potrzeb społecznych (mieszkalnictwo komunalne) poprzez wyznaczenie odpowiednich terenów lub obiektów,
- ograniczenia nowej zabudowy kolonijnej do obiektów, które nie mogą być realizowane w granicach zwartej zabudowy wsi, w tym gospodarstw specjalistycznych i wielkoobszarowych, przy zachowaniu zasad ochrony środowiska przyrodniczego i kulturowego oraz przepisów dotyczących ochrony gruntów wysokich klas bonitacyjnych,
- likwidacji zbędnych zdekapitalizowanych obiektów poprodukcyjnych byłych zakładów PGR-owskich oraz wyremontowania i zmodernizowania budynków nadających się do wykorzystania (poprawa stanu sanitarnego i estetycznego zakładów rolnych),
- lokalizowania usług publicznych, przede wszystkim na działkach usytuowanych w granicach istniejącej zabudowy i będących własnością komunalną,

- lokalizowania nieuciążliwych usług komercyjnych w terenach istniejącej zabudowy (uciążliwość ograniczona do granic zainwestowanej działki),
- ograniczenia obudowy dróg: ponadlokalnej, wojewódzkich nr 844 i 852 oraz powiatowych - do inwestycji koniecznych i związanych z obsługą komunikacji drogowej, przy zachowaniu przepisów dotyczących linii zabudowy,
- wykluczenia zabudowy w terenach i strefach określonych w studium,
- kształtowania nowej zabudowy w harmonii z tradycyjną zabudową o krajobrazem kulturowym,
- utrzymywania ładu przestrzennego w oparciu o miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego oraz decyzje o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu zgodnie z potrzebami samorządów, ludności i inwestorów.

Obszary o funkcji turystycznej:

- poprawa estetyki otoczenia oraz stanu sanitarnego wsi, a szczególnie większości zakładów rolnych gospodarki wielkoobszarowej,
- poprawa stanu części dróg gminnych,
- wykorzystanie na cele turystyczne istniejących tzw. pustostanów oraz niewykorzystanych terenów,
- wprowadzanie regionalnych form budownictwa,
- tworzenie małego biznesu związanego z obsługą ludności i turystów,
- budowa bazy gastronomiczno-noclegowej i obsługi turystyki motorowej,
- tworzenie podstaw turystyki kwalifikowanej - wytyczenie tras rowerowo-piesznych, motorowych, tworzenie miejsc biwakowych, sportu i rekreacji,
- promocja agroturystyki, głównie w północnej i wschodniej części Gminy,
- ukształtowanie świadomości społecznej poprzez legislację (tworzenie praw lokalnych w zakresie porządkowania terenów, szkolenia z zakresu obsługi turystyki, pomoc w rozwoju przedsiębiorczości itp.),
- promowanie walorów Gminy w regionie i kraju.

Obszary lokalizacji zasobów dziedzictwa kulturowego:

- odnowa lub zabezpieczenie obiektów i terenów zabytkowych,
- renowacja cennych zabytków kultury sakralnej,

- zachowanie zabytku w jego obecnej formie przestrzennej wraz z jego najbliższym otoczeniem,
- utrzymanie w miarę możliwości pierwotnych funkcji obiektów zabytkowych,
- użytkowanie gwarantujące zachowanie i utrzymanie zabytku,
- przywracanie w miarę możliwości dawnej świetności obiektu przy jednoczesnej poprawie standardu funkcjonalnego i technicznego,
- eksponowanie w krajobrazie i odpowiednie zagospodarowanie terenów otaczających, - zachowanie istniejących stref ochrony widokowej, krajobrazowej i osi widokowych,
- uzgadnianie planowanych inwestycji na etapie ustalania warunków zabudowy i zagospodarowania terenu,
- zatwierdzenie projektu wszelkich prac inwestycyjnych przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków,
- objęcie ochroną prawną na mocy miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego (prawo lokalne),
- prowadzenie bieżących prac porządkowych,
- kształtowanie harmonijnego krajobrazu kulturowego.

Obszary o przeważającej funkcji rolniczej:

- wzrost efektywności i towarowości gospodarstw rolnych,
- wspieranie wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich prowadzącego do zmniejszenia „bezrobocia agrarnego” i wzbogacenie struktury gospodarczej terenów wiejskich o funkcje pozarolnicze,
- rozwój przetwórstwa rolnego wykorzystującego własne zasoby surowcowe,
- podniesienie jakości wiejskiej przestrzeni ekonomicznej,
- podniesienie poziomu wykształcenia ludności wiejskiej jako warunku transformacji rolnictwa, a zwłaszcza unowocześnienia gospodarstw i rozwoju działalności pozarolniczej,
- ochrona gleb wysokiej jakości,
- użytkowanie rolnicze gruntów z zachowaniem i wzbogaceniem zalesień i zadrzewień śródpolnych jako elementu przeciwdziałającego degradacji krajobrazu (ochrona zasobów wodnych i lokalnej różnorodności biologicznej,

łagodzenie niekorzystnych wpływów warunków klimatycznych, hamowanie procesów erozyjnych) wspomagających rolę lasów,

- właściwa chemizacja rolnictwa.

Obszary o wysokich walorach przyrodniczo-krajobrazowych:

- ochrona terenów objętych prawną ochroną zgodnie z jej zasadami,
- objęcie ochroną prawną obszarów i obiektów przyrodniczych, cechujących się wysokimi wartościami,
- podejmowanie działań przeciwdziałających erozji gleb w rejonach największego zagrożenia obejmujących: rekultywację nieużytków poerozyjnych (zalesianie), kształtowanie poprzecznostokowego układu działek i pól, odpowiednią lokalizację w rzeźbie dróg rolniczych, stosowanie agrotechniki przeciwoerozyjnej,
- ochrona przed zainwestowaniem kompleksów gleb o najwyższych wartościach przez wykluczenie zabudowy rolniczej przestrzeni produkcyjnej poza obszarami urbanizowanymi,
- utrzymanie i wprowadzenie zieleni w obszarach zainwestowanych, w tym zieleni ochronnej,
- ustanowienie stref ochronnych od istniejących i projektowanych ujęć wody dla wodociągów grupowych,
- priorytetowe traktowanie rozwoju technicznej infrastruktury ochrony środowiska (oczyszczalnie ścieków, sieć kanalizacyjna, systemowe rozwiązania gospodarki odpadami, gazyfikacja),
- ochrona złóż surowców mineralnych, z zakazem zabudowy obszaru złoża i możliwością wydobycia jedynie na zasadach koncesyjnych.

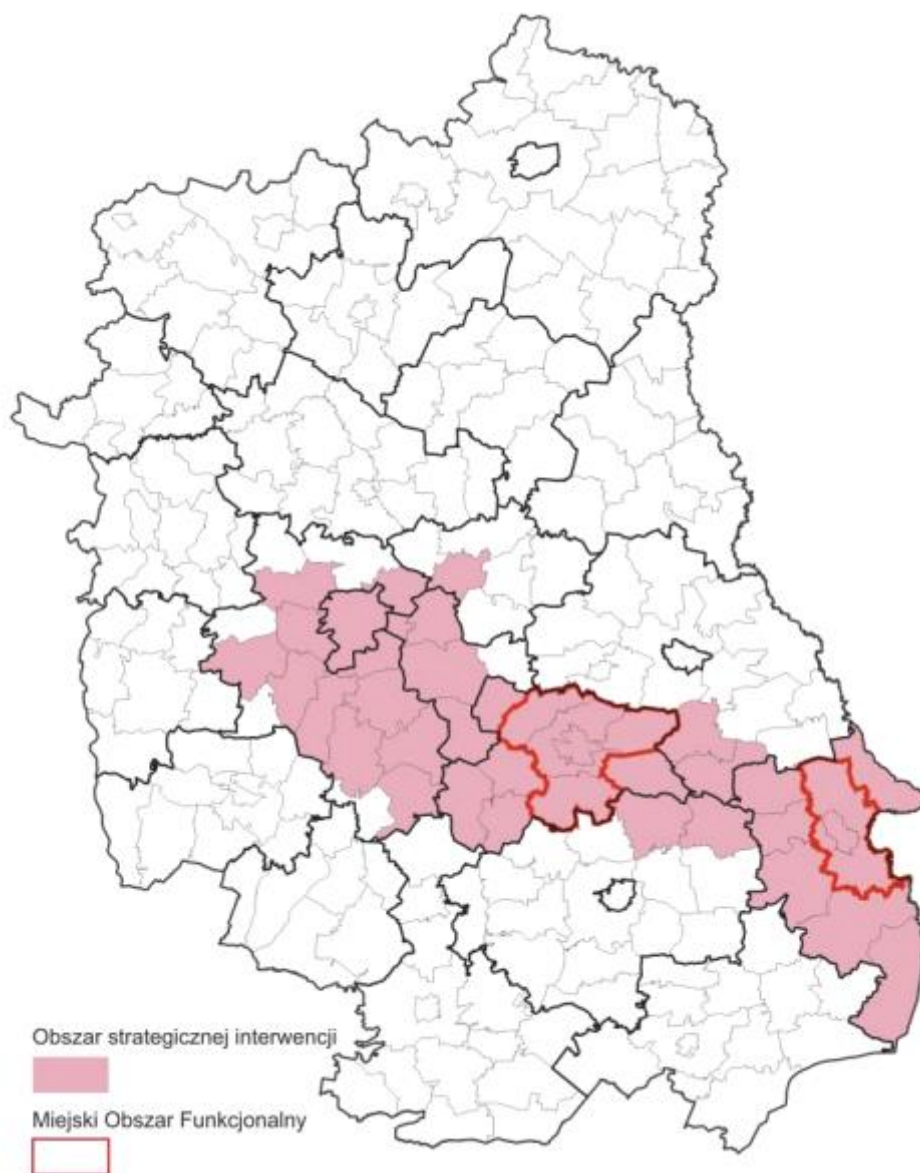
3.7. Obszary strategicznej interwencji określone w strategii rozwoju województwa wraz z zakresem planowanych działań

W Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego do roku 2030 określono dwa typy obszarów strategicznej interwencji (OSI):

- MOF (miejskie obszary funkcjonalne) – właściwe do wspólnego planowania rozwoju na poziomie ponadlokalnym (w miastach i obszarach powiązanych z nimi funkcjonalnie), w tym poprzez wykorzystanie instrumentu ZIT,
- OSI subregionalne – rekomendowane do wspólnego planowania rozwoju na poziomie ponadlokalnym.

Gmina Dołhobyczów wraz z MOF: Krasnegostawu i Hrubieszowa oraz osiemnastoma gminami centralnej i południowo-wschodniej części województwa należy do Żywicielskiego OSI.

Mapa 7. Zasięg terytorialny Żywicielskiego OSI

Źródło: Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku

Szesnaście spośród osiemnastu gmin spoza MOF tworzących OSI zostało określonych jako gminy należące do obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją. Są to następujące gminy: Dołhobyczów, Fajslawice, Gorzków, Grabowiec, Horodło, Kraśniczyn, Leśniowice, Mircze, Rudnik, Skierbieszów, Trzeszczany, Uchanie, Werbkowice, Wojsławice, Wysokie, Żółkiewka. Pozostałe gminy wchodzące w skład obszaru, uznane za niezagrożone trwałą marginalizacją, to gminy: Krzczonów, Rybczewice.

Zgodnie z zapisami Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego, do przesłanek warunkujących delimitację obszaru w ostatecznym kształcie należą:

- duża koncentracja gleb o najwyższej przydatności dla produkcji żywności oraz szczególnie przydatnych dla rozwoju rolnictwa towarowego,
- wykształcone specjalizacje gospodarstw rolnych ukierunkowanych na uprawę roślin o wysokich wymaganiach glebowych, tj. zbóż (pszenica), buraków cukrowych, rzepaku, chmielu, tytoniu, owoców, warzyw, ziół,
- znacząca rola w skali kraju w zakresie produkcji roślin takich jak: chmiel (70% upraw krajowych), tytoń (36,0%), rośliny strączkowe jadalne (48,3%), maliny (80,4%), porzeczki (36,5%),
- niewystarczająco rozwinięty sektor przetwórstwa rolno-spożywczego,
- wysokie nasłonecznienie, które z jednej strony stanowi sprzyjające uwarunkowanie przyrodnicze do rozwoju rolnictwa, z drugiej zaś stanowi istotny potencjał rozwoju energetyki opartej na źródłach odnawialnych,
- bardzo niska lesistość,
- koncentracja terenów cennych przyrodniczo objętych różnymi formami ochrony przyrody, mających szczególne znaczenie w kształtowaniu powiązań ekologicznych,
- znikome występowanie naturalnych i brak sztucznych zbiorników wodnych,
- istniejące naturalne powiązania funkcjonalne w układzie transgranicznym,
- walory krajoznawcze, które predestynują ten obszar do rozwoju aktywnych form wypoczynku, tj.: turystyki krajoznawczej, przyrodniczej, wędrówek pieszych i rowerowych, a także edukacji ekologicznej,
- koncentracja negatywnych procesów demograficznych.

Spośród kierunków interwencji / tematycznych obszarów wsparcia OSI w kontekście realizacji celów i kierunków działań SRWL, do powiązanych bezpośrednio z obszarem Gminy Dołhobyczów należą:

- 1.1 Poprawa konkurencyjności gospodarstw rolnych:
 - Poprawa warunków wodnych, w tym retencjonowanie, melioracje i nawodnienia, ochrona i lepsze wykorzystanie wód.
 - Ochrona gleb, w tym racjonalizacja stosowania chemicznych nawozów oraz środków ochrony roślin oraz stosowanie agrotechniki przeciwerozyjnej i zadrzewień śródpolnych.
 - Rozwój lokalnych specjalizacji rolnych m.in. w oparciu o odtworzenie historycznie ukształtowanych lub wykorzystanie nowych, niszowych kierunków produkcji.
 - Poprawa struktury wielkościowej i organizacyjnej gospodarstw rolnych.
 - Rozwój agroturystyki i turystyki wiejskiej jako istotnego elementu regionalnej oferty turystycznej oraz ważnego czynnika poprawy ekonomicznej gospodarstw rolnych.
- 1.2 Rozwój przedsiębiorczości wykorzystującej surowce rolne:
 - Rozwój podmiotów przetwórstwa rolno-spożywczego.
 - Rozwój infrastruktury i obiektów przechowalniczych.
 - Tworzenie warunków oraz działania na rzecz lokalizacji na terenie województwa lubelskiego siedziby oraz podmiotów Krajowej Grupy Spożywczej.
- 2.1. Zrównoważony rozwój systemów infrastruktury technicznej:
 - Poprawa regionalnych i międzyregionalnych powiązań komunikacyjnych z uwzględnieniem szkieletowego układu dróg ekspresowych (S19, S17 i S12) oraz planowanej autostrady A2, w tym budowa obwodnic miast:
 - Przedsięwzięcia flagowe: Rozbudowa dróg wojewódzkich Nr: DW812, DW816, DW837, DW838, DW842, DW843, DW844 (w tym budowa obwodnicy m. Hrubieszów), DW846, DW850, DW852.
- 2.4. Ochrona walorów środowiska:
 - Ochrona wartości przyrodniczych, w tym krajobrazu, siedlisk i bioróżnorodności:
 - Przedsięwzięcia flagowe:

- Opracowanie planów ochrony oraz planów zadań ochronnych dla obszarów objętych prawną formą ochrony przyrody.
 - Aktualizacja lokalnych dokumentów planistycznych w zakresie uwzględnienia działań i warunków zagospodarowania wynikających z planów ochrony i planów zadań ochronnych.
 - Wspieranie działań na rzecz ochrony i kształtowania zasobów wodnych, w tym racjonalizacji wielkości poboru wody, rozwój i modernizacja oczyszczalni ścieków, zwiększanie małej retencji i renaturyzacji rzek.
- 3.4. Innowacyjne wykorzystanie walorów przyrodniczo-kulturowych, rozwój sportu i usług wolnego czasu:
- Kreowanie, rozwijanie oferty i infrastruktury ośrodków łączących funkcje edukacyjne, kulturalne i rekreacyjne, wykorzystujących nowe trendy w turystyce.
 - Rozwijanie produktów i oferty wydarzeń wykorzystujących unikalne zasoby lokalne (np. kuchnię, wydarzenia historyczne, tradycje, materialne i niematerialne dziedzictwo kulturowe, walory środowiskowe, wydarzenia związane z przejawami współczesnej twórczości artystycznej, wydarzenia sportowe).
 - Organizacja punktów usług i obsługi turystycznej dla turystyki zmotoryzowanej (np. caravanning, turystyka motocyklowa).
 - Rozwój infrastruktury sprzyjającej tworzeniu zróżnicowanej oferty opartej o różne formy turystyki (np. kajakową, rowerową, nordic walking, konną, kulturową, historyczną, przyrodniczą, kulinarną itp.).
 - Wspieranie rozwoju przemysłów kreatywnych oraz przemysłów kultury, przedsiębiorczości bazującej na lokalnych zasobach, dziedzictwie kulturowym i usługach edukacyjnych.
 - Ochrona zasobów dziedzictwa kulturowego, w tym poprzez rozwijanie funkcji użytkowej obiektów kulturowych.
- 4.4. Wzmocnienie współpracy transgranicznej i międzyregionalnej:
- Wspieranie działań i współpraca z właściwymi podmiotami na rzecz realizacji inwestycji sprzyjających pogłębianiu kontaktów międzyregionalnych, w tym w zakresie infrastruktury granicznej (budowa i rozbudowa przejść granicznych

oraz dostosowanie ich do obsługi ruchu turystycznego) oraz poprawiającej dostępność do przejść granicznych (drogi, linie kolejowe, parkingi buforowe, infrastruktura turystyczna).

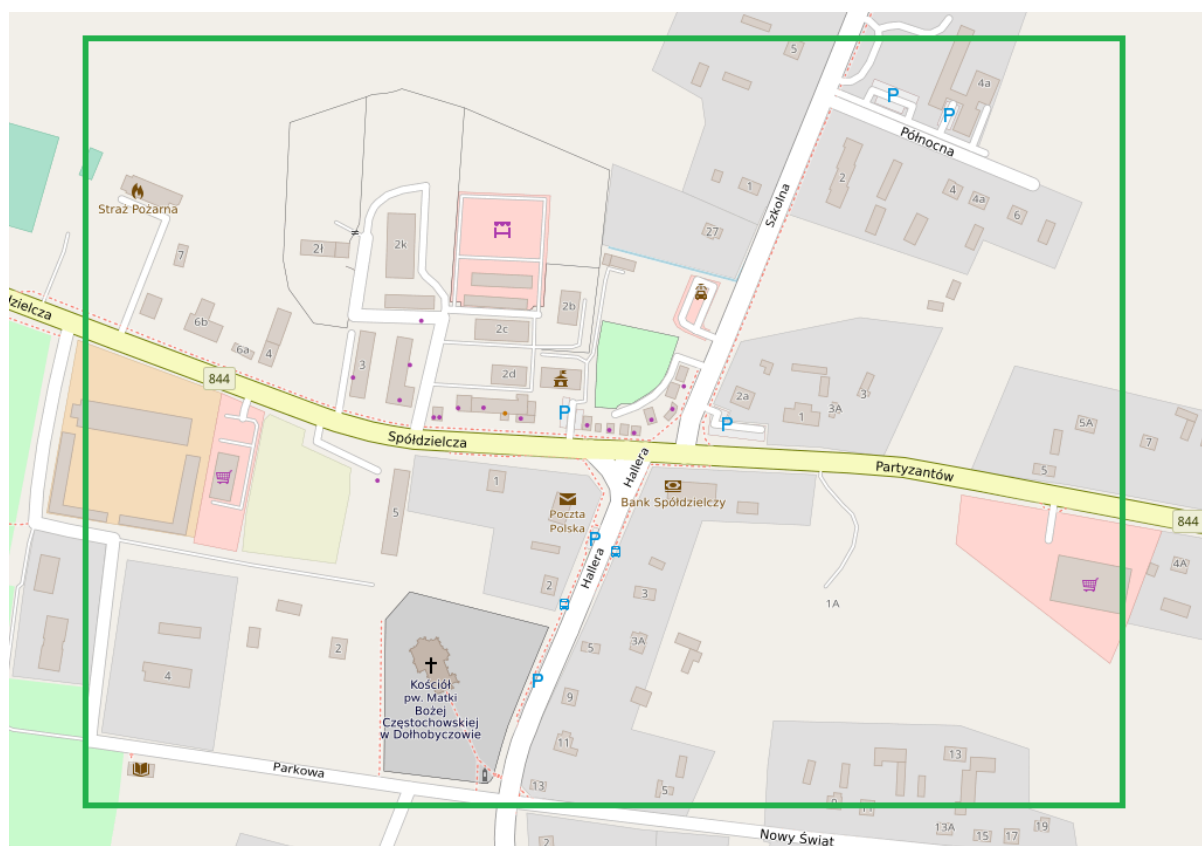
- Przedsięwzięcia flagowe:
 - Wspieranie rozbudowy istniejącej oraz budowy nowej infrastruktury poprawiającej dostępność do przejść granicznych (drogi, linie kolejowe, parkingi buforowe, infrastruktura turystyczna).
- Wspieranie działań na rzecz ochrony zasobów przyrodniczych na obszarach przygranicznych oraz rozwój zintegrowanej turystyki transgranicznej.

Do przedsięwzięć infrastrukturalnych mających wpływ na obszar Gminy należą rozbudowa dróg wojewódzkich Nr 844 i Nr 852 oraz wspieranie rozbudowy istniejącej oraz budowy nowej infrastruktury poprawiającej dostępność do przejść granicznych.

3.8. Obszary strategicznej interwencji kluczowe dla Gminy Dołhobyczów wraz z zakresem planowanych działań

Jako obszar strategicznej interwencji kluczowy dla Gminy wyznaczono obszar centrum Dołhobyczowa. Jest to obszar ważny dla rozwoju Gminy, w którym kumulują się korzystne zjawiska i procesy społeczno-gospodarcze, oddziałujące na całą jednostkę. Centrum Dołhobyczowa stanowi miejsce koncentracji różnych funkcji o charakterze społecznym i gospodarczym na rzecz mieszkańców całej Gminy. Bezpośrednio w funkcjonalnym centrum Dołhobyczowa lub w jego najbliższym otoczeniu zlokalizowane są między innymi: Urząd Gminy, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, Przygraniczne Centrum Kultury i Rekreacji, szkoła podstawowa, kościół parafialny, oddział banku, poczta. Działalność prowadzą tam liczne sklepy i punkty usługowe.

Mapa 8. Obszar strategicznej interwencji kluczowy dla rozwoju Gminy

Źródło: Geoportal Powiatu Hrubieszowskiego

Działania planowane do realizacji w obszarze strategicznej interwencji:

- Odnawialne źródła energii na budynkach użyteczności publicznej.
- Rozbudowa wodociągu i kanalizacji w Dołhobyczowie.
- Zakup średniego samochodu dla OSP Dołhobyczów.
- Budowa kompleksu sportowego przy Publicznej Szkole Podstawowej w Dołhobyczowie.
- Przebudowa stadionu w miejscowości Dołhobyczów.
- Rewitalizacja zdegradowanego terenu w centrum Dołhobyczowa.

Działania w obrębie gminnego OSI są ukierunkowane głównie na poprawę funkcjonowania i zwiększenie jakości usług publicznych o charakterze administracyjnym, kulturalnym i społecznym poprzez rozwój niezbędnej infrastruktury.

4. CZĘŚĆ WDROŻENIOWA

4.1. System realizacji strategii, w tym wytyczne do sporządzenia dokumentów wykonawczych

W procesie wdrażania Strategii Rozwoju Gminy Dołhobyczów na lata 2021-2027 niezmiernie ważnym elementem jest jej monitoring. Poprzez gromadzenie i analizę danych wprowadzony zostanie system stałej kontroli i oceny efektów realizacji ustaleń strategii. Pozwoli to na identyfikację zaistniałych nieprawidłowości, a następnie rozwiązanie oraz zapobieganie ich negatywnym skutkom w przyszłości.

Jednym z elementów wdrażania niniejszej strategii jest obowiązek pracowników Urzędu Gminy Dołhobyczów oraz jednostek organizacyjnych do zapoznania się z dokumentem oraz wyznaczenie obszarów, za które każda jednostka, wydział lub pracownik będą odpowiedzialni. Dodatkowo, rekomenduje się przyjęcie lub aktualizację szczegółowych planów i programów określających dokładny zakres działań koniecznych do realizacji danego celu strategicznego m.in. program ochrony środowiska, gminny program opieki nad zabytkami, strategia rozwiązywania problemów społecznych, strategia rozwoju kultury czy programy jednoroczne. Dodatkowo planuje się stworzenie gminnego programu rewitalizacji.

Wdrażając strategię, Gmina będzie dbała o dobrą współpracę z lokalnymi organizacjami pozarządowymi, otoczeniem społeczno-gospodarczym, ale również z innymi jednostkami samorządu terytorialnego oraz administracją rządową.

System monitorowania pełni funkcje kontrolne oraz weryfikujące skuteczność wdrażanych przedsięwzięć. Efekty strategii będą monitorowane i opisywane w corocznym Raporcie o stanie gminy, który jest obowiązkowym dokumentem zgodnie z art. 28aa ust. 2 ustawy o samorządzie gminnym. Zgodnie z powyższą ustawą „Raport obejmuje podsumowanie działalności wójta w roku poprzednim, w szczególności realizację polityk, programów i strategii, uchwał rady gminy i budżetu obywatelskiego”. Jednocześnie monitorowanie strategii umożliwi także rzetelne informowanie podmiotów zewnętrznych o uzyskanych wynikach, zrealizowanych działaniach, osiągniętych celach i planowanych strategicznych inwestycjach czy projektach.

Podstawę do podjęcia działań naprawczych i ewentualnej aktualizacji strategii będzie stanowił system monitorowania i ewaluacji. Aktualizacja strategii następować będzie w przypadku, gdy: stwierdzony zostanie brak osiągnięcia założonych celów,

zaistnieje potrzeba wprowadzenia do strategii nowego zadania, zmiany harmonogramu realizacji, planu finansowego lub konieczność aktualizacji wskaźników. Wprowadzenie ewentualnych poprawek i aktualizacji strategii będzie wymagało przyjęcia odpowiedniej uchwały przez Radę Gminy, tak aby strategia mogła w dalszym ciągu spełniać swoje zadania operacyjne. W celu zachowania przejrzystości strategii wszelkie zmiany będą sygnalizowane w odpowiednim załączniku do uchwały Rady Gminy w postaci rejestru zmian.

Jednocześnie wszelkie zmiany w dokumencie strategicznym będą musiały posiadać swoje uzasadnienie merytoryczne. W trakcie wdrażania strategii będą mogli być również uwzględnieni dodatkowi partnerzy (zupełnie nowi, jak i zastępujący dotychczas funkcjonujących w strategii). Akceptowane będą te inicjatywy, które mogą się przyczynić do sukcesu wdrożenia dokumentu.

Nie przewiduje się zmiany celów strategicznych w całym horyzoncie strategii. Procedura aktualizacji strategii obejmuje następujące elementy:

- ✓ zgłoszenie przez interesariuszy (mieszkańcy, podmioty działające na obszarze Gminy) przedsięwzięć/kierunków działań przyczyniających się do realizacji celów strategii lub innej proponowanej zmiany. Propozycje będzie można zgłaszać w formie pisemnej do Urzędu Gminy Dołhobyczów przy wykorzystaniu karty projektu oraz formularza zgłaszania uwag umieszczonych na stronie internetowej gminy oraz dostępnych w ww. urzędzie,
- ✓ weryfikacja zgłoszonych przedsięwzięć - kierunków działań lub propozycji innych zmian przez jednostkę, wydział bądź pracownika odpowiedzialnego za aktualizację strategii,
- ✓ podjęcie decyzji o włączeniu lub odmowie włączenia zgłoszonych działań/kierunków działań bądź innej proponowanej zmiany do strategii oraz konieczności jej aktualizacji,
- ✓ przyjęcie odpowiedniej uchwały przez Radę Gminy.

4.2. Ramy finansowe i źródła finansowania

Niezwykle istotne znaczenie dla sfinansowania działań przewidzianych w ramach niniejszej Strategii ma katalog środków publicznych, zarówno krajowych, jak i zagranicznych (szczególną rolę będą odgrywały środki budżetu UE w perspektywie finansowej 2021-2027). Sukces wdrażania zakładanych celów Strategii zależy będzie od zapewnienia odpowiednich źródeł finansowania planowanych zadań/przedsięwzięć/kierunków działań. Jednoznaczne określenie tych źródeł, w kontekście zapewnienia spójności i efektywności realizowanych przedsięwzięć, jest zadaniem złożonym, ponieważ system finansowania zadań publicznych charakteryzuje się wielopoziomowością i hierarchicznością (poziom regionalny, krajowy i europejski), a za jego rozwój i właściwą organizację odpowiedzialnych jest wiele różnych podmiotów z różnych szczebli zarządzania. Występują również różne formy finansowania przedsięwzięć: dotacje, instrumenty finansowe, formuła partnerstwa publiczno-prywatnego.

Realizacja działań przewidzianych do realizacji w ramach niniejszej Strategii przez różnego rodzaju podmioty i instytucje, będzie wymagała zaangażowania środków finansowych pochodzących z różnych źródeł.

Zasady finansowania przedsięwzięć Strategii:

- wykorzystywanie różnych form finansowania – dotacje oraz różnego rodzaju instrumenty finansowe, w tym zwrotne (pożyczki, poręczenia, gwarancje),
- dywersyfikacja i łączenie różnych źródeł finansowania przedsięwzięć,
- korzystanie ze środków europejskich na różnych poziomach - program regionalny, programy krajowe, programy współpracy międzynarodowej i transgranicznej (Program Współpracy Transgranicznej PL-BA-UA),
- udział w międzynarodowych projektach sieciowych np. programy Interreg Central Europe który ma na celu wspieranie współpracy pomiędzy krajami,
- wykorzystywanie funduszy bezpośrednio zarządzanych przez Komisję Europejską np. LIFE (instrument finansowy Unii Europejskiej poświęcony wyłącznie współfinansowaniu projektów z dziedziny ochrony środowiska i klimatu), Horyzont Europa (program w zakresie badań naukowych i innowacji), COSME (program w całości przeznaczony dla małych i średnich firm z terenu Unii Europejskiej), itp.

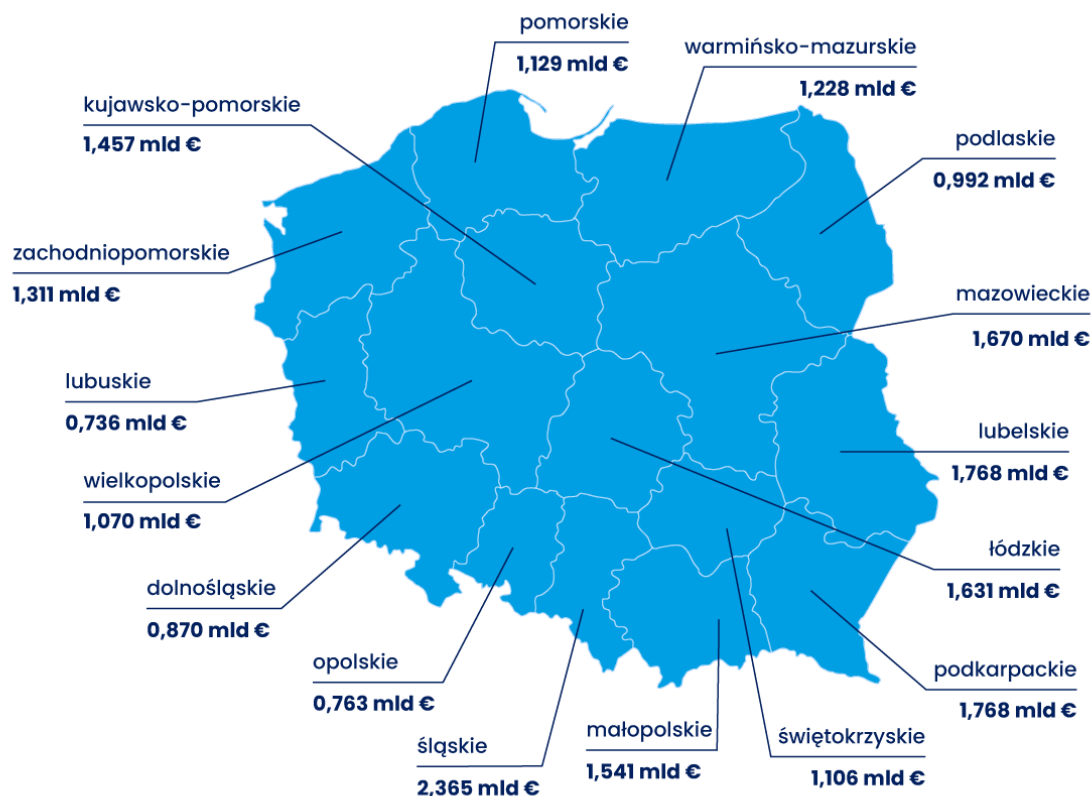
Rysunek 1. Zestawienie poszczególnych Programów krajowych oraz środków UE jakie zostały przyznane na realizację tych programów

Programy krajowe 2021-2027

Infrastruktura i Środowisko	25,1 mld €	największe inwestycje infrastrukturalne, drogi, koleje, transport publiczny, ochrona środowiska
Inteligentny Rozwój	8,0 mld €	przedsięwzięcia, innowacje, współpraca nauki i biznesu
Wiedza, Edukacja, Rozwój	4,3 mld €	nauka, edukacja, żłobki, kapitał ludzki, sprawy społeczne
Polska Wschodnia	2,5 mld €	środki wsparcia dla rozwoju województw Polski Wschodniej
Polska Cyfrowa	2,0 mld €	cyfryzacja, sieci szerokopasmowe
Europejska Współpraca Terytorialna	0,56 mld €	wsparcie współpracy transgranicznej i transnarodowej oraz międzyregionalnej UE
Pomoc Techniczna	0,5 mld €	wsparcie dla instytucji wdrażających fundusze UE
Sprawiedliwa Transformacja	4,4 mld €	wsparcie w transformacji regionów górniczych
Rybnictwo i Morze	0,5 mld €	wsparcie rybactwa i rybołówstwa oraz rozwój lokalnych społeczności rybackich
Pomoc Żywnościowa	0,2 mld €	wsparcie osób doświadczonych ubóstwem

Źródło: www.nowedotacjeunijne.eu

Rysunek 2. Podział środków UE w ramach Regionalnych programów Operacyjnych na lata 2021-2027

Źródło: www.nowedotacjeunijne.eu

Wśród głównych źródeł finansowania Strategii znajdują się:

- środki z budżetu Gminy Dołhobyczów - budżet jednostki samorządu terytorialnego będzie jednym z głównych źródeł finansowania przedsięwzięć zawartych w Strategii,
- regionalne i powiatowe środki budżetu jednostek samorządu terytorialnego,
- środki pochodzące z budżetu państwa (pozostające w dyspozycji poszczególnych ministerstw, dedykowane fundusze i programy),
- środki funduszy celowych np. pochodzące z Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
- środki z budżetu Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Społecznego, Inicjatyw Wspólnotowych oraz Wspólnej Polityki Rolnej (obecne i przyszłe programy operacyjne na poziomie krajowym i regionalnym,

- środki z budżetu UE dostępne w ramach instrumentów (programów) bezpośrednio zarządzanych przez Komisję Europejską (dotyczą one głównie następujących zagadnień: wsparcie MŚP, kształcenie, w tym kształcenie ustawiczne, współpraca międzyregionalna i transgraniczna, szkolenie, a także energetyka i kwestie klimatyczne),
- programy rządowe, w tym m.in. Fundusz Rozwoju Dróg Samorządowych, Maluch+, Senior+, Dostępność+, Fundusz Inwestycji Lokalnych oraz inne programy w obszarze ochrony środowiska, sportu, kultury, edukacji i innych,
- inne fundusze ze źródeł europejskich np. fundusze norweskie i fundusze Europejskiego Obszaru Gospodarczego,
- środki pochodzące z krajowych i międzynarodowych instytucji finansowych,
- środki pochodzące od partnerów publicznych (inne jednostki samorządu terytorialnego) zaangażowanych we wspólną realizację przedsięwzięć (środki przeznaczone na sfinansowanie zadań w całości lub stanowiące wkład własny do projektów wspartych środkami zewnętrznymi),
- środki organizacji społeczno-gospodarczych (sektora prywatnego - środki angażowane w efekcie samodzielnej realizacji projektów, wykorzystanie środków własnych do montażu finansowego w projektach wdrażanych dzięki programom pomocowym, inwestycje w formule partnerstwa publiczno-prywatnego),
- kredyty bankowe, pożyczki oraz inne instrumenty finansowe,
- dodatkowe formy wsparcia dostępne w ramach specjalnych linii budżetowych, np. tarcz antykryzysowych,
- inne zwrotne i bezzwrotne źródła finansowania, dystrybuowane przed podmioty publiczne i prywatne.

Wymienione powyżej instrumenty finansowe oraz środki własne Gminy wskazują na potencjalne źródła finansowe, z których mogą być pozyskane środki na realizację zadań zawartych w Strategii Rozwoju Gminy Dołhobyczów na lata 2021-2027. Głównymi źródłami dochodów bieżących Gminy Dołhobyczów będą dochody własne Gminy, takie jak podatki, subwencje, udział w podatku dochodowym od osób fizycznych, dotacje oraz pozostałe dochody bieżące. Wiele zadań przewidzianych w Strategii realizowanych będzie w ramach bieżącej działalności poszczególnych komórek Urzędu Gminy oraz jednostek organizacyjnych Gminy Dołhobyczów. Realizacja niektórych

zadań zaplanowanych w Strategii może wymagać również współpracy z gminami sąsiednimi, powiatem oraz województwem lubelskim i ich jednostkami organizacyjnymi. Współpraca ta może obejmować również wymiar finansowy, np. przekazanie dotacji na realizację zadania.

Budżet Gminy oraz wieloletnia prognoza finansowa stanowiąc będą podstawę do określenia ram finansowych działań strategicznych. Gmina Dołhobyczów utrzymywać będzie nadwyżkę operacyjną w sposób niezagrażający dyscyplinie finansów publicznych i umożliwiający spłatę wcześniej zaciągniętych zobowiązań. Pozostałe środki oraz dochody majątkowe przeznaczane będą na realizację zaplanowanych inwestycji.

Długookresowe cele strategiczne określane będą w wieloletniej prognozie finansowej. W celu oddania realności prognozy oraz rzetelności finansowego przedstawienia planowanych działań, wieloletnia prognoza finansowa oddawać będzie wszystkie przypadki, które mają lub mogą mieć wpływ na gospodarkę finansową Gminy, a przede wszystkim uzależnione będą od czynników makroekonomicznych, takich jak: PKB, inflacja, tempo wzrostu wynagrodzeń, czy planowane zmiany systemowe np. w podatkach dochodowych. Na tej podstawie wyznaczone będą możliwe do przeznaczenia limity wydatków w poszczególnych latach na wyznaczone przedsięwzięcia. W przypadku zaciągania zwrotnych źródeł finansowania, kształt wskaźnika obsługi zadłużenia określonego w art. 243 ustawy o finansach publicznych w każdym roku prognozy powinien uwzględniać obsługę dodatkowych zobowiązań Gminy.

4.3. Partycypacja społeczna

Konsultacje społeczne są niezbędnym elementem procesu programowania Strategii są przeprowadzone na terenie i z udziałem osób zainteresowanych rozwojem jednostki terytorialnej. Jest to forma dialogu pomiędzy samorządem a mieszkańcami, służąca zebraniu od członków zbiorowości opinii na temat przedstawionej kwestii. Zwiększa to poczucie współodpowiedzialności za lokalne środowisko i współdecydowania w ważnych sprawach poprzez włączenie mieszkańców.

Terminem szerszym od konsultacji społecznych jest partycypacja społeczna. Jedną z form partycypacji są właśnie konsultacje. Partycypacja społeczna oznacza

współuczestniczenie w podejmowaniu decyzji, współdecydowanie i aktywny udział w kształtowaniu otaczającej rzeczywistości. Partycypacja społeczna powinna być zapewniona na każdym etapie, poczynając od opracowania, a skończywszy na wdrożeniu dokumentu strategicznego. Została wprowadzona, jako filar działań na różnych etapach (diagnozowanie, programowanie, wdrażanie, w tym finansowanie, monitorowanie i ewaluacja) procesu rozwoju społeczno-gospodarczego odbywającego się na terenie Gminy Dołhobyczów. Głównym celem tego rodzaju podejścia jest chęć podniesienia skuteczności i trwałości wyznaczonych kierunków działań oraz zwiększenia gotowości i świadomości mieszkańców o partycypacyjnym współdecydowaniu o obszarze Gminy. Włączenie szerokiego grona interesariuszy w proces planowania rozwoju realizuje zasadę partnerstwa, polegającą na łączeniu szerokiego grona partnerów (w szczególności lokalnych społeczności i przedsiębiorców, a także ekspertów) w procesy programowania i wdrażania Strategii oraz konsekwentnego, otwartego i trwałego dialogu, także z tymi podmiotami i grupami, których rezultaty wdrożenia dokumentów mają dotyczyć. Przedmiotowa zasada bazuje na założeniu, że otoczenie środowiska lokalnego jest najważniejszym elementem tworzenia dokumentu, który ma stanowić narzędzie do projektowania konstruktywnych zadań, podejmowanych w celu rozwiązywania problemów i eliminacji niepożądanych zjawisk, a tym samym podnoszących, jakość życia mieszkańców. Zasięganie opinii społecznych służy weryfikacji priorytetów w Strategii i dopasowaniu działań tak, aby służyły jak największej liczbie mieszkańców. Jawność informacji sprzyja wzrostowi zaufania do samorządu gminnego. Zarówno proces analizowania i diagnozowania sytuacji społeczno-ekonomicznej Gminy Dołhobyczów, jak i społecznego odbioru zagadnień objętych sytuacją kryzysową, odbywał się metodą partycypacyjną, u podstaw, której leży przekonanie o niezbedności włączania mieszkańców i partnerów społecznych w przebieg planowania procesu rozwoju społeczno-gospodarczego danej jednostki organizacyjnej.

Badania prowadzone w działaniach partycypacyjnych oparte były na metodach ilościowych i jakościowych. Metodami ilościowymi były badania ankietowe. Zastosowanie metod ilościowych pozwoliło na określenie skali danego problemu poprzez dostarczenie danych liczbowych. Badania ankietowe przeprowadzone zostały w fazie diagnozy. Analiza ankiet pozwoliła na zebranie informacji, które stały się kluczowe dla określenia potrzeb i wskazania kierunków rozwoju Gminy Dołhobyczów

do roku 2027. Metody ilościowe stanowią uzupełnienie metod jakościowych, które służą poznaniu uwarunkowań badanego zjawiska oraz motywacji zachowań i preferencji respondentów. Metody te są wykorzystywane do głębszego poznania problemu i uzyskania opinii uczestników procesu partycypacji.

Działając na podstawie art. 10f ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 1372, 1834), oraz art. 6 ust.3 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 1057) oraz uchwały Nr XX/186/2021 Rady Gminy Dołhobyczów z dnia 24 sierpnia 2021 roku w sprawie przystąpienia do opracowania Strategii Rozwoju Gminy Dołhobyczów na lata 2021–2027 oraz określenia szczegółowego trybu i harmonogramu opracowania projektu strategii, w tym trybu konsultacji, przedłożono do konsultacji społecznych projekt dokumentu.

Zaproszono wszystkich zainteresowanych mieszkańców Gminy Dołhobyczów, lokalnych partnerów społecznych i gospodarczych, w szczególności działające na terenie Gminy Dołhobyczów organizacje pozarządowe i przedsiębiorców, sąsiednie gminy z powiatu hrubieszowskiego: Gmina Mircze, a także jej związki, Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej - Państwowe Gospodarstwo Wodne - Wody Polskie.

Spotkanie konsultacyjne przeprowadzone zostało w dniu 17.05.2022 r. – w trybie stacjonarnym, natomiast konsultacje dokumentu odbywały się w dniach od 10.05.2022 r. do 13.06.2022 r. w formach i trybie przewidzianym Uchwałą Nr XX/186/2021 Rady Gminy Dołhobyczów z dnia 24 sierpnia 2021 roku, która określiła szczegółowy tryb i harmonogram opracowania projektu Strategii, w tym tryb jej konsultacji, o których mowa w art. 6 ust. 3 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 roku o zasadach prowadzenia polityki rozwoju.

Spis map

Mapa 1. Mapa Gminy Dołhobyczów z wyróżnionym położeniem Dołhobyczowa	54
Mapa 2. Układ przestrzenny centrum miejscowości Dołhobyczów	56
Mapa 3. Lokalizacja przejścia granicznego Dołhobyczów-Uhrynów.....	59
Mapa 4. Obszary chronione na terenie Gminy Dołhobyczów.....	66
Mapa 5. Położenie obszarów o kluczowych funkcjach dla rozwoju Gminy Dołhobyczów.....	72
Mapa 6. Model przestrzenny Gminy Dołhobyczów	94
Mapa 7. Zasięg terytorialny Żywicielskiego OSI.....	100
Mapa 8. Obszar strategicznej interwencji kluczowy dla rozwoju Gminy	105

Spis rysunków

Rysunek 1. Zestawienie poszczególnych Programów krajowych oraz środków UE jakie zostały przyznane na realizację tych programów.....	109
Rysunek 2. Podział środków UE w ramach Regionalnych programów Operacyjnych na lata 2021-2027	110

Spis tabel

Tabela 1. Zmiana wskaźnika gęstości zaludnienia w 2020 w stosunku do roku 2013.....	11
Tabela 2. Zmiana długości sieci wodociągowej i kanalizacyjnej oraz udziału mieszkańców korzystających z sieci wodociągowej i kanalizacyjnej w porównaniu do roku 2013... 12	12
Tabela 3. Porównanie liczby mieszkań w 2013 i 2020 roku	16
Tabela 4. Porównanie kształtowania się liczby ludności Gminy Dołhobyczów w 2013 i 2020 roku wraz z odniesieniem do 10-letnich okresów referencyjnych.....	17
Tabela 5. Porównanie kształtowania się przyrostu naturalnego i salda migracji Gminy Dołhobyczów w 2013 i 2020 roku.....	17
Tabela 6. Porównanie udziału osób w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym w liczbie ludności Gminy Dołhobyczów w roku 2013 i 2020.....	18
Tabela 7. Porównanie danych dotyczących organizacji wydarzeń kulturalnych i uczestnictwa w nich na terenie Gminy Dołhobyczów w roku 2013, 2019 oraz 2020	19
Tabela 8. Porównanie podstawowych wskaźników dotyczących pomocy społecznej na terenie Gminy Dołhobyczów w 2013 i 2020 roku	20
Tabela 9. Porównanie podstawowych wskaźników dotyczących bezrobocia na terenie Gminy Dołhobyczów w 2013 oraz w 2020 roku	21
Tabela 10. Porównanie kształtowania się liczby podmiotów gospodarki narodowej na terenie Gminy Dołhobyczów w 2013 i 2020 roku	22
Tabela 11. Porównanie danych dotyczących kształtowania się liczby podmiotów poszczególnych sekcji w 2013 i 2020 roku	22

Tabela 12. Porównanie podstawowych wskaźników dotyczących finansów Gminy Dołhobyczów w roku 2013 i 2020	24
Tabela 13. Analiza SWOT	26
Tabela 14. Cele strategiczne i operacyjne Strategii Rozwoju Gminy Dołhobyczów na lata 2021-2027	38
Tabela 15. Lista przedsięwzięć priorytetowych	43
Tabela 16. Oczekiwane rezultaty planowanych działań.....	47
Tabela 17. Pomniki przyrody na terenie Gminy Dołhobyczów	65
Tabela 18. Obszary kluczowe jako elementy struktury funkcjonalno-przestrzennej Gminy Dołhobyczów	73
Tabela 19. Obszary kluczowe jako elementy struktury funkcjonalno-przestrzennej Gminy Dołhobyczów	84

Spis wykresów

Wykres 1. Udział ludności poszczególnych sołectw Gminy Dołhobyczów w ludności ogółem	52
---	----